ZEERMAKKELIJK

Helderheid

Dr. Willy de Heer

ZEERMAKKELIJK

Helderheid

Onderzoek naar de witte vlekken in het dekkend aanbod van

Samenwerkingsverband PO 20.01

Leiden, 14 september 2022

Dr. Willy de Heer

Impressum

Titel:

Helderheid

Onderzoek naar de witte vlekken in het dekkend aanbod van Samenwerkingsverband PO 20.01

Auteur:

dr. Willy de Heer.
Zeer Makkelijk
Leiden
https://zeermakkelijk.nl

Copyright:

Gebruik en overname van de teksten, ideeën en resultaten uit deze publicatie is vrijelijk toegestaan, mits met bronvermelding.

September 2022

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave ... 3
1 Samenvatting ... 5
2 Inleiding ... 9
2.1 Aanleiding ... 9
2.2 Wijzigingen in onderzoeksopzet en -uitvoering ... 10
2.3 Doel- en vraagstelling onderzoek ... 11
2.4 Operationalisering ... 12
2.5 Onderzoeksopzet en kwaliteit ... 13
2.6 Leeswijzer ... 14
3 Respondenten ... 16
3.1 Reacties op enquêtes ... 16
3.2 Respondenten enquêtes ... 17
3.2.1 Ouders ... 18
3.2.2 Hulp- en zorgverleners ... 18
3.3 Focusgroep ... 20
3.4 Respondenten diepte-interviews ... 21
3.5 Hoofdpunten respondenten ... 21
4 Oorzaak uitval (hoog)begaafde leerlingen ... 23
4.1 Situatie leerlingen ... 23
4.1.1 Omvang groep (dreigende) uitvallers ... 23
4.1.2 Algemene kenmerken leerlingen ... 24
4.1.3 Kenmerken gevolgd onderwijs ... 26
4.1.4 Huidige (onderwijs)situatie ... 28
4.1.5 Leerplicht ... 29
4.1.6 Begeleiding door hulp- of zorgverleners ... 30
4.1.7 Hoofdpunten situatie leerlingen ... 31
4.2 Redenen uitval ... 32
4.2.1 Mate van begaafdheid ... 32
4.2.2 Ontwikkeling ... 34
4.2.3 Signalering ... 38
4.2.4 Aanbod scholen ... 40
4.2.5 Invloed schoolgang ... 47
4.2.6 Relatie begaafdheid - schooluitval ... 53
4.2.7 Comorbiditeit ... 60
4.2.8 Relatie school – kind – ouder ... 62
4.2.9 Witte vlekken scholen ... 66

4.2.10 Hoofdpunten redenen uitval 68
4.3 Beantwoording eerste deelvraag 70
5 Benodigd onderwijs- en ondersteuningsaanbod 71
5.1 Aanbod scholen 71
5.1.1 Benodigde aanbod 71
5.1.2 Voorbeeldscholen 78
5.1.3 Hoofdpunten aanbod scholen 81
5.2 Benodigd aanbod swv 82
5.2.1 Cognitieve en sociale ondersteuning/begeleiding 82
5.2.2 Emotionele en persoonlijke ondersteuning/begeleiding 86
5.2.3 Ondersteuning ouders 88
5.2.4 Ondersteuning onderwijsprofessionals 90
5.2.5 Hoofdpunten 93
5.3 Beantwoording tweede deelvraag 95
6 Dekkend netwerk 96
6.1 Definitie 96
6.2 Huidige netwerk 100
6.3 Beantwoording derde deelvraag 105
7 Conclusie 106
8 Aanbevelingen 109
8.1 Een ononderbroken ontwikkeling 109
8.2 Organisatie van het onderwijs 110
8.3 Samenwerking met ouders en kinderen 111
8.4 Kennis en begrip 111
8.5 Organisatie samenwerkingsverband 112
9 Literatuur 113

1 Samenvatting

In het onderzoek Helderheid van het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs 20.01 (hierna het swv genoemd) is de volgende vraagstelling onderzocht:

Met welk aanbod van het samenwerkingsverband kunnen hoogbegaafde leerlingen die zijn uitgevallen of dreigen uit te vallen uit het reguliere onderwijs, (weer) deelnemen aan het reguliere onderwijs en wat is nodig om een dekkend netwerk te realiseren voor leerlingen met een hoogbegaafdheidsprofiel?

Doel van het onderzoek is om op basis van de inschatting van ouders en hulp- en zorgverleners van de in de vraagstelling genoemde leerlingen enerzijds helderheid te verkrijgen over het benodigde aanbod van het swv om deze leerlingen (weer) te laten deelnemen aan het reguliere onderwijs en anderzijds om in kaart te brengen wat nodig is om een dekkend netwerk te realiseren voor leerlingen met een hoogbegaafdheidsprofiel.

Voor dit onderzoek zijn enquêtes verspreid onder ouders en onder hulp- en/of zorgverleners van de genoemde leerlingen. Nadien zijn ook nog diepte-interviews afgenomen van degenen die hiertoe bereid waren. De enquêtevragen zijn gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek en ervaringskennis.

De ouders van 24 (hoog)begaafden en 3 hulp- en zorgverleners – een psychiater, een psycholoog en een pedagoog – hebben de enquêtes volledig ingevuld. De enquêteresultaten zijn in hoofdlijnen besproken in de focusgroep, bestaande uit de leden van de Klankbordgroep Hoogbegaafdheid van het swv. De vragen die hieruit zijn voortgekomen zijn voorgelegd aan de respondenten die hun medewerking hebben verleend aan de diepte-interviews.

Om de vraagstelling te beantwoorden is ten eerste nagegaan:

Om welke reden zijn de hoogbegaafde leerlingen uitgevallen of dreigen zij uit te vallen uit het reguliere onderwijs?

Gebleken is dat deze leerlingen uitvallen uit het reguliere onderwijs, omdat het schoolse aanbod geheel niet of onvoldoende voorziet in hun behoeften aan cognitieve, sociale, emotionele en persoonlijke ondersteuning en begeleiding.

Aangezien de ontwikkeling van (hoog)begaafden geheel anders verloopt dan die van gemiddeld lerende kinderen, verschillen hun onderwijs- en ondersteuningsbehoeften in hoge mate van die van hun leeftijdgenoten. Hoe intelligenter de leerlingen, hoe meer en ernstiger problemen zij in het onderwijs ervaren, hoe groter de behoefte is aan begeleiding door een professional zoals een psycholoog of psychiater en hoe groter de kans is op schooluitval.

De afstemmingsproblemen berokkenen de kinderen ernstige lichamelijke, cognitieve, sociale, emotionele en psychische schade.

Jongens zijn ruim oververtegenwoordigd in dit onderzoek. Zo'n 8 op de 10 van de enquêtes en 7 op de 10 van de interviews hebben betrekking op jongens.

Sinds het swv kennis over (hoog)begaafdheid verspreidt via de hoogbegaafdensubsidie die in 2019 is toegekend, is de situatie volgens de geïnterviewden nog niet verbeterd. De kinderen en hun ouders zijn afhankelijk van schoolbesturen die er in de praktijk lang niet altijd voor kiezen om passend onderwijs te verzorgen voor hoogbegaafde leerlingen.

De betreffende leerlingen ondervinden ernstige gevolgen van het feit dat het aanbod op de scholen in het geheel niet is afgestemd op hun behoeften. Zo heeft 9 op de 10 kinderen heel erg of vaak last van stress sinds zij de basisschool bezoeken en 2 op de 3 kinderen heeft heel erg of vaak last van slaapproblemen. Zowel chronische stress als chronische slaapproblemen berokkenen kinderen veel schade, waaronder lichamelijke klachten, zoals hoofd- of buikpijn en misselijkheid. Ruim 8 op de 10 kinderen heeft heel erg of vaak last van deze lichamelijke klachten. Op de vraag aan de 24 ouders in hoeverre hun kind is veranderd sinds het de basisschool bezoekt, benoemen zij gezamenlijk 403 problemen. Zo kampt 8 op de 10 kinderen met problemen als onderpresteren en faalangst, 7 op de 10 met verveling en ernstige vermoeidheid en bijna 6 op de 10 is depressief. Ruim 5 op de 10 twijfelt zelfs aan de zin van het leven.

Voorts is de hulp- en zorgverleners gevraagd met welke problemen (hoog)begaafde leerlingen bij hen komen. Zij melden allen de volgende klachten:

- Het kind is vaak verdrietig, heeft regelmatig huilbuien / verdriet;
- Depressiviteit;
- Geen vertrouwen in volwassenen;
- Het gedrag van het kind is op school heel anders dan thuis;
- Last van ernstige vermoeidheid;
- Stress;
- Schooltrauma.

Het belangrijkste dat wordt gemist in het onderwijsaanbod (de witte vlekken) is:

1. Flexibiliteit om het onderwijs passend te maken voor het kind;
2. Begrip en invoelvermogen van onderwijsprofessionals voor het kind;
3. Kennis over hoogbegaafdheid;
4. Serieus nemen van de problemen van het kind;
5. Samenwerking tussen ouders en school om het kind te begeleiden en te ondersteunen;
6. Luisteren naar het kind

Ten tweede is onderzocht:

In welke onderwijs- en ondersteuningsbehoeften moet worden voorzien om de leerlingen (weer) te laten participeren in het onderwijs?

Om te voorzien in de cognitieve, sociale, emotionele en persoonlijke leer- en onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen moeten scholen in ieder geval het volgende bieden:

1. Het centraal stellen van de ontwikkeling van het kind, en niet het onderwijssysteem;
2. Het kind erkenning, begrip en oprechte aandacht geven;
3. De mogelijkheid bieden om een dag(deel) niet naar school te gaan;
4. Zorgdragen voor ontwikkelingsgelijken voor het kind;
5. Samenwerken met de ouders om het kind te begeleiden en te ondersteunen.

Het swv zou op de volgende thema's extra ondersteuning moeten bieden om te realiseren dat ook (hoog)begaafde leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doorlopen:

1. Ontwikkelingsgericht onderwijs;
2. Een positieve houding en cultuur op scholen ten aanzien van hoogbegaafden;
3. Scholen die handelen vanuit het leerrecht van het kind;
4. Bemiddeling bij problemen met leerplicht;
5. Bijscholing van onderwijsprofessionals op het gebied van hoogbegaafdheid;
6. Bijscholing van onderwijsprofessionals over samenwerking met ouders (educatief partnerschap);
7. Zorgdragen voor voldoende extra ondersteuning / hulp voor hoogbegaafden;
8. Bemiddeling bij een school als er problemen zijn;
9. Ondersteuning van ouders bij terugkeer van het kind naar een passende onderwijsvoorziening;
10. Voltijdshoogbegaafdenonderwijs;
11. Passend speel/leeraanbod voor hoogbegaafden op elke school.

Van belang is dat het swv ervoor zorgdraagt en erop toeziet dat de extra ondersteuning daadwerkelijk voor alle (hoog)begaafden wordt gerealiseerd.

Als derde en laatste is in kaart gebracht:

Wat is nodig om een dekkend netwerk te realiseren voor leerlingen met een hoogbegaafdheidsprofiel?

Om een dekkend netwerk te realiseren is het essentieel dat:

1. In elk van de 4 deelverbanden van het swv een voltijds hoogbegaafdenschool aanwezig is waar vanaf groep 1 onderwijs wordt geboden aan hoogbegaafden;
2. In elke basisschool tenminste 1 fulltime leraar of 2 parttime onderwijsprofessionals zijn met een specialisatie hoogbegaafdheid;
3. In elke basisschool een plusklas is;
4. Elke leraar beschikt over basiskennis hoogbegaafdheid.

Daarnaast is het noodzakelijk dat het swv zorgdraagt voor een goede 'landing' van (hoog)begaafden in het onderwijs door gezamenlijk met de gemeente en andere partijen een route naar passend onderwijs te realiseren. Hierdoor kunnen onnodige schoolwisselingen, veel leed en onnodige kosten worden voorkomen.

De aanbevelingen zijn:

1. Bepaal het instapniveau van leerlingen;
2. Wees alert op het signaleren van meisjes;
3. Realiseer een routekaart naar passend onderwijs;
4. In elk deelverband ontwikkelingsgericht onderwijs;
5. In elk deelverband hoogbegaafden onderwijs;
6. Realiseer Educatief Partnerschap
7. Stel een kinderadviesraad in;
8. Arrangeer een thuiszittersoverleg;

9. Vorm een interne leergemeenschap;
10. Vorm een externe leergemeenschap;
11. Verstevig de bevoegdheid en sturingsmogelijkheden van het swv.

2 Inleiding

Ingegaan wordt op de aanleiding voor het onderzoek (§ 2.1), de wijzigingen in de onderzoeksopzet (§ 2.2), de doel- en vraagstelling (§ 2.3), operationalisering van de begrippen (§ 2.4) en de onderzoeksopzet en -verantwoording (§ 2.5). Afgesloten wordt met een leeswijzer (§ 2.6).

2.1 Aanleiding

Samenwerkingsverband Passend Onderwijs 20.01 (hierna het swv genoemd) ondersteunt haar ruim 300 scholen in het basisonderwijs en speciaal (basis) onderwijs bij het realiseren van passend onderwijs. De scholen die zijn gevestigd in de Provincie Groningen en de Drentse gemeente Noordenveld, bieden onderwijs aan 46.621 leerlingen (Subsidieaanvraag, 2019, p. 3).

Per 1 september 2021 is het swv omgevormd van een stichting naar een vereniging. De 28 aangesloten schoolbesturen vormen gezamenlijk de Algemene Ledenvergadering (ALV). De directeur-bestuurder, de heer Roel Weener, heeft de algemene leiding van het swv en legt verantwoording af aan de ALV en de Raad van Toezicht (Swv PO 20.01, z.d.b; Trip Advocaten Notarissen, 2021).

De missie van het swv is om elk kind een passende plek te bieden. Om dit te realiseren wil het swv dat alle leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doorlopen. Het swv wil deze visie verwezenlijken door op (pro)actieve wijze bij te dragen aan het passend onderwijsbeleid van de aangesloten scholen

(Swv PO 20.01, z.d.a; Trip Advocaten Notarissen, 2021).

Op 30 oktober 2019 is het swv een subsidie toegekend voor de verbetering van het onderwijsaanbod aan (hoog)begaafde leerlingen. Doel van deze subsidie is om *een dekkend aanbod en een doorlopende leerlijn / continuüm voor hoogbegaafden te creëren.* Ingezet wordt op een preventieve aanpak om onderpresteren en schooluitval te voorkomen (Subsidieaanvraag, 2019, p. 3).

Uitgangspunt van het swv is, dat het reguliere onderwijs vanuit de basisondersteuning 90% van de (hoog)begaafde leerlingen een passend aanbod kan bieden (Subsidieaanvraag, 2019, p. 3).

De basisondersteuning van de scholen bestaat uit een aangepast speel-, leer- en ontwikkelingsaanbod, een op (hoog)begaafden afgestemde pedagogische benadering en een op deze leerlingen afgestemde didactische werkwijze. Deze moeten het mogelijk maken dat (hoog)begaafde leerlingen zich vanaf het begin van hun schoolloopbaan op hun eigen niveau kunnen ontwikkelen.

Concrete aanpassingen die voor (hoog)begaafden zijn opgenomen in de basisondersteuning in het speel-, leer- en ontwikkelingsaanbod zijn: differentiëren in eigen groep door middel van compacten, verrijken, verdiepen en verbreden; versnellen; verrijken buiten de eigen groep in een (bovenschoolse) deeltijd plusgroep en voltijds hoogbegaafdenonderwijs (Subsidieaanvraag, 2019, p. 3).

Een adequate invulling van de basisondersteuning is de verantwoordelijkheid van de basisscholen c.q. schoolbesturen en een voorwaarde voor het inzetten van extra ondersteuning door het swv (Subsidieaanvraag, 2019, p. 3).

In een analyse van de ondersteuning door en de expertise van de scholen zijn grote verschillen tussen de scholen geconstateerd. Het aanbod in het swv blijkt niet dekkend voor alle (hoog)begaafde leerlingen. Hierdoor stromen leerlingen uit naar een niet-passend onderwijsniveau of verlaten zij het onderwijs voortijdig en komen vervolgens in een zorgtraject terecht (Subsidieaanvraag, 2019, p. 4).

Met behulp van het voorliggende onderzoek naar de witte vlekken in het dekkend aanbod wil het swv inzichten verwerven om ook de groep (hoog)begaafde leerlingen passend onderwijs te kunnen bieden.

2.2 Wijzigingen in onderzoeksopzet en -uitvoering

Ingegaan wordt op wijzigingen die zich in de loop van het onderzoek hebben voorgedaan in de onderzoeksopzet en -uitvoering.

WIJZIGINGEN IN ONDERZOEKSOPZET

De onderzoeksopzet zoals opgenomen in de offerte d.d. 27 oktober 2021, heeft in de aanloop naar het opstellen van het onderzoeksplan diverse wijzigingen ondergaan.

De doelstelling was om op basis van de inschatting van ouders, leerkrachten en zorgverleners van 12 hoogbegaafde kinderen inzicht te verkrijgen in

a) welk aanbod van het samenwerkingsverband benodigd is om deze 12 leerlingen (weer) te laten deelnemen aan het reguliere onderwijs; en
b) wat nodig is om een dekkend netwerk te realiseren voor alle leerlingen met een hb-profiel.

De vraagstelling was:

Met welk aanbod van het samenwerkingsverband kunnen de 12 geselecteerde hoogbegaafde leerlingen (weer) deelnemen aan het reguliere onderwijs en wat is nodig om een dekkend netwerk te realiseren voor leerlingen met een hb-profiel?

De deelvragen van het onderzoek waren:

1. Om welke reden nemen de 12 leerlingen niet (meer) deel aan het regulier onderwijs?
2. In welke onderwijs- en ondersteuningsbehoeften moeten worden voorzien om de leerlingen (weer) te laten participeren in het onderwijs?
3. Wat is nodig om een dekkend netwerk voor leerlingen met een hb-profiel te realiseren.

Voor dit kwalitatieve onderzoek zouden 12 ouders, 12 leerkrachten en 12 zorgmedewerkers worden geïnterviewd. Eind 2021 bleek echter dat deze opzet onuitvoerbaar was. Het swv beschikte slechts van 1 van de 24 geregistreerde thuiszitters over het gegeven dat deze hoogbegaafd was en beschikte ook niet over andere benodigde gegevens, bijvoorbeeld welke kinderen een zorgboerderij

of De Gaffel bezoeken. (De Heer 2022a; R. Weener, persoonlijke communicatie, 22 december 2021).

In overleg met Huizing en Roffel is daarop op 24 december 2021 een wijzigingsvoorstel ingediend voor de doel- en vraagstelling van het onderzoek en de onderzoeksopzet. Na accordering hiervan op 11 januari 2022 door de Klankbordgroep is dit verwerkt in het onderzoeksplan (De Heer, 2022b). Een en ander is vastgelegd in een tussenrapportage (De Heer, 2022a).

WIJZIGINGEN IN UITVOERING

In het onderzoeksplan is opgenomen dat de online enquêtes voor ouders en hulp- en zorgverleners eenmalig worden opengesteld van februari tot begin maart 2022. In de praktijk zijn beide enquêtes, steeds in overleg met Huizing en Roffel, in totaal driemaal opengesteld, namelijk van 25 februari tot en met 20 maart 2022, van 28 maart tot en met 4 april 2022 en van 7 tot en met 11 april 2022.

In verband met de voorjaarsvakantie was bij de eerste openstelling gekozen voor een periode van drie weken. Vervolgens bleek dat veel mensen bij de vraag naar de postcode staakten met het invullen van de enquête, mogelijk omdat zij dit als te privacygevoelig beschouwden. De betreffende vraag is daarop gewijzigd in een vraag naar de postcodecijfers. Ten slotte werd op 6 april 2022 gevraagd de openstelling van de enquêtes met een korte periode te verlengen, aangezien het in verband met ziekte (COVID-19) nog niet was gelukt de enquêtes onder een kleine groept betrokkenen te verspreiden.

De verlengde openstelling van de enquêtes heeft geleid tot een vertraging in de uitvoering van het onderzoek.

2.3 Doel- en vraagstelling onderzoek

Doel van het onderzoek is om op basis van de inschatting van ouders en hulp- en zorgverleners van hoogbegaafde leerlingen die zijn uitgevallen of dreigen uit te vallen uit het reguliere onderwijs, enerzijds inzicht te verkrijgen in het benodigde aanbod van het samenwerkingsverband om deze leerlingen (weer) te laten deelnemen aan het reguliere onderwijs en anderzijds om in kaart te brengen wat nodig is om een dekkend netwerk te realiseren voor leerlingen met een hoogbegaafdheidsprofiel.

Hiertoe is de volgende vraagstelling onderzocht:

Met welk aanbod van het samenwerkingsverband kunnen hoogbegaafde leerlingen die zijn uitgevallen of dreigen uit te vallen uit het reguliere onderwijs, (weer) deelnemen aan het reguliere onderwijs en wat is nodig om een dekkend netwerk te realiseren voor leerlingen met een hoogbegaafdheidsprofiel?

Deelvragen hierbij zijn:

1. Om welke reden zijn de hoogbegaafde leerlingen uitgevallen of dreigen zij uit te vallen uit het reguliere onderwijs?
2. In welke onderwijs- en ondersteuningsbehoeften moet worden voorzien om de leerlingen (weer) te laten participeren in het onderwijs?
3. Wat is nodig om een dekkend netwerk te realiseren voor leerlingen met een hoogbegaafdheidsprofiel?

2.4 Operationalisering

In het onderzoek wordt het volgende begrippenkader gehanteerd dat is ontleend aan of afgeleid van informatie van het swv.

- De vereniging swv PO 20.01 omvat de scholen in het reguliere basisonderwijs en speciaal (basis) onderwijs die zijn gevestigd in de Provincie Groningen en de Drentse gemeente Noordenveld (Swv PO 20.01, z.d.a).
- Met het reguliere onderwijs wordt gedoeld op het reguliere basisonderwijs, niet op het speciaal (basis)onderwijs (R. Weener, persoonlijke communicatie, 22 december 2021).
- Deelnemen aan het reguliere onderwijs wordt gedefinieerd het voltijds of deeltijds bezoeken van een reguliere basisonderwijsinstelling waarbij de leerling een ononderbroken ontwikkelingsproces doorloopt.
- Onder leerlingen met een hoogbegaafdheidsprofiel verstaat het swv begaafde, hoogbegaafde, zeer hoogbegaafde en exceptioneel hoogbegaafde leerlingen. Het swv gaat uit van 4.661 à 4.662 leerlingen met een hoogbegaafdheidsprofiel en deelt deze groep als volgt op (Subsidieaanvraag, 2019, p. 3):
  - begaafd: IQ van 120 tot 130 (7,57% ofwel 3.529 leerlingen);
  - hoogbegaafd: IQ van 130 tot 145 (2,3% ofwel 1.072 leerlingen);
  - zeer hoogbegaafd: IQ van 145 tot 160 (0,1268% ofwel 59 leerlingen);
  - exceptioneel hoogbegaafd: IQ van 160 en hoger (0,0032% ofwel 1 à 2 leerlingen).
- Thuiszitters worden gedefinieerd als relatieve of absolute thuiszittende leerlingen (H. Leistra & R. Roffel, persoonlijke communicatie, 25 november 2021):
  - Relatieve thuiszitters zijn ingeschreven op een school maar bezoeken deze niet (zonder geldige reden en zonder vrijstelling van leerplicht) gedurende een periode van:
    - 4 weken tot en met 3 maanden (kortdurend);
    - langer dan 3 maanden (langdurig).
  - Absolute thuiszitters staan niet ingeschreven op een school.
- Dreigende thuiszitters zijn leerlingen die tijdelijk of gedeeltelijk niet kunnen deelnemen aan het reguliere onderwijsproces (Subsidieaanvraag, 2019, p. 6).
- Een hulp- of zorgverlener is een aanbieder van een (boven- of buitenschools) hulp- of zorgtraject voor (hoog)begaafde leerlingen en die niet in vaste dienst werkzaam is voor een schoolbestuur (Subsidieaanvraag, 2019, p. 4).
- Onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van leerlingen worden gedefinieerd als de behoeften aan cognitieve, sociale, emotionele en persoonlijke ondersteuning en begeleiding (R. Weener, persoonlijke communicatie, 22 december 2021)
- Het aanbod in de basisondersteuning van het reguliere onderwijs omvat een speel-, leer- en ontwikkelingsaanbod, een pedagogische benadering en didactische werkwijze die passend zijn, ofwel zijn afgestemd op de ontwikkeling van de leerlingen. “De groep (hoog)begaafde leerlingen zullen

voor 90% een passend aanbod op school kunnen krijgen in het basisarrangement" (Subsidieaanvraag, 2019, p. 3).
- Onder het benodigde aanbod van het swv wordt de extra ondersteuning begrepen die nodig is om alle leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces te laten doorlopen (Subsidieaanvraag, 2019, p. 3).
- Een dekkend netwerk is gedefinieerd als een aanbod aan basis- en extra ondersteuning waardoor alle leerlingen een ononderbroken ontwikkeling kunnen doormaken (R. Weener, persoonlijke communicatie, 22 december 2021).

2.5 Onderzoeksopzet en kwaliteit

Ingegaan wordt op de onderzoekseenheid en -methode en de onderzoekskwaliteit.

ONDERZOEKSEENHEID

De onderzoekseenheden zijn:

1. Hoogbegaafde kortdurende en langdurige relatieve thuiszitters van het swv;
2. Absolute thuiszitters van het swv;
3. Leerlingen van het swv die een niet reguliere onderwijsvoorziening of een zorgvoorziening bezoeken, zoals een zorgboerderij of De Gaffel;
4. Leerlingen van het swv die dreigen thuiszitter te worden;
5. Leerlingen die in het schooljaar 2020/2021 tot (ten minste) een van deze vier categorieën behoorden.

ONDERZOEKSMETHODE

Als onderzoeksmethode is gekozen voor een gecombineerde kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksmethode. Het onderzoek is uitgezet onder ouders en hulp- en/of zorgverleners van de vijf genoemde onderzoekseenheden.

Doel van het kwantitatieve onderzoek is om met behulp van een online enquête inzicht te krijgen in:

- de omvang van de groep (hoog)begaafde leerlingen die zijn uitgevallen of dreigen uit te vallen uit het reguliere onderwijs;
- de mate van incongruentie tussen de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen enerzijds en het aanbod in de basisondersteuning van het reguliere onderwijs anderzijds;
- Aan welke extra ondersteuning van het samenwerkingsverband behoefte is om hoogbegaafde leerlingen (weer) te laten deelnemen aan het reguliere onderwijs;
- de blinde vlekken in het aanbod van het swv op het gebied van hoogbegaafdheid.

De enquêtes zijn via mail en social media onder de aandacht gebracht van de ouders en hulp- en zorgverleners via het netwerk van het swv, oudervereniging Balans en de onderzoeker.

De twee online enquêtes voor ouders en hulp- en/of zorgverleners zijn anoniem. De enquête is opgeslagen op het platform van Onderzoekdoen.nl (https://www.onderzoekdoen.nl). De servers van dit bedrijf zijn gevestigd in Nederland. Bij de enquête is een te downloaden privacyverklaring gevoegd die op het gehele onderzoek van toepassing is.

De voorlopige resultaten van de enquêtes zijn gedeeld in een bijeenkomst met de focusgroep op 20 mei 2022. De focusgroep bestaat uit Weener en Leistra van het swv. Zij zijn beiden tevens lid van de Klankbordgroep Hoogbegaafdheid. De vragen die hieruit zijn voortgekomen zijn voorgelegd aan de respondenten van het kwalitatieve onderzoek. Op 8 juli 2022 is het verslag van de focusgroep bijeenkomst goedgekeurd door de Klankbordgroep Hoogbegaafdheid. Delen van dit verslag zijn verwerkt in dit rapport.

Doel van het kwalitatieve onderzoek is om met behulp van diepte-interviews van 30 minuten (via videobellen of telefoon) verdergaand informatie te verkrijgen die kan worden gebruikt om de onderzoeksvragen (§ 2.3) te beantwoorden. Deze diepte-interviews hebben plaatsgevonden van 27 tot en met 29 juni 2022.

De interviewverslagen zijn opgeslagen op de harde schijf van de computer van de onderzoeker.

ONDERZOEKSKWALITEIT

Als onderzoeksmethode is gekozen voor een digitale enquête met een aanvullend diepte-interview. Een digitale enquête is gebruiksvriendelijk voor de respondenten en kan breed worden verspreid.

De enquêtevragen zijn gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek en praktijkkennis.

De twee groepen respondenten kregen deels dezelfde soorten enquêtevragen voorgelegd. Verschillende enquêtevragen over de mening van de respondenten, zijn op afwisselende wijze en herhaaldelijk gesteld.

Door de focusgroep zijn aanvullende vragen geformuleerd die zijn voorgelegd aan de respondenten van de diepte-interviews. Tevens zijn in deze interviews enkele enquêteresultaten geverifieerd of, waar nodig, genuanceerd.

De kans op willekeurige fouten is met deze werkwijze geminimaliseerd en de betrouwbaarheid vergroot.

2.6 Leeswijzer

In de hoofdstukken 3 tot en met 6 zijn de resultaten van de enquête inclusief opmerkingen van de respondenten, de resultaten van de focusgroep en de diepte-interviews verwerkt.

Voor de herkenbaarheid zijn deze onderdelen als volgt gemarkeerd:

- Resultaten van de diepte-interviews door een gesloten kader met een eventuele opsomming direct onder dit gesloten kader of het wordt in de tekst omschreven dat het om een geïnterviewde gaat;
- Resultaten uit de focusgroep door een gekarteld kader;
- Opmerkingen bij de open enquêtevraag door een onderbroken kader.

In Hoofdstuk 3 worden de respondenten van het onderzoek beschreven. In Hoofdstuk 4 wordt ingegaan op de redenen die hebben geleid tot uitval van de leerlingen uit het onderwijs (deelvraag 1). In Hoofdstuk 5 komen de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften aan de orde waarin onderwijsinstellingen en het samenwerkingsverband moeten voorzien om (hoog)begaafde leerlingen (weer) te laten participeren in het onderwijs (deelvraag 2). In Hoofdstuk 6 staat centraal wat nodig is om een dekkend netwerk te realiseren voor leerlingen met een hoogbegaafdheidsprofiel (deelvraag 3). In Hoofdstuk 7 worden de conclusies weergegeven en de hoofdvraag beantwoord. In Hoofdstuk 8 zijn de aanbevelingen opgenomen. In Hoofdstuk 9 is de literatuurlijst opgenomen, inclusief de websites waarnaar wordt verwezen.

De terminologie hulp- en zorgverleners wordt voor de leesbaarheid afgewisseld door de term professionals.

Waar verwezen wordt naar personen, kan waar hij staat ook zij gelezen worden.

3 Respondenten

Ingegaan wordt op de reacties op de enquêtes (§ 3.1), de respondenten van deze enquêtes (§ 3.2), de focusgroep (§ 3.3) en de respondenten van de interviews (§ 3.4). Ten slotte worden de hoofdpunten weergegeven (§ 3.5).

3.1 Reacties op enquêtes

Voor het onderzoek Helderheid zijn twee enquêtes opengesteld, een voor ouders en een voor hulp- en zorgverleners van (hoog)begaafde leerlingen die in het schooljaar 2021/2022 en/of 2020/2021:

1. korte of lange(re) tijd (gedeeltelijk) thuiszitten;
2. thuiszitter dreigen te worden;
3. geen passend onderwijs op school krijgen en in verband hiermee thuiszitter kunnen worden;
4. een niet reguliere onderwijs- of een zorgvoorziening bezoeken, zoals een zorgboerderij.

Via mail, netwerkcontacten, (LinkedIn)berichten en telefonisch hebben de onderzoeker verschillende reacties op de enquête bereikt.
Achtereenvolgens wordt ingegaan op de reacties van de ouders en de hulp- en zorgverleners

REACTIES OUDERS

In eerste instantie reageerden ouders terughoudend. Uit hun reactie bleek dat er beperkt vertrouwen is in het handelen van het swv en in de onafhankelijkheid van de onderzoeker. Velen hebben gecheckt met welke intenties het onderzoek plaatsvindt, of er wel iets met de resultaten gebeurt, wie de onderzoeker is en of deze wel betrouwbaar en onafhankelijk is. Een ouder mailde:

> Ik weet dat er veel meer ouders met soortgelijke verhalen [namelijk over het thuiszittende kind] in en rond Groningen zijn, zeker zo'n 20 tot 25. De kinderen zitten nu bij Horizon, De Ezelsbrug, Hoeve Paradijs, proberen het bij De Pit of de Pol, Plan B school, thuis, of elders.

Als redenen voor de terughoudendheid onder de ouders zijn genoemd:

- een beperkt vertrouwen of wantrouwen ten aanzien van het swv;
- angst voor repercussies vanuit school of het swv;
- eerdere negatieve ervaringen met school of het swv;
- als ouder het gevoel te hebben niet serieus genomen te worden.

In tweede instantie reageerden sommige ouders juist (zeer) positief en met de hoop dat er iets met de uitkomsten gebeurt.

Een ouder merkte in de enquête op:

> "Ben heel blij dat dit onderzoek wordt uitgevoerd! Hoop dat het op korte termijn bijdraagt aan het welzijn van ons kind en alle kinderen, dat is een vurige wens."

Anderen die niet tot het werkgebied van het swv behoren hebben via *social media* de hoop geuit dat in hun swv eenzelfde soort onderzoek zal starten.

In de enquêtes waren, in verband met de verspreidingsmethode, controlevragen opgenomen om na te gaan of alle betrokkenen tot de beoogde groep respondenten behoren. Lang niet allen bleken in het werkgebied van het swv te wonen. Een aantal respondenten die de enquêtes volledig hadden ingevuld en hun mailadres hadden achtergelaten, is gevraagd waarom zij dit hebben gedaan. Een van hen gaf hiervoor de reden dat kinderen uit een naburige swv of provincie nogal eens uitwijken naar het swv "omdat hier meer aanbod is". Daarnaast uitten de respondenten de hoop dat er in hun eigen swv "iets met hun antwoorden gaat gebeuren".

Reacties hulp- en zorgverleners

Verschillende direct benaderde hulp- en zorgverleners hebben niet gereageerd of aangegeven de enquête alleen onder de ouders te willen verspreiden. Een professional heeft bijvoorbeeld gemeld graag de oproep voor het invullen van de enquête te willen delen in het eigen netwerk, maar zichzelf terughoudend op te stellen vanwege "de verschillende rollen en functies" die de betrokkene vervult.

Een andere hulp- en zorgverlener die niet aan het onderzoek heeft deelgenomen, heeft onlangs een hulpverleningssituatie met een gedeeltelijk thuiszitter afgerond. Dit betrof een kind dat kampte met suïcidale gedachtes en een zelfbeschadigende neiging. Dit schooljaar heeft dit kind een succesvolle overstap gemaakt naar het voortgezet onderwijs. Hoewel deze professional het samenwerkingsverband en de school heeft aangeboden hen in contact te brengen met het kind en de ouders, zijn deze instanties hier nooit op ingegaan. De professional mailde:

> "Ik denk dat het 'niet' in de samenwerkingsstand zijn, binnen dit samenwerkingsverband typerend is voor het versterken van de problematiek, ook bij eerdere kinderen die bij mij binnen de GGZ hulp hebben ontvangen. Dit heeft veelal tot verdriet, frustratie geleid bij ouders."

3.2 Respondenten enquêtes

Om vraagstelling van het onderzoek te beantwoorden is het van belang ouders en zorgverleners van hoogbegaafde leerlingen te bevragen.

Ingegaan wordt op de respondenten onder de ouders (§3.2.1) en onder de hulp- en zorgverleners (§3.2.2).

3.2.1 Ouders

In totaal hebben 80 respondenten de enquête voor de ouders geopend. Hiervan hebben er 50 deze niet (volledig) ingevuld (62,5%) en 30 wel (37,5 %).

Van de 50 die de enquête niet (volledig) hebben ingevuld, hebben 36 (72 %) hun postcode niet ingevuld en 14 wel (28%). Het invullen van de postcodecijfers was verplicht om de enquête te vervolgen. Van de 14 die hun postcode wel hebben ingevuld maar de enquête niet hebben afgerond, behoren er 9 tot het werkgebied van het swv. De overige 5 zijn afkomstig uit de provincies Overijssel, Noord-Holland en Limburg.

Van de 30 respondenten die de enquête wel volledig hebben ingevuld, behoren er 6 (20%) niet tot het werkgebied van het swv. Zij zijn woonachtig in de provincies Friesland, Drenthe (niet zijnde gemeente Noordenveld) en Overijssel. 5 van deze 6 hebben aangegeven open te staan voor een interview. Aangezien hierdoor van deze 5 het mailadres bekend was, is geverifieerd of zij inderdaad niet tot het werkgebied behoren. Dit bleek te kloppen.

Voor het onderzoek resteren derhalve 24 respondenten.

3.2.2 Hulp- en zorgverleners

Ingegaan wordt op het aantal hulp- en zorgverleners, hun functies, hun aandachtsgebieden en de leerlingpopulaties die zij bedienen.

AANTAL

In totaal hebben 41 respondenten de enquête voor de hulp- en zorgverleners geopend. Hiervan hebben er 35 deze niet (volledig) ingevuld (85,4%) en 6 wel (14,6%).

Van de 35 die de enquête niet (volledig) hebben ingevuld, hebben 25 (71,4%) de postcode van hun werkgebied niet ingevuld en 10 wel (28,6%). Het invullen van de postcodecijfers was verplicht om de enquête te vervolgen. Van de 10 die hun postcode wel hebben vermeld maar de enquête niet hebben afgerond, zijn er 5 niet werkzaam in het werkgebied van het swv en heeft er 1 een niet-bestaand postcodegebied ingevoerd. De 5 die hun postcode wel hebben vermeld maar de enquête niet hebben afgerond, verrichten hun werkzaamheden in de provincies Friesland, Drenthe (niet zijnde gemeente Noordenveld) en Gelderland. De resterende 4 die hun postcode wel hebben vermeld maar de enquête niet hebben afgerond zijn wel werkzaam in het werkgebied van het swv.

Van de 6 respondenten die de enquête wel volledig hebben ingevuld, behoren er 2 niet tot de categorie hulp- of zorgverlener zoals geoperationaliseerd in § 2.4 en is er 1 niet werkzaam in het werkgebied van het swv.

Voor het onderzoek resteren derhalve 3 respondenten.

In het diepte-interview met de psychiater is gevraagd waarom niet meer professionals hebben deelgenomen.

> “Ik heb geen idee waarom niet meer hulp- en zorgverleners hebben deelgenomen aan het onderzoek. Zelf heb ik geen direct contact met het swv.”

FUNCTIES PROFESSIONALS

Van de 3 hulp- en zorgverleners zijn er 2 werkzaam als zelfstandige en 1 werkt deels op een zorgbedrijf en deels op een school, maar niet in vaste dienst voor een schoolbestuur.

De 3 hulp- en zorgverleners hebben ieder een andere 'basisopleiding' gevolgd: 1 is psychiater (categorie Anders), 1 psycholoog en 1 pedagoog. Daarnaast hebben zij verschillende aanvullende opleidingen gedaan, zo zijn er 2 specialisten hoogbegaafdheid, 2 begeleiders van thuiszitters en 2 zorgcoaches. Bij de is de functie psychiater ingevuld.

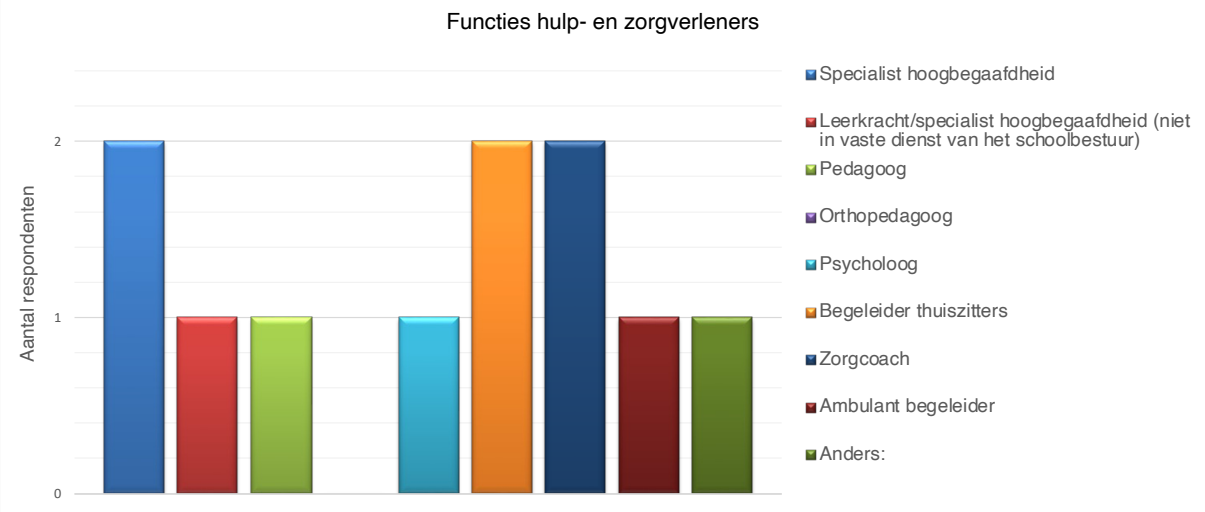

Figuur 1 De functies van de hulp- en zorgverleners

AANDACHTSGEBIEDEN

Net als de functies lopen ook de aandachtsgebieden van de 3 hulp- en zorgverleners uiteen. Alle 3 rekenen hoogbegaafden expliciet tot hun aandachtsgebied, 2 bekommeren zich ook om (dreigende) thuiszitters en emotionele en psychische problemen.

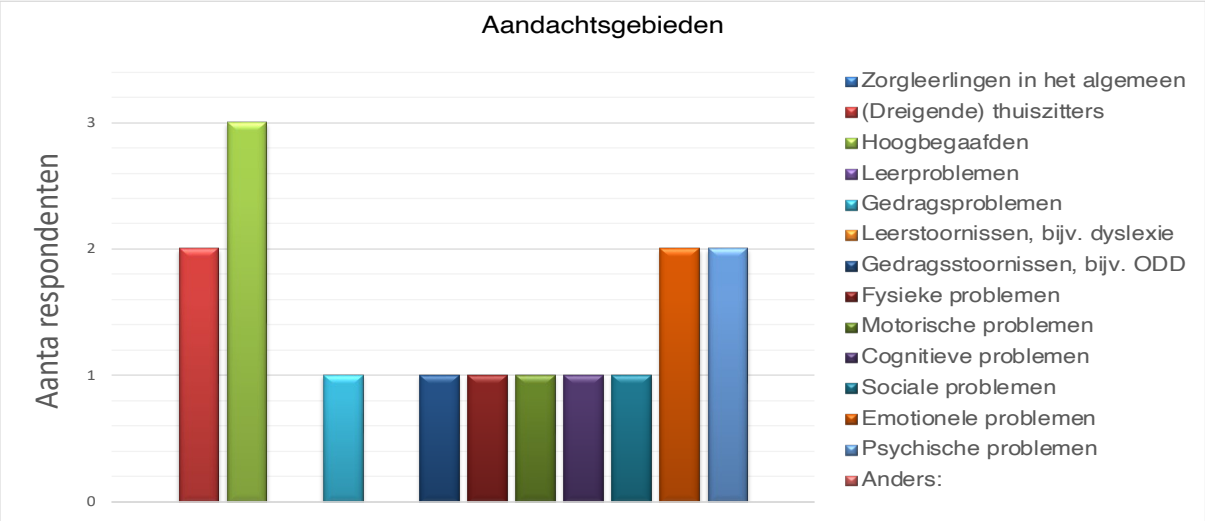

Figuur 2 De aandachtsgebieden van de hulp- en zorgverleners

LEERLINGPOPULATIES

De hulp- en zorgverleners begeleiden leerlingen die afkomstig zijn uit vijf typen onderwijs. De psychiater begeleidt leerlingen uit het reguliere onderwijs en het voltijds hoogbegaafdenonderwijs; de psycholoog leerlingen uit het speciaal (basis)onderwijs en Daltononderwijs; en de pedagoog leerlingen uit het reguliere onderwijs, Jenaplan- en Daltononderwijs, speciaal (basis)onderwijs en voltijds hoogbegaafdenonderwijs.

Gezien de verschillende leerlingpopulaties kunnen de bevindingen van de hulp- en zorgverleners uiteenlopen.

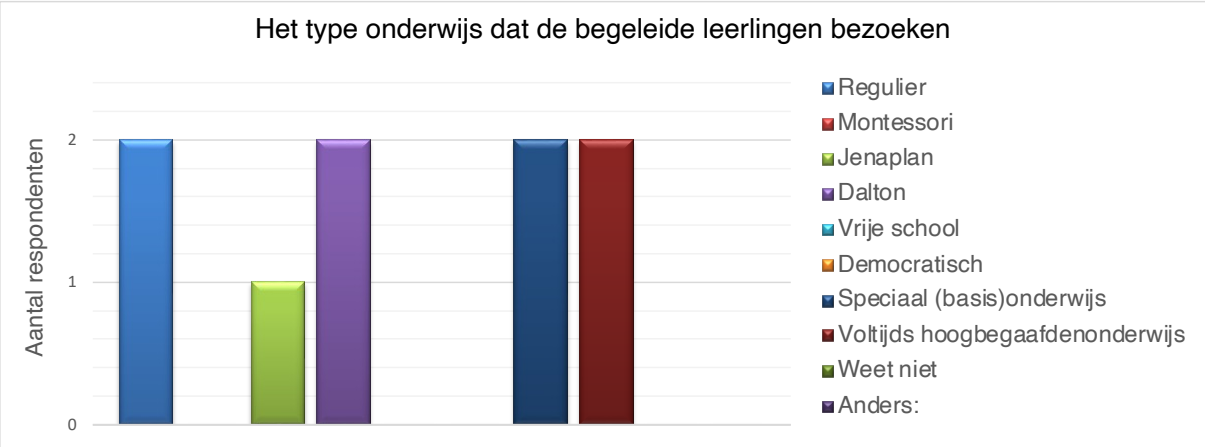

Figuur 3 Het type onderwijs dat de begeleide leerlingen bezoeken

3.3 Focusgroep

Op 20 mei 2022 zijn in een bijeenkomst van de focusgroep de voorlopige uitkomsten van de enquête besproken. De vragen en opmerkingen uit deze bijeenkomst zijn verwerkt in dit rapport. Verder is aangegeven dat het eindrapport openbaar mag worden gemaakt en gebruikt in gesprekken met het Ministerie van OCW.

Het uitgangspunt van het swv is door de focusgroep onderstreept. Dit is het beginsel, dat een hoogbegaafde leerling zonder aanvullende vraag of dubbele diagnose zeer goed een aanbod kan krijgen in het regulier onderwijs. Zonder dubbele diagnose komt een hoogbegaafd kind in het swv niet in aanmerking voor een voltijds hoogbegaafdenonderwijs.

De focusgroep heeft tevens de volgende vragen geformuleerd:

- Is de situatie verbeterd na de kennisoverdracht over hoogbegaafdheid aan de scholen?
- Is de situatie verbeterd van de kinderen die zijn overgestapt naar de Haydnschool, De Gaffel en obs Garmerwolde?

Het door het swv onderstreepte uitgangspunt en de 2 vragen zijn ingebracht in de diepte-interviews

3.4 Respondenten diepte-interviews

Aan het einde van de enquêtes van de ouders en de hulp- en zorgverleners is de respondenten de vraag voorgelegd of zij benaderd willen worden voor een diepte-interview. Hierop hebben 15 (62,5%) van de 24 ouders en 2 van de 3 (66,6%) hulp- en zorgverleners positief gereageerd.

Op 27, 28 en 29 juni en op 22 juli 2022 zijn uiteindelijk 7 ouders en 1 professional geïnterviewd. De overige 9 hebben niet gereageerd op een uitnodiging hiertoe.

De 7 ouders hebben gezamenlijk 8 enquêtes ingevuld. Aangezien deze 7 ouders in totaal 15 hoogbegaafde kinderen 'hebben' die problemen in het onderwijs ervaren, zouden ook 15 ingevulde enquêtes mogelijk zijn geweest in plaats van 8. In de introductie van het enquêteformulier was namelijk vermeld: "Mocht het voorgaande voor meer van uw kinderen gelden, dan verzoeken wij u voor elk kind afzonderlijk een vragenlijst in te vullen." Mogelijk is dit door de ouders over het hoofd gezien of is gekozen voor het kind met de meeste problemen, aangezien het invullen van de enquête enige tijd in beslag neemt.

De respondenten is gevraagd:

- Of de kinderen van de respondenten de basisschoolleeftijd hebben;
- Of de situatie voor (hoog)begaafden is verbeterd sinds het swv kennis over (hoog)begaafdheid verspreidt via de hb-subsidie die in 2019 is gestart;
- Of de kinderen het voltijds hoogbegaafdenonderwijs van J. Haydnschool bezoeken of de basisschool in Garmerwolde;
- Of zij van mening zijn dat het reguliere onderwijs goed onderwijs kan verzorgen voor (hoog)begaafde kinderen;
- Hoe zij kijken naar het standpunt van het swv dat 90% van de (hoog)begaafde kinderen goed onderwijs in het regulier onderwijs kan ontvangen;
- Of voltijd- of deeltijd deelname aan het reguliere onderwijs een optie is voor (hoog)begaafden;
- Of zij experts hoogbegaafdheid kennen binnen het swv die meer geraadpleegd zouden moeten worden door scholen.

De interviewresultaten zijn hoofdzakelijk verwerkt in de hoofdstukken 4 tot en met 6.

3.5 Hoofdpunten respondenten

De reacties op de enquêtes van potentiële respondenten zijn uiteenlopend. De respondenten geven enerzijds blijk van een beperkt vertrouwen in zowel het swv en als de onderzoeker en van eerdere negatieve ervaringen met het swv op het gebied van samenwerking. Anderzijds zijn respondenten positief en hoopvol over het onderzoek. Zo wordt de hoop uitgesproken dat de onderzoeksresultaten verandering teweeg gaat brengen.

Meer dan 6 op de 10 ouders hebben de enquête niet (volledig) ingevuld Velen van hen zijn afgehaakt bij een privacygevoelige vraag.

Meer dan 8 op de 10 hulp- en zorgverleners hebben de enquête niet (volledig) ingevuld. Ook velen van hen zijn bij een privacygevoelige vraag gestopt.

In totaal 24 ouders en 3 hulp- en zorgverleners hebben de enquête wel volledig ingevuld.

De 3 hulp- en zorgverleners hebben ieder een andere 'basisopleiding' gevolgd en begeleiden leerlingen die afkomstig zijn uit verschillende typen onderwijs met verschillende leerlingpopulaties. De psychiater begeleidt leerlingen uit het reguliere onderwijs en het voltijds hoogbegaafdenonderwijs; de psycholoog leerlingen uit het speciaal (basis)onderwijs en Daltononderwijs; en de pedagoog leerlingen uit het reguliere onderwijs, Jenaplan- en Daltononderwijs, speciaal (basis)onderwijs en voltijds hoogbegaafdenonderwijs.

De focusgroep heeft vragen geformuleerd die zijn voorgelegd aan de respondenten van de diepte-interviews.

Van de 17 potentiële interviewkandidaten zijn er 8 geïnterviewd, namelijk 7 ouders en 1 professional.

4 Oorzaak uitval (hoog)begaafde leerlingen

In dit hoofdstuk wordt de eerste deelvraag beantwoord op basis van de resultaten van de enquêtes, de focusgroep en de diepte-interviews.

De eerste deelvraag is:

Om welke reden zijn de hoogbegaafde leerlingen uitgevallen of dreigen zij uit te vallen uit het reguliere onderwijs?

Ingegaan wordt op de situatie waarin de kinderen van de respondenten zich bevinden (§ 4.1) en de redenen van de (dreigende) uitval (§ 4.2). Ten slotte is de eerste deelvraag beantwoord (§ 4.3).

4.1 Situatie leerlingen

Belicht wordt wat de verwachte omvang is van de groep uitvallende (hoog)begaafde leerlingen (§ 4.1.1); enkele van hun algemene kenmerken (§4.1.2); de kenmerken van het door hen gevolgde onderwijs (§4.1.3); hun huidige (onderwijs)situatie (§4.1.4) en hoe de ervaringen zijn met leerplicht (§4.1.5). Vervolgens wordt het aantal kinderen weergegeven dat wordt of is begeleid door de hulp- en zorgverleners (§4.1.6) en ten slotte worden de hoofdpunten wat betreft de situatie van de kinderen vermeld (§4.1.7).

4.1.1 Omvang groep (dreigende) uitvallers

In dit onderzoek zijn de ervaringen verwerkt van 24 (hoog)begaafde kinderen die zijn uitgevallen of dreigen uit te vallen uit het reguliere onderwijs. Dit is echter geen indicatie van de omvang van de groep (dreigende) uitvallers. Deze groep is veel groter.

Zo blijkt uit de diepte-interviews met de 7 ouders dat zij in totaal 15 hoogbegaafde kinderen hebben die dreigen uit te vallen of zijn uitgevallen uit het onderwijs. Slechts 1 ouder heeft voor 2 kinderen een vragenlijst ingevuld, de overige ouders hebben voor 1 van hun kinderen de enquête ingevuld.

Daarnaast geven de geïnterviewde ouders aan nog (veel) meer kinderen te kennen die zijn uitgevallen of dreigen uit te vallen. Gezamenlijk komen zij op meer dan 48 kinderen, maar zij verwachten er veel meer.

1 geïnterviewde merkt op:

> "Er zijn er heel veel, ook verborgen hoogbegaafden die niet worden opgemerkt maar wel vastlopen. Zij lopen vast door het gedrag of passen zich zo aan dat zij ineenschrompelen. Sommigen gaan naar het speciaal onderwijs, anderen krijgen het etiket adhd."

Ook spreekt het boekdelen dat de voorlichtingsavond van zorginstelling *Spirare / Talent Valley Noord Nederland* op 26 april 2022 zo snel was volgeboekt dat Spirare nog twee extra bijeenkomsten heeft georganiseerd, namelijk 1 extra op 26 april en 1 op 28 juni 2022 (Eventbrite, z.d.).

Het swv rekent zelf op 466 leerlingen die uitvallen uit het reguliere onderwijs, 10% van de 4.661 à 4.662 leerlingen met een hoogbegaafdheidsprofiel (§ 2.4). Het swv verwacht namelijk dat 4.196 leerlingen (90% van de 4.661) een passend aanbod ontvangt vanuit de basisondersteuning van het reguliere onderwijs (§ 2.1).

De omvang van de groepen leerlingen met een hoogbegaafdheidsprofiel is echter groter. Bij de berekening van het aantal leerlingen zijn de percentages uit de definitie van Gagné toegepast op het aantal leerlingen van het swv (§ 2.4 en Subsidieaanvraag, 2019, p. 3). Deze percentages moeten echter worden toegepast op de totale populatie kinderen in het gebied van het swv, dus met inbegrip van de 2,5% van de kinderen met een IQ van 70 of lager. Deze laatste groep kinderen verblijft veelal in een zorginstelling voor verstandelijk beperkten en zijn niet in staat het reguliere onderwijs te bezoeken.

De totale populatie kinderen in het swv met inbegrip van de genoemde 2,5% kinderen met een IQ onder de 70 omvat derhalve 47.816 kinderen (namelijk 46.621 : 97,5 maal 100%). De groepen leerlingen met een hoogbegaafdheidsprofiel omvatten dan volgens de definitie van Gagné:

- 3.620 begaafden (7,57 % van 47.816), 91 meer dan genoemd in §2.4;
- 1.100 hoogbegaafden (2,3 % van 47.816), 28 meer;
- 61 zeer hoogbegaafden (0,1268 % van 47.816), 2 meer;
- 2 exceptioneel hoogbegaafden (0,0032 % van 47.816), geen meer maar zeker 2;
- In totaal 4.782 (hoog)begaafden in totaal, 121 meer dan in §2.4 is genoemd.

Volgens het uitgangspunt van het swv ontvangen 4.303 hiervan (90% van 4.782) een passend aanbod vanuit de basisondersteuning van het reguliere onderwijs en 478 kinderen (10% van 4.782) niet. Zij behoren tot de groep (dreigende) uitvallers.

4.1.2 Algemene kenmerken leerlingen

In de enquête is gevraagd naar de geboortedatum van het kind om te kunnen waarborgen dat de enquête is ingevuld door de beoogde respondenten. Het beantwoorden van deze vraag was daarom verplicht. Mogelijk om privacy redenen hebben verschillende ouders deze vraag niet naar waarheid willen beantwoorden. Verschillende antwoorden waren namelijk aantoonbaar onjuist. Zo is bij een kind de datum waarop de enquête is ingevuld als geboortedatum opgegeven.

Aangezien de enquête-antwoorden onbetrouwbaar bleken te zijn, zijn de geboortedata buiten beschouwing gelaten en is hiernaar gevraagd in de diepte-interviews.

De 15 hoogbegaafde kinderen van de 7 geïnterviewde ouders hebben allemaal de basisschoolleeftijd.

5 kinderen (33,3%) zijn 12 jaar, 4 kinderen (26,7%) 10 jaar en 2 kinderen (13,3%) zijn 7 jaar en eveneens 2 kinderen (13,3%) zijn 6 jaar. Verder is 1 kind (6,7%) 8 jaar en 1 kind (6,7%) 4 jaar.

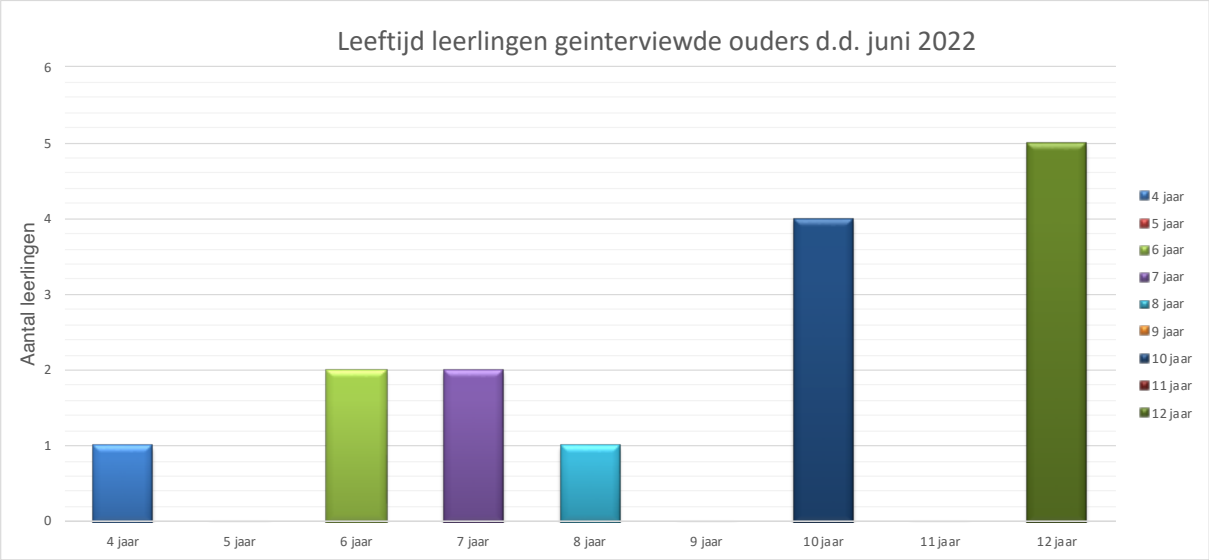

Figuur 4 Leeftijd van de 15 kinderen van de geïnterviewde ouders

Van de 24 kinderen waarover de enquête is ingevuld, zijn er 20 (83,3%) van het mannelijk geslacht en 4 (16,7%) van het vrouwelijk geslacht.

Van de 15 kinderen van de geïnterviewde ouders zijn er 11 (73,3%) van het mannelijk geslacht en 4 (26,7%) van het vrouwelijk geslacht.

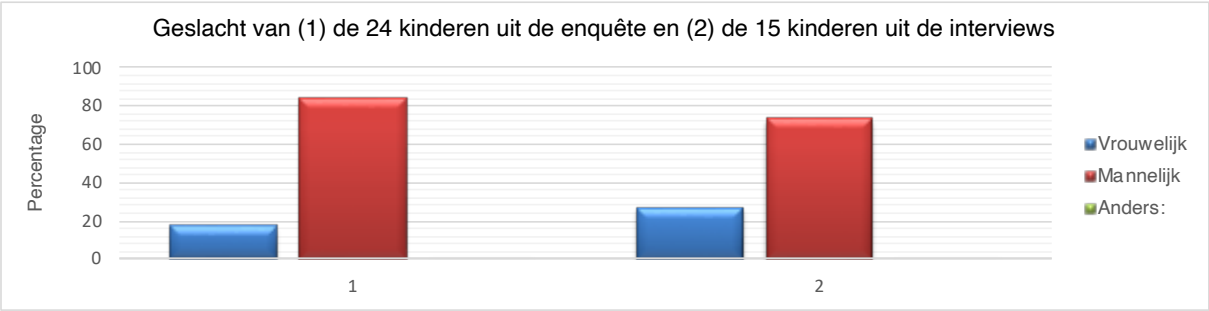

Figuur 5 Geslacht van de 24 kinderen uit de enquête en de 15 kinderen uit de interviews

De scheve verdeling jongens – meisjes wordt door enkele respondenten van het diepte-interview herkend. Naar voren komt dat op De Gaffel en in de Talentklas deze verdeling eveneens heel scheef is.

In het diepte-interview geeft de zorgprofessional aan:

"Meisjes passen zich beter aan de omgeving aan, maar dat wil niet zeggen dat het goed is. Zij cijferen zich weg en passen zich op sociaal en cognitief gebied aan. Zij krijgen soms op latere leeftijd last van depressies en sociale angsten."

10 van de 24 kinderen (41,7%) zijn het jongste kind in het gezin en 8 (33,3%) het oudste. 4 zijn enig kind (16,7%) en 2 zijn (een van de) middelste kinderen (8,3%).
De 4 kinderen van het vrouwelijk geslacht zijn verdeeld over alle vier de antwoordcategorieën.

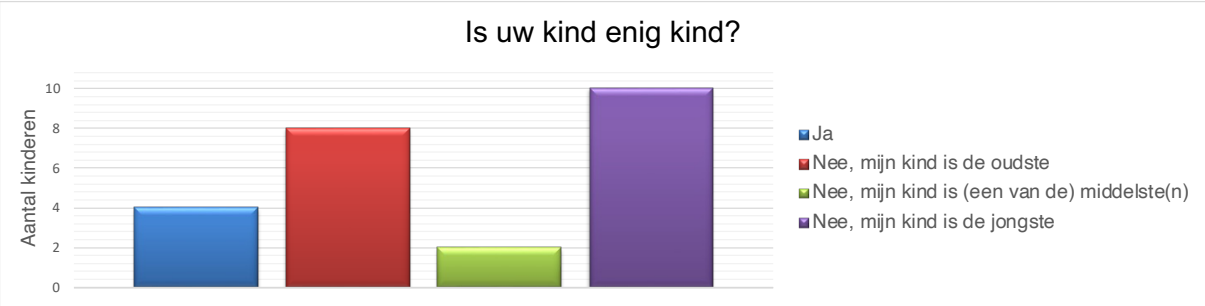

Figuur 6 Plaats van het kind in het gezin

De gezinnen van de geïnterviewde ouders betreffen 3 gezinnen met 3 kinderen, 2 met 2 kinderen en 2 met 1 kind.

4.1.3 Kenmerken gevolgd onderwijs

Op de vraag of het kind wel eens van school is gewisseld, antwoorden 18 ouders (75%) van wel en 6 ouders (25%) niet. Van deze 6 zijn er 2 bijna van school gewisseld. 1 van deze 2 ouders vermeldt:

> "Bijna [gewisseld van school] maar toch afgeblazen uit angst voor weer hetzelfde in nieuwe omgeving."

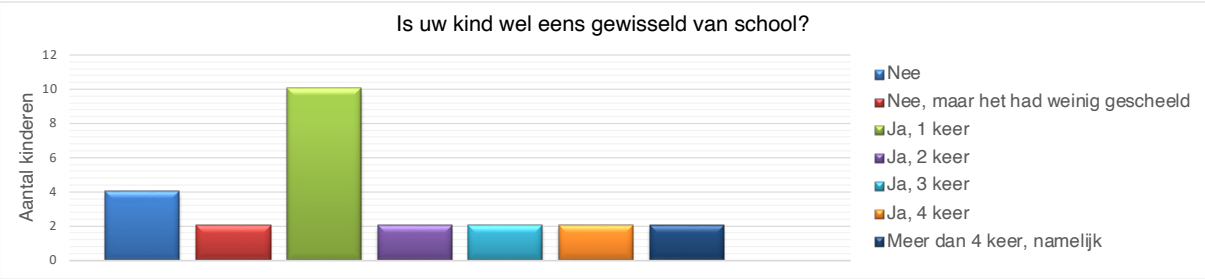

Figuur 7 Aantal wisselingen van school

Het aantal wisselingen van school is bij meisjes niet heel veel anders dan bij de jongens.

Tabel 1 Aantal maar dat leerlingen van scholen zijn gewisseld

Aantal wisselingen	Aantal kinderen	% kinderen	Aantal jongens	Aantal meisjes
0	4	16,7	4	
0, maar wel bijna	2	8,3	1	1
1	10	41,7	9	1
2	2	8,3	1	1
3	2	8,3	1	1
4	2	8,3	2	
5	1	4,2	1	
6	1	4,2	1	
Totaal	24	100	20	4

1 van de geïnterviewden meldt dat diens kind eerst op een openbare basisschool heeft gezeten waar het zich doorlopend heeft aangepast. Het heeft hier een schooltrauma opgelopen. Eind 2021 is het kind overgestapt naar een Integraal Kind Centrum (IKC, onderwijs van 0 – 18 jaar). Bij het gesprek vooraf is aangegeven dat deze onderwijsvorm heel geschikt is voor hoogbegaafden en dat er een specialist hoogbegaafdheid is. De ouder geeft aan dat dit in de praktijk is tegengevallen, onder meer omdat de specialist hoogbegaafdheid standaardactiviteiten doet, de leraar weinig begrip heeft en het pestgedrag op school een probleem vormt.

De 24 kinderen hebben verschillende typen onderwijs- of zorginstellingen bezocht. In totaal 19 van de 24 kinderen (79,2%) hebben het reguliere onderwijs bezocht. 11 van deze 19 (57,9%) hebben ook andersoortig onderwijs bezocht en 8 (42,1%) niet.

Van de 6 leerlingen (25%) die niet van school zijn gewisseld bezoeken er 4 het reguliere onderwijs, 1 het Jenaplan- en 1 het Daltononderwijs.

Van de 24 kinderen bezoeken er 9 (37,5%) het voltijds hoogbegaafdenonderwijs of hebben dit bezocht. Dit betreffen 7 jongens en 2 meisjes.

Onder Anders melden 4 ouders het volgende:

- Educatieve dagbesteding;
- Onderzoekend leren;
- Begaafdheidsprofielschool;
- Geen vermelding van het type onderwijs in verband met anonimiteit.

1 geïnterviewde ouder vertelt dat het kind van school is gewisseld, omdat het zelf aangaf te willen overstappen naar een school met onderzoekend leren. Deze school is in 2019 geopend. Het kind heeft het op deze school naar het zin, maar wel is gebleken dat het op bepaalde onderdelen lacunes heeft opgelopen. Zo kan het prima de stelling van Pythagoras toepassen maar heeft het problemen gehad met breuken.

1 geïnterviewde schetst het probleem dat op de Haydnschool een kind soms 6 weken mag meelopen en dat dan alsnog gezegd wordt dat het kind niet welkom is. Ook bij bijvoorbeeld De Gaffel komt het voor dat kinderen worden afgewezen.

De door hulp- en zorgverleners ondersteunde leerlingen zijn afkomstig van verschillende typen onderwijs (§ 3.3).

Tabel 2 Bezochte typen onderwijs door de 24 kinderen

Type onderwijs	Aantal kinderen	% kinderen	Psychiater	Psycholoog	Pedagoog
Regulier	19	79,2	X		X
Montessori	4	16,7			
Jenaplan	5	20,8			X
Dalton	4	16,7		X	X
Vrije school	3	12,5			
Democratisch	0	0,0			
S(b)o	1	4,2		X	X
Voltijds hb	9	37,5	X		X
Anders	4	16,7			

Van de geïnterviewden geeft 1 ouder aan dat de vele schoolwisselingen een probleem vormen voor de kinderen. Soms mogen ze 6 weken meelopen op de Haydnschool en krijgen dan soms nog te horen: “Nee, het wordt hem toch niet”. Vaak gaan de kinderen daarna door naar De Gaffel en worden soms ook daar afgewezen. Sommigen gaan daarna naar de Talentklas.

4.1.4 Huidige (onderwijs)situatie

Momenteel zijn 22 van de 24 kinderen (91,7%) ingeschreven op een school en 2 kinderen niet (8,3%). Deze 2 zijn absolute thuiszitters.

1 ouder heeft in de categorie Anders vermeld dat het kind weliswaar is ingeschreven op school, maar dat het daar geen onderwijs meer volgt. Dit kind bezoekt een niet-reguliere onderwijs- of een zorgvoorziening, zoals een zorgboerderij.

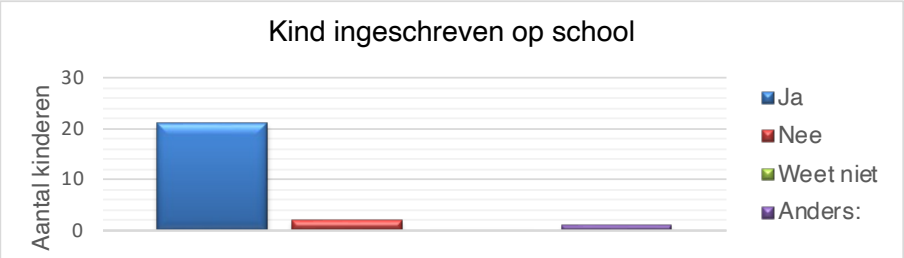

Figuur 8 Kind wel of niet ingeschreven op school

De 10 ouders die hebben aangegeven dat hun kind korte of lange tijd (gedeeltelijk) thuiszit èn is ingeschreven op school, is gevraagd of hun kind is vrijgesteld van leerplicht. Van de 10 betrokken leerlingen hebben er 9 (90%) hiervan geen vrijstelling, 1 kind (10%) wel op grond van lichamelijke en psychische gronden (Leerplichtwet art. 5a). Geen enkele leerling (0%) heeft vrijstelling op grond van gewichtige omstandigheden (Leerplichtwet art. 11g).

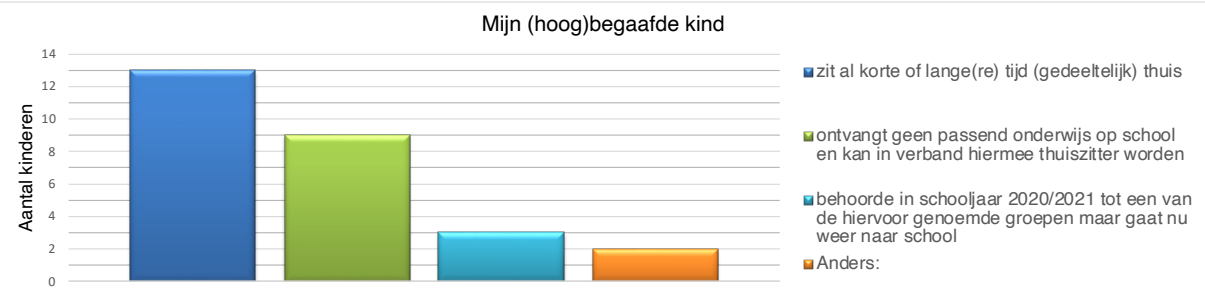

Figuur 9 De huidige situatie van het kind

Van de 13 kinderen zitten er 3 (23,1%) tussen de 2 en 3 jaar thuis en 3 (23,1%) langer dan 3 jaar, namelijk 3½, 10 en 12 jaar.

2 kinderen (15,4%) zitten tussen de 3 en 6 maanden thuis en eveneens 2 (15,4%) tussen de 6 en 12 maanden. 1 uit de laatstgenoemde groep bezoekt tussen de 1 en 3 maanden een niet-reguliere onderwijs- of zorgvoorziening.

1 kind (7,7%) is tussen de 1 en 3 maanden thuiszitter en tevens 1 kind (7,7%) tussen de 1 en 2 jaar. Over 1 kind (7,7%) is in de categorie Anders vermeld dat het sinds 3 jaar elke week wel een of meer dagen thuis blijft. Geen enkel kind (0,0%) is korter dan 1 maand thuis.

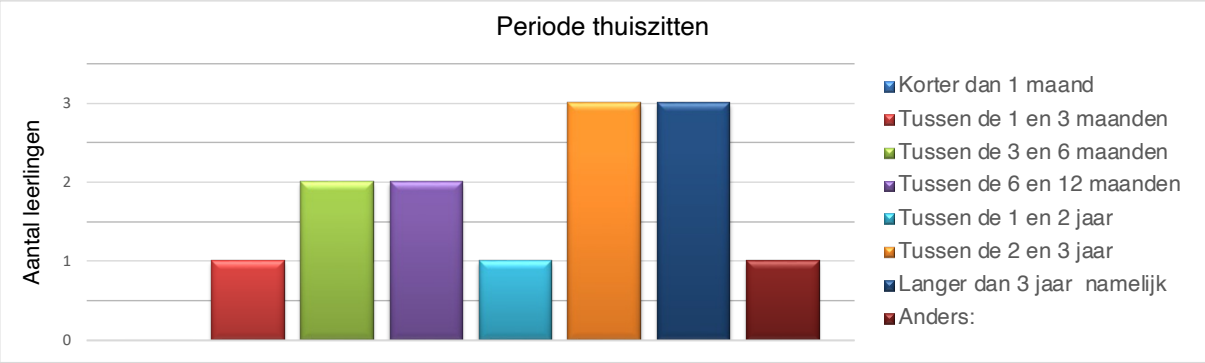

Figuur 10 Periode die de kinderen thuis zitten

Kortom, de situatie van de 24 leerlingen in het schooljaar 2021-2022 is als volgt:

- 13 van de 24 kinderen (54,2%) zitten in schooljaar 2021-2022 korte of lange(re) tijd (gedeeltelijk) thuis. 1 hiervan bezoekt een niet-reguliere onderwijs- of zorgvoorziening. Van deze 13 zijn er:
  - 10 langdurige relatieve thuiszitters;
  - 2 absolute thuiszitters en;
  - 1 kortdurende relatieve thuiszitter.
- 9 van de 24 kinderen (37,5%) dreigen thuiszitter te worden, omdat zij geen passend onderwijs op school ontvangen. Van deze 9 zaten er:
  - 6 in het schooljaar 2020/2021 niet thuis;
  - 3 in het schooljaar 2020/2021 wel thuis :
    - 2 van deze 3 waren in schooljaar 2020/2021 langdurige relatieve thuiszitters;
    - 1 van deze 3 was in schooljaar 2020/2021 kortdurende relatieve thuiszitter. Dit kind ging om de dag naar school en volgde op de schooldag de helft van de vakken. Het had een eigen project.
- 2 van de 24 kinderen (8,3%) bevinden zich in een de volgende situatie:
  - “Proefplaatsing is recent omgezet van po naar vo klas 1 plaatsing vwo”;
  - “Is aan het terugwerken naar school na 4 jaar thuiszitten. Gaat 4 ochtenden naar school met begeleiding”.

4.1.5 Leerplicht

Van de 24 ouders hebben er 15 niet (62,5%) te maken gehad met de leerplichtambtenaar en 9 wel (37,5%).

Van deze 9 hebben 2 ouders (22,2%) de houding van de leerplichtambtenaar als heel erg helpend ervaren en 2 (22,2%) oordelen hier neutraal over. 2 ouders (22,2%) hebben aangegeven dat de houding van deze ambtenaar helemaal niet helpend was en eveneens 2 (22,2%) dat deze niet helpend was. 1 ouder (11,1%) beoordeelt de houding als helpend.

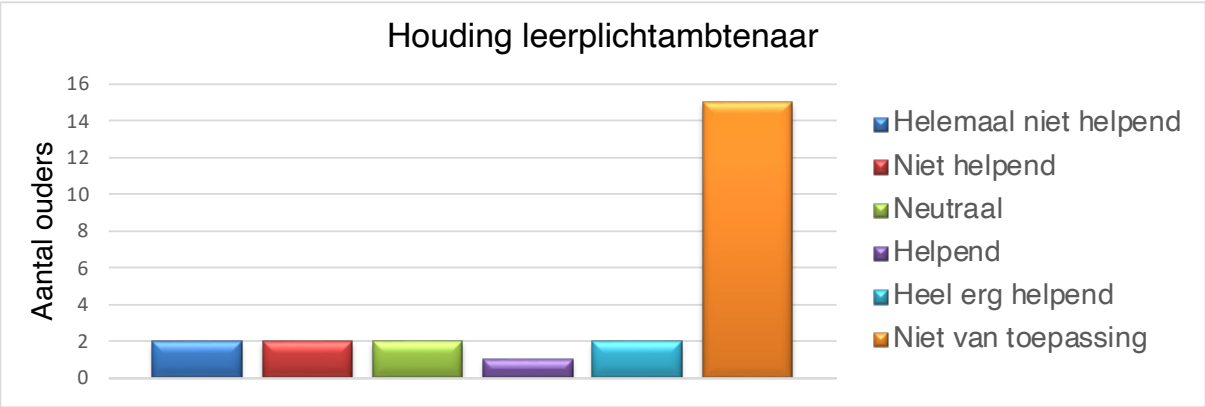

Figuur 11 Houding leerplichtambtenaar

In geen van de 24 gezinnen hebben school of de leerplichtambtenaar een Veilig Thuis (VT)-melding gedaan. 1 ouder geeft aan zelf een VT-melding te hebben gedaan, omdat de druk vanuit school op het gezin te hoog werd en het gezin hieraan ten onder dreigde te gaan. Het gezin kreeg echter geen passende hulp geboden, maar in plaats daarvan lacherige reacties. Het gezin is om deze redenen verhuisd. De ouder kreeg te horen:

> "Zo intelligent en niet zelf de situatie op kunnen lossen."

Veruit de meeste ouders (91,7%) hebben niet te maken gehad met dwang- en drangmaatregelen zoals een jeugdbeschermingstafel. De ouders van 2 kinderen wel (8,3%). Deze ouders geven aan dat zij meer dan 4 keer hiermee te maken hebben gehad.

4.1.6 Begeleiding door hulp- of zorgverleners

In de afgelopen 4 schooljaren (van 2017/2018 tot en met 2020/2021) hebben de psycholoog en de pedagoog 1 tot en met 5 (hoog)begaafde leerlingen in het swv-werkgebied ondersteund of begeleid en de psychiater 6 tot en met 10.

In het schooljaar 2021-2022 hebben de psychiater en de pedagoog beiden 6 tot en met 10 (hoog)begaafde leerlingen ondersteund of begeleid in het werkgebied van het swv en de psycholoog 1 tot en met 5 van deze leerlingen.

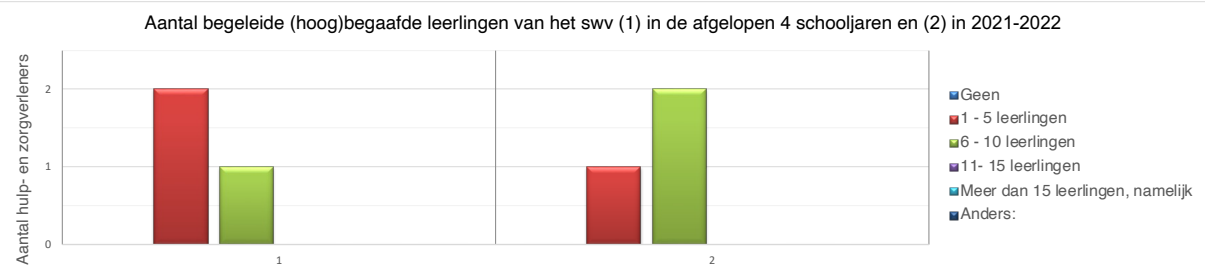

Figuur 12 Aantal begeleide (hoog)begaafde leerlingen (1) in de afgelopen 4 schooljaren1) en (2) in 2021-2022

Als ervan uit wordt gegaan dat de leerlingen door 1 van de 3 professionals tegelijk worden begeleid, dan zij in het schooljaar 2021-2022 tussen de 13 (= 1 * 1 + 2 * 6) en 25 (= 1 * 5 + 2 * 10) (hoog)begaafden begeleid en in de afgelopen 4 schooljaren tussen de 8 (= 2 * 1 + 1 * 6) en 20 (= 2 * 5 + 1 * 10) leerlingen.

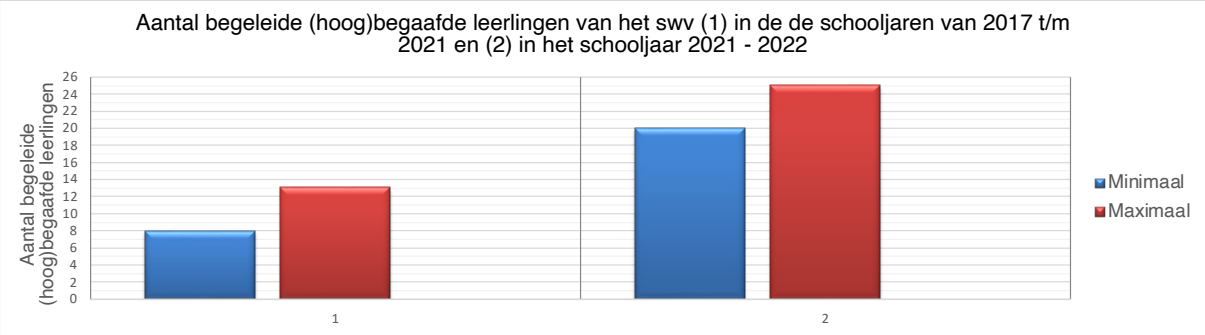

Figuur 13 Aantal door de 3 hulp- en zorgverleners begeleide leerlingen in (1) de afgelopen 4 schooljaren (2017 t/m 2021) en in (2) het schooljaar 2021-2022

Het aantal in de afgelopen 5 schooljaren door de 3 hulp- en zorgverleners begeleide kinderen vertoont een stijgende lijn.

Opmerkelijk is, dat van de 3 hulpverleners de psychiater de meeste (hoog)begaafde leerlingen begeleidt, namelijk tussen de 12 en 20 kinderen.

4.1.7 Hoofdpunten situatie leerlingen

De verwachting van het swv is dat in totaal 478 (hoog)begaafde leerlingen uitvallen uit het reguliere onderwijs vanwege een niet passend onderwijsaanbod.

Opvallend is dat verschillende ouders de geboortedatum van hun kind niet hebben vermeld in de enquête, mogelijk om privacy redenen.

De 15 hoogbegaafde kinderen waarvan de ouders zijn geïnterviewd hebben allen de basisschoolleeftijd.

Jongens zijn ruim oververtegenwoordigd in dit onderzoek. Ruim 8 op de 10 enquêtes en ruim 7 op de 10 interviews hebben betrekking op jongens.

3 op de 4 kinderen is wel eens van school gewisseld. Bijna 8 op de 10 kinderen heeft het reguliere onderwijs bezocht. Ruim 1 op de 3 bezoekt het voltijds hoogbegaafdenonderwijs.

De hulp- en zorgverleners ondersteunen leerlingen in verschillende onderwijstypen.

De vele schoolwisselingen zijn problematisch voor de kinderen.

Van de respondenten zit 9 op de 10 kinderen in schooljaar 2021-2022 (deels) thuis of dreigt thuiszitter te worden.

9 op de 10 kinderen is ingeschreven op een school, maar dat wil niet altijd zeggen dat een kind daar onderwijs volgt.

9 op de 10 van de (deels) thuiszittende kinderen die zijn ingeschreven op school, heeft geen vrijstelling van leerplicht.

Van de kinderen die thuiszitten is bijna 8 op de 10 een langdurige relatieve thuiszitter, bijna 2 op de 10 een absolute thuiszitter en bijna 1 op de 10 een kortdurende relatieve thuiszitter.

De kinderen die in schooljaar 2020/2021 thuiszaten dreigen ook nu weer uit te vallen.

Bijna 4 op de 10 ouders heeft maken gehad met de leerplichtambtenaar. Zij hebben de houding van de leerplichtambtenaar wisselend positief en negatief ervaren.

Het aantal in de afgelopen 5 schooljaren door de 3 hulp- en zorgverleners begeleide kinderen vertoont een stijgende lijn. De psychiater begeleidt de meeste (hoog)begaafde leerlingen.

4.2 Redenen uitval

Achtereenvolgens wordt ingegaan op de mate van begaafdheid van de 24 kinderen (§4.2.1); hun ontwikkeling ten opzichte van hun leeftijdgenoten (§4.2.2); de signalering van de begaafdheid (§4.2.3); het aanbod van de scholen (§4.2.4); de invloed van de schoolgang op de kinderen (§4.2.5); de relatie tussen de mate van begaafdheid en de uitval van kinderen (§4.2.6); comorbiditeit (§4.2.7); en de relatie school – kind – ouder (§4.2.8). Vervolgens resulteren de witte vlekken in het onderwijsaanbod waardoor (hoog)begaafde kinderen uitvallen uit het onderwijs (§4.2.9). Ten slotte worden de hoofdpunten van deze paragraaf weergegeven (§4.2.10).

4.2.1 Mate van begaafdheid

De mate van begaafdheid kan met behulp van intelligentietests worden gemeten. Formeel wordt pas gesproken over (hoog)begaafdheid als een IQ-test in of na het 6e levensjaar is afgenomen en een bepaalde IQ-score aangeeft. Een testscore geeft echter niet altijd een goede impressie van de (hoge) begaafdheid, omdat:

1. Het testresultaat wordt beïnvloed door de testomgeving, de persoon die de test afneemt en de motivatie en de aandacht van de geteste tijdens de test;
2. De intelligentie met IQ-tests niet eenvoudig is vast te stellen wanneer:
   a. de IQ-scores (zeer) ver afwijken van het gemiddelde;
   b. de geteste gestrest is of op het moment van de afname niet goed in zijn vel zit (Stichting KML. (z.d.);
3. Een score op een IQ-test altijd een zekere mate van onbetrouwbaarheid in zich heeft, het betrouwbaarheidsinterval (Lek et al., 2017).

Aangezien een (hoog)begaafd kind zich vanaf de geboorte zichtbaar anders ontwikkelt dan gemiddeld lerenden en mogelijk op een intelligentietest niet of onvoldoende laat zien over welke capaciteiten het beschikt, is in de enquête de ouders gevraagd de intelligentie van hun kind in te schatten.

Op de vraag in welke categorie (hoog)begaafdheid de ouders hun kind zouden indelen, hebben 10 ouders (41,7%) geantwoord hoogbegaafd en 9 ouders (37,5%) zeer hoogbegaafden. 4 ouders (16,7%) delen het kind in bij de categorie begaafd en 1 ouder (4,2%) bij de categorie exceptioneel hoogbegaafd.

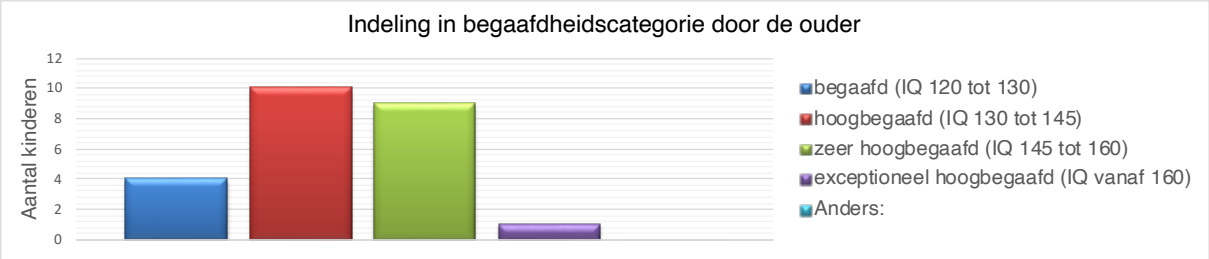

Figuur 14 Indeling kind in begaafdheidscategorie door de ouder

Bij in totaal 21 kinderen is een intelligentietest afgenomen. 15 kinderen (62,5%) zijn langer dan 2 jaar geleden getest en 6 (25%) minder dan 2 jaar geleden. Bij 3 kinderen (12,5%) is zo'n test (nog) niet uitgevoerd. Dit zijn 2 meisjes en 1 jongen. Bij 1 van deze meisjes is een intelligentietest gepland (categorie Anders).

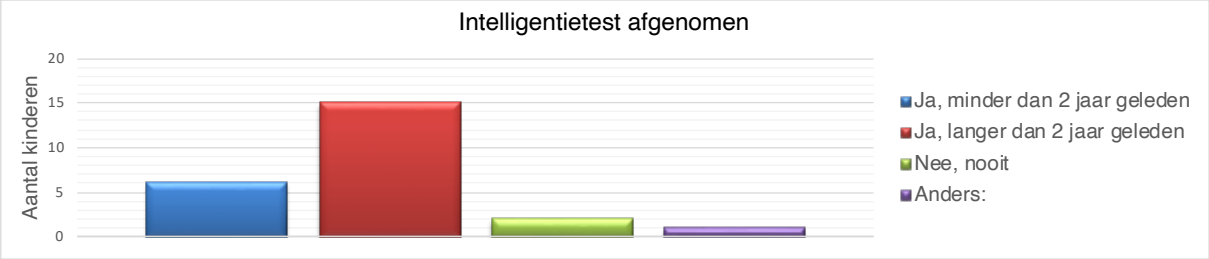

Figuur 15 Het aantal kinderen met intelligentietest

De intelligentietests van de 21 kinderen zijn uitgevoerd door 15 verschillende organisaties / personen.
De uitslag van de intelligentietests van 12 kinderen (57,1%) is conform de inschatting van de ouders. Bij 8 kinderen (38,1%) is de uitslag lager uitgevallen en bij 1 kind (4,8%) hoger. 1 ouder geeft de volgende toelichting bij de lagere score:

> "Mijn kind scoort een totaal IQ van 113. Het verbale IQ is zeer hoog, maar de score was op andere onderdelen gemiddeld of zelfs ondergemiddeld. De orthopedagoog onderbouwt in het rapport dat het kind hoogbegaafd is, ondanks lager testresultaat. Schatting is een zeer hoog IQ. Het kind vertoont kenmerken van uitzonderlijke hoogbegaafdheid. Reden voor de niet representatieve score is: faalangst en schooltrauma."

In Figuur 16 is dit kind als hoogbegaafd opgenomen conform de uitslag van de orthopedagoog.

7 van de 21 kinderen (33,3%) hebben bij de intelligentietest de score zeer hoogbegaafd behaald, 7 (33,3%) de score hoogbegaafd en 5 (23,8%) de score begaafd. Geen enkel kind (0,0%) heeft op exceptioneel hoogbegaafd niveau gescoord. Bij Anders geven de ouders van 2 door henzelf ingeschatte zeer hoogbegaafde kinderen (9,5%) de volgende toelichting bij de lagere testuitslag:

> "[Mijn kind behaalde de score] gemiddelde intelligentie, [na] jarenlang onderpresteren, aanpassen, laag zelfbeeld, faalangst, niet gemotiveerd bij onderzoek, onderzoeker niet gespecialiseerd in HB."

"[Het IQ is] niet te bepalen door onderpresteren."

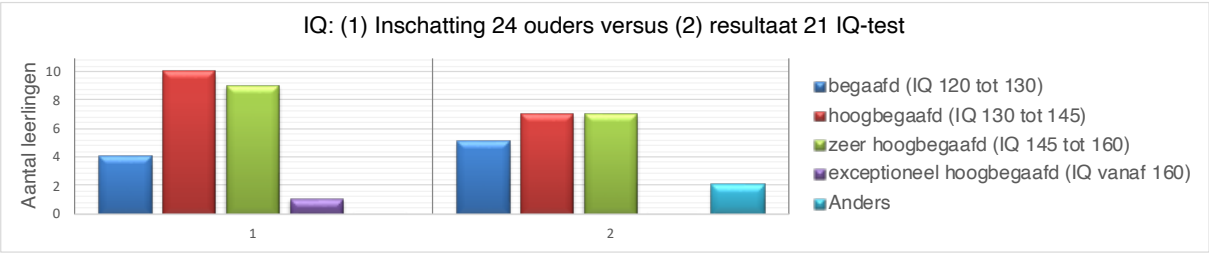

Figuur 16 Mate van begaafdheid van (1) de 24 kinderen volgens inschatting ouders en (2) de 21 kinderen die zijn getest

Aangezien een testscore niet altijd een goede impressie geeft van de (hoge) begaafdheid en gezien de hiervoor getoonde resultaten, wordt in het vervolg van dit onderzoek uitgegaan van de inschatting van de ouders van de begaafdheid van hun kinderen.

4.2.2 Ontwikkeling

De cognitieve, sociale, emotionele en persoonlijkheidsontwikkeling zijn nauw verweven met de intelligentie van een individu (De Heer, 2021). Naarmate kinderen meer afwijken van gemiddeld intelligente kinderen, zullen zij ook op die ontwikkelingsgebieden afwijken van hun leeftijdgenoten. In de enquête is daarom de ouders gevraagd aan de hand van stellingen aangegeven hoe hun kind zich ten opzichte van leeftijdgenoten ontwikkeld. Aan de orde komen de lichamelijke, cognitieve, sociale, emotionele en persoonlijke ontwikkeling.

LICHAMELIJKE ONTWIKKELING

De ouders is gevraagd naar de fysieke en motorische ontwikkeling van hun kind en zijn/haar slaapbehoefte.

Wat betreft de fysieke ontwikkeling - zoals de groei - ontwikkelen 13 van de 24 kinderen (54,2%) zich volgens de ouders niet langzamer en niet sneller dan leeftijdsgenoten. 5 kinderen (20,8%) ontwikkelen zich sneller en 4 (16,7%) veel sneller dan de leeftijdsgenoten. 2 (8,3%) ontwikkelen zich langzamer.

10 kinderen (41,7%) ontwikkelen zich op motorisch gebied - zoals bewegen - sneller dan hun leeftijdsgenoten. 6 (hoog)begaafden (25%) ontwikkelen zich niet langzamer en niet sneller. 5 kinderen (20,8%) ontwikkelen zich veel sneller dan hun leeftijdsgenoten en 2 kinderen (8,3%) juist langzamer. 1 ouder geeft aan niet te weten hoe het kind zich ontwikkelt ten opzichte van leeftijdgenoten.

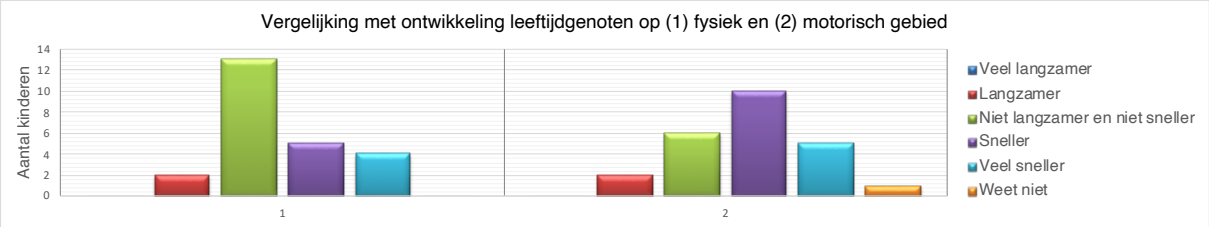

Figuur 17 Fysieke en motorische ontwikkeling van de kinderen vergeleken met leeftijdsgenoten

1 van de geïnterviewde geeft aan dat het kind op de leeftijd van 9 maanden qua motorische ontwikkeling al verder was dan een gemiddeld lerende van 1,5 jaar.

Van de 24 kinderen hebben er 8 (33,3%) duidelijk minder behoefte aan slaap dan hun leeftijdgenoten. Voor 6 kinderen (25%) geldt dit helemaal niet en voor 5 kinderen (20,8%) niet. 5 kinderen (20,8%) hebben een slaapbehoefte die vergelijkbaar is met die van hun leeftijdgenoten.

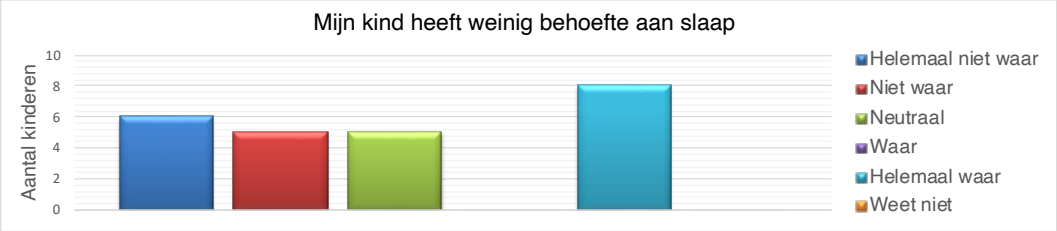

Figuur 18 De slaapbehoefte van de kinderen vergeleken met de leeftijdgenoten

Cognitieve ontwikkeling

De ouders zijn stellingen voorgelegd over de ontwikkeling van hun kind op het gebied van spraak en taal, de nieuwsgierig- en leergierigheid en de snelheid van begrip.

De spraak- en taalontwikkeling van 15 kinderen (62,5%) verloopt veel sneller dan die van hun leeftijdgenoten. Bij 5 kinderen (20,8%) verloopt deze vergelijkbaar met die van hun leeftijdgenoten en bij 3 kinderen (12,5%) sneller. 1 kind (4,2%) ontwikkelt zich op dit gebied langzamer.

In totaal 19 van de 24 kinderen (79,2%) waren op (zeer) jonge leeftijd opvallend nieuwsgieriger en leergieriger dan hun leeftijdgenoten. Voor de overige 5 kinderen (20,8%) geldt dat zij op (zeer) jonge leeftijd heel nieuwsgierig en leergierig waren.

Wat betreft snelheid van begrip zijn 23 van de 24 kinderen (96,8%) veel sneller dan leeftijdgenoten. 1 (4,2%) is niet langzamer en niet sneller.

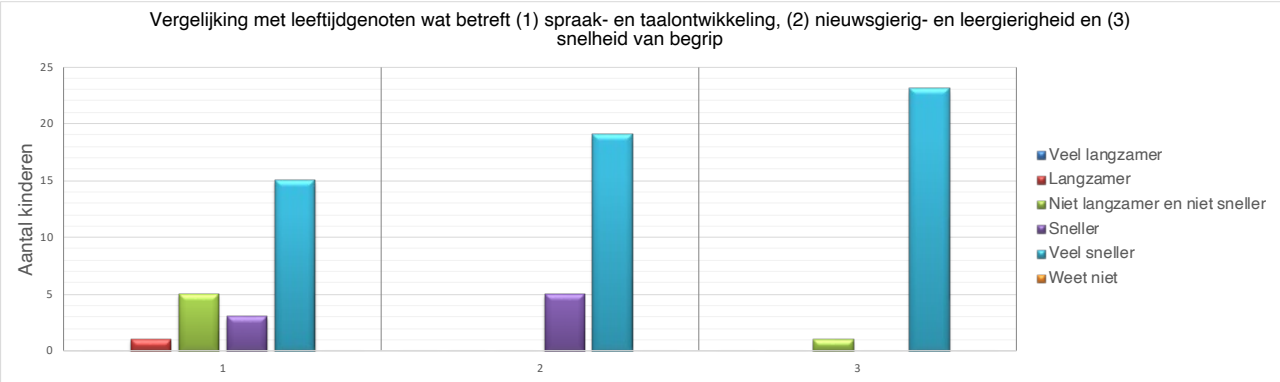

Figuur 19 De (1) spraak en taalontwikkeling, (2) nieuwgierig- en leergierigheid en (3) snelheid van begrip van de kinderen vergeleken met de leeftijdgenoten

Een geïnterviewde meldt dat het 10-jarige kind op school heel lang niet heeft willen praten. Het kind antwoordde bijvoorbeeld niet op de vraag van de leerkracht wat het had getekend. Thuis vertelde het kind dat het niet wist wàt te antwoorden, want het had heel duidelijk en gedetailleerd een boom getekend. De leerkracht was vervolgens van mening dat het kind zeer moeilijk lerend was en wilde het naar het speciaal onderwijs verwijzen.

SOCIALE ONTWIKKELING

De ouders is gevraagd naar de sociale ontwikkeling van hun kind door stellingen voor te leggen over het omgaan met leeftijdgenoten, met oudere kinderen of volwassenen en over zijn/haar interesses.

Van de 24 (hoog)begaafden vinden 11 kinderen (45,8%) het omgaan met leeftijdgenoten moeilijk. 9 kinderen (37,5%) staan hier neutraal in en 2 (8,3%) vinden het zeer moeilijk. 2 kinderen (8,3%) vinden dit makkelijk. Van deze laatste zit er 1 op een voltijds hoogbegaafdenschool.

15 van de 24 (hoog)begaafde kinderen (62,5%) gaan heel graag met oudere kinderen of volwassenen om en 7 kinderen (29,2%) doen dat graag. Voor 2 kinderen (8,3%) is dit niet het geval.

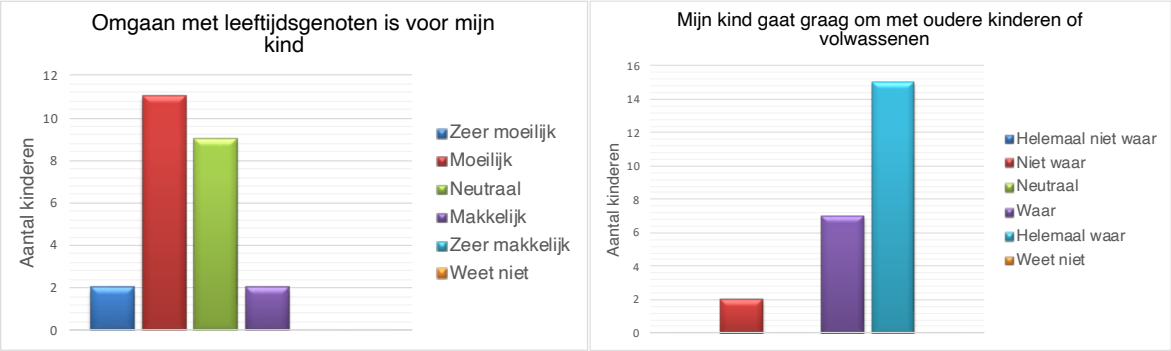

Figuur 20 De mate waarin de kinderen het omgaan met (1) leeftijdsgenoten en (2) oudere kinderen of volwassenen moeilijk of makkelijk vinden

13 van de 24 kinderen hebben (54,2%) geheel andere interesses dan leeftijdgenoten en 7 (29,2%) verschillen op interessegebied ook erg van leeftijdgenoten. Voor 4 kinderen (16,7%) geldt dit niet zozeer.

Figuur 21 De mate waarin de kinderen hele andere interesses hebben dan leeftijdsgenoten

EMOTIONELE ONTWIKKELING

De ouders zijn stellingen voorgelegd over de emotionele ontwikkeling van hun kind. Gevraagd is naar het aanvoelen van emoties van anderen, het gevoel voor humor en voor vriendschap vergeleken met de leeftijdgenoten.

Van de 24 (hoog)begaafden voelen 14 kinderen (58,3%) de emoties van anderen heel goed aan. 6 kinderen (25%) ontwikkelen zich vergelijkbaar met leeftijdgenoten en 4 kinderen (16,7%) voelen de emoties van anderen goed aan.

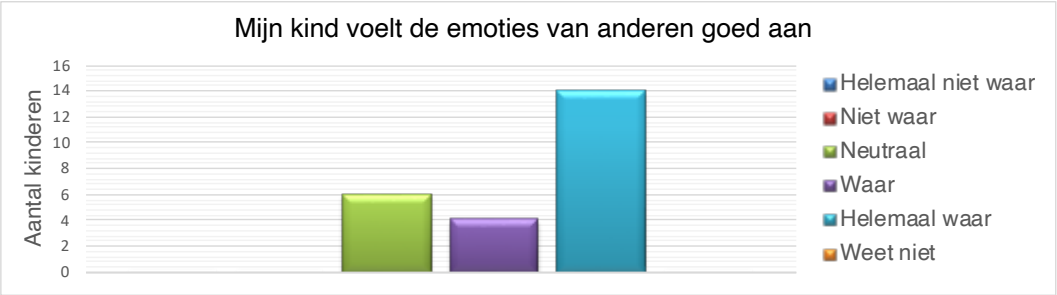

Figuur 22 Het aanvoelen van emoties van anderen

Wat betreft humor verschillen 14 (hoog)begaafden (58,3%) heel erg van hun leeftijdgenoten. Nog eens 8 (hoog)begaafde kinderen (33,3%) hebben hele ander humor dan hun leeftijdgenoten. Bij 2 kinderen (8,3%) is op dit gebied geen verschil waargenomen.

Van de 24 kinderen hebben er 15 (62,5%) een geheel ander gevoel voor vriendschap dan hun leeftijdgenoten. Bij nog eens 8 kinderen (33,3%) is dit gevoel ook heel anders. Voor 1 kind (4,2%) geldt dat dit gevoel overeenkomt met dat van zijn/haar leeftijdgenoten.

Figuur 23 De mate waarin de kinderen een (1) hele andere humor (2) een heel ander gevoel voor vriendschap dan zijn/haar leeftijdsgenoten

Persoonlijke ontwikkeling

De ouders is gevraagd naar de persoonlijke ontwikkeling van hun kind door stellingen voor te leggen over de gevoeligheid van hun kind en in hoeverre hun kind diep nadenkt.

Van de 24 kinderen zijn er 18 (75%) uiterst gevoelig voor indrukken, geuren en geluiden en nog eens 5 (20,8%) zijn daar heel gevoelig voor. Bij 1 kind (4,2%) is die gevoeligheid vergelijkbaar met die van zijn/haar leeftijdgenoten.

In totaal 16 kinderen (66,7%) denken vergeleken met leeftijdsgenoten uitermate diep na over bijvoorbeeld het gedrag en de gevoelens van anderen, gevaren en de dood. Voor 7 kinderen (29,2%) geldt dat zij heel diep daarover nadenken. 1 kind (4,2%) is wat dit betreft vergelijkbaar met leeftijdgenoten.

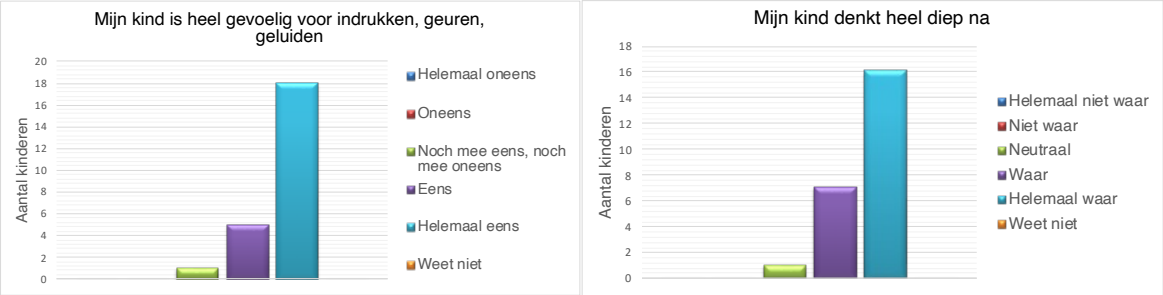

Figuur 24 De (1) gevoeligheid voor indrukken, geuren, geluiden en (2) de mate waarin het kind vergeleken met leeftijdsgenoten diep nadenkt over gedrag, gevoelens van anderen, gevaren, de dood vergeleken met zijn/haar leeftijdsgenoten

1 van de geïnterviewde vertelt dat het kind op hele jonge leeftijd al veel diepzinnige vragen stelt. Bijvoorbeeld de vraag: “Hoe denk je dat stoeptegels blijven liggen?”

4.2.3 Signalering

(Hoog)begaafden ontwikkelen zich vanaf hun geboorte anders dan gemiddeld lerende kinderen. Uit onderzoek is gebleken dat 4-jarigen wat betreft hun cognitieve, sociale, emotionele en persoonlijke ontwikkeling overeenkomsten kunnen vertonen met kinderen tussen de 2 en 8 jaar (Mooij & Fettelaar 2010; Mooij, et al. 2007). In de enquête voor de ouders is daarom gevraagd op welke leeftijd en wie het kind heeft gesignaleerd als hoogbegaafd.

De leeftijd waarop de kinderen zijn gesignaleerd als (mogelijk) (hoog)begaafd varieert sterk. Bij 7 kinderen (29,2%) is het gesignaleerd toen zij tussen de 1 en 4 jaar oud waren en bij 5 kinderen (20,8%) toen zij tussen de 6 en 8 jaar waren. 4 kinderen (16,7%) waren tussen 4 en 6 jaar en ook 4 (16,7%) tussen de 8 en 10 jaar. 3 kinderen (12,5%) waren jonger dan 1 jaar toen zij werden herkend als mogelijk (hoog)begaafd. Bij 1 kind (4,2%) heeft niemand het opgemerkt. Dit kind is enig kind in het gezin.

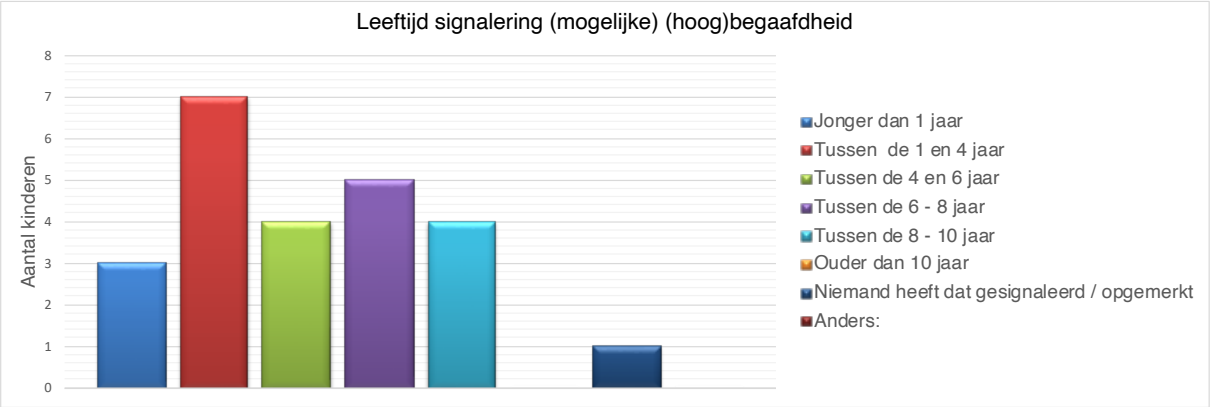

Figuur 25 Leeftijd waarop het kind gesignaleerd is als (hoog)begaafd

In verreweg de meeste gevallen heeft de ouder het kind gesignaleerd als mogelijk (hoog)begaafd, namelijk bij 14 van de 23 (60,9%) kinderen. Dit betreffen kinderen uit alle leeftijdsgroepen. Bij 2 kinderen (8,7%) in de leeftijd tussen de 1 en 4 jaar is het opgemerkt door de consultatiebureaumedewerker. Van 2 kinderen (8,7%) is het opgemerkt door de basisschoolleraar. Deze kinderen waren tussen de 1 en 4 jaar en tussen de 6 en 8 jaar oud. Nog 2 kinderen (8,7%) zijn gesignaleerd

door vrienden. Deze kinderen waren tussen de 1 en 4 jaar oud en tussen de 6 en 8 jaar. Bij 1 kind (4,4%) in de leeftijd tussen de 4 tot 6 jaar is het aan de opmerkzaamheid van de ouder van een klasgenootje te danken dat het is gesignaleerd. Bij 2 kinderen is in de categorie Anders (8,7%) opgemerkt:

a) herkend door een specialist van het swv (kind in de leeftijd van 8 tot 10 jaar);
b) gesignaleerd naar aanleiding van tests van andere kinderen (kind in de leeftijd tussen de 4 en 6 jaar en jongste in het gezin).

Er zijn geen verschillen aangetroffen tussen jongens en meisjes wat betreft de leeftijd waarop en de persoon door wie de begaafdheid is gesignaleerd.

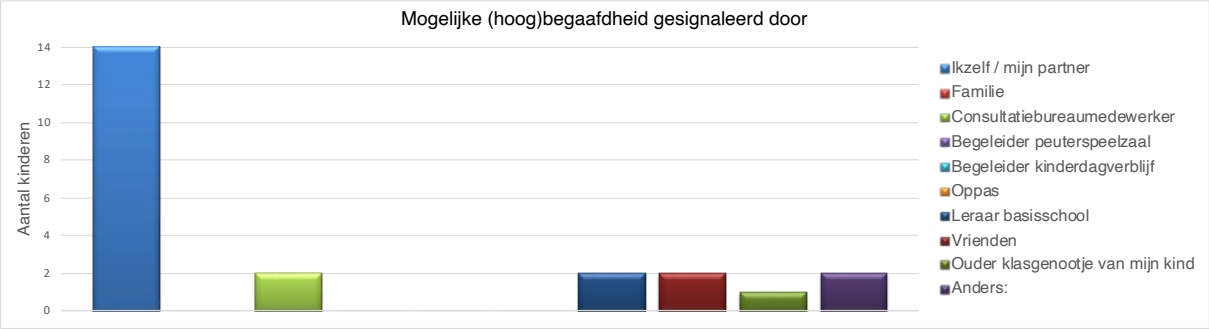

Figuur 26 De persoon die de (hoog)begaafdheid heeft gesignaleerd

Een geïnterviewde merkt op dat signalering van hoogbegaafde kinderen op het consultatiebureau heel belangrijk is. Hierdoor kan de ouders meteen ondersteuning worden geboden. Dit is nodig omdat ouders en kind in een groot isolement zitten, zegt de ouder en vervolgt:

"De vorderingen van kinderen worden door de omgeving namelijk altijd met die van andere kinderen vergeleken, ook al wil je dat zelf niet. Het is een wedstrijd... Door het isolement worden ouders en kinderen hard geraakt. Het zorgt voor angsten en ongezonde situaties. Mijn kind wilde toen het 9 jaar was niet meer verder leven.

Mogelijk ontstaan hierdoor ook gezinsdrama's, want de ouders vechten tegen de instanties, het gezin gaat eraan kapot, en wat doe je dan?"

De focusgroep heeft het vroeger signaleren(hoog)begaafde kinderen als aandachtspunt geformuleerd.

Met de signaleringslijst van em. Prof. dr. Ton Mooij (Mooij, 2022) kunnen deze kinderen vanaf de eerste schooldag worden gesignaleerd en aangepast onderwijs worden geboden. Dan kunnen problemen worden voorkomen.

4.2.4 Aanbod scholen

Om de witte vlekken in het aanbod aan de leerlingen in kaart te brengen, is het van belang een beeld te krijgen in hoeverre het aanbod van de scholen aansluit op de ontwikkelingsverschillen tussen de kinderen op cognitief, sociaal en emotioneel gebied.
Het aanbod in de basisondersteuning van het reguliere onderwijs omvat een speel-, leer- en ontwikkelingsaanbod, een pedagogische benadering en didactische werkwijze die passend zijn, ofwel zijn afgestemd op de ontwikkeling van de leerlingen. "De groep (hoog)begaafde leerlingen zullen voor 90% een passend aanbod op school kunnen krijgen in het basisarrangement". Hiertoe bieden scholen compacten, verdiepen, verbreden en verrijken in eigen groep, deeltijd plusgroep/-klas of voltijds onderwijs. (Subsidieaanvraag, 2019, p. 3; §2.4).
De ouders is gevraagd in hoeverre scholen voorzien in de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van hun kind. Met andere woorden: in hoeverre is het aanbod van de scholen afgestemd op de behoeften aan cognitieve, sociale, emotionele en persoonlijke ondersteuning en begeleiding van hun (hoog)begaafde kind (§2.4).

COGNITIEVE ONTWIKKELING

Gevraagd is naar de speel-en/ of leermiddelen, de mate waarin het onderwijs is aangepast, de soort aanpassingen en of het kind weleens is gedoubleerd.

8 van de 24 ouders (33,3%) geven aan dat er zelden speel-en/ of leermiddelen op school aanwezig zijn die aansluiten bij het ontwikkelingsniveau van hun kind. Bij nog eens 8 kinderen (33,3%) zijn deze middelen soms aanwezig en bij 4 (hoog)begaafden (16,7%) helemaal niet. Bij 3 kinderen (12,5%) zijn deze middelen er vaak wel en bij 1 kind (4,2%) helemaal wel.

11 van de 24 (hoog)begaafden (45,8%) ontvangen zelden onderwijs dat is aangepast aan hun ontwikkeling. 7 kinderen (29,2%) ontvangen helemaal geen aangepast onderwijs en 4 (16,7%) soms. Bij 1 kind (4,2%) is het onderwijs vaak aangepast en nog 1 (4,2%) ontvangt helemaal wel aangepast onderwijs. Het kind dat vaak aangepast onderwijs krijgt bezoekt een reguliere onderwijsinstelling. Het kind met helemaal wel aangepast onderwijs bezoekt een instelling met voltijds hoogbegaafdenonderwijs.

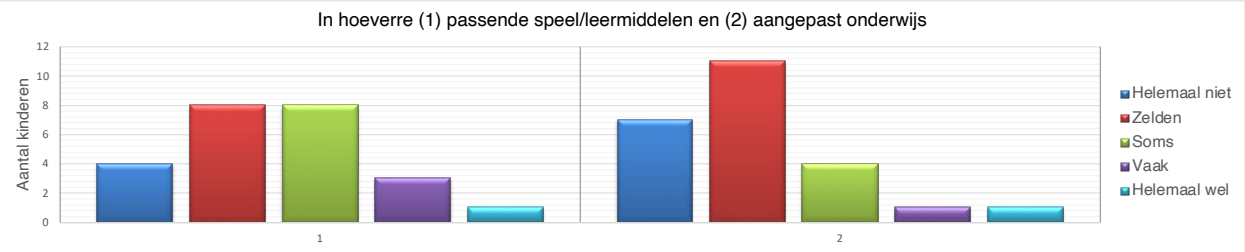

Figuur 27 Mate waarin op school (1) passende speel/leermiddelen aanwezig zijn en (2) aangepast onderwijs wordt gegeven

De ouders van de 17 kinderen die hebben aangegeven dat hun kind soms, vaak of helemaal aangepast onderwijs krijgt, is gevraagd waaruit deze onderwijsaanpassingen bestaan. Bij 8 van de 17 kinderen die het betreft (47,1%) wordt de lesstof ingedikt (het zogenoemde 'compacten') en bij 7 (41,2%) verrijkt.

In totaal 7 (hoog)begaafden zijn eenmaal versneld (41,2%) en 1 kind is tweemaal versneld (5,9%). Verder nemen 7 kinderen (41,2%) deel aan een interne plusgroep en 4 (23,5%) aan een externe plusgroep.

In de categorie Anders melden 4 ouders (23,5%):

"[Het]zelfde programma met meer regie op eigenaarschap."

"Als je gewone werk klaar is mocht er beperkt pluswerk worden gedaan. Dat lukte vaak niet vanwege motivatie[problemen] om regulier werk af te maken."

"Klas overslaan zonder extra begeleiding om lesstof in te halen, want ja dat kan een HB-er toch zelf wel. Zit nu weer een klas lager en is doodongelukkig."

"Plusklas op 1 van de 4 scholen."

De ouders noemen in totaal 38 onderwijsaanpassingen.
Opvallend is dat de 20 jongens gezamenlijk 35 onderwijsaanpassingen aangeboden hebben gekregen (gemiddeld 1,75 per jongen) en de 4 meisjes gezamenlijk 3 (gemiddeld 0,75 per meisje). De ouders van de 4 meisjes vermelden in de toelichting:

- Versnelling (1 x);
- Verrijking van de leerstof;
- "[Het]zelfde programma met meer regie op eigenaarschap";
- Niets, ofwel geen aanpassing.

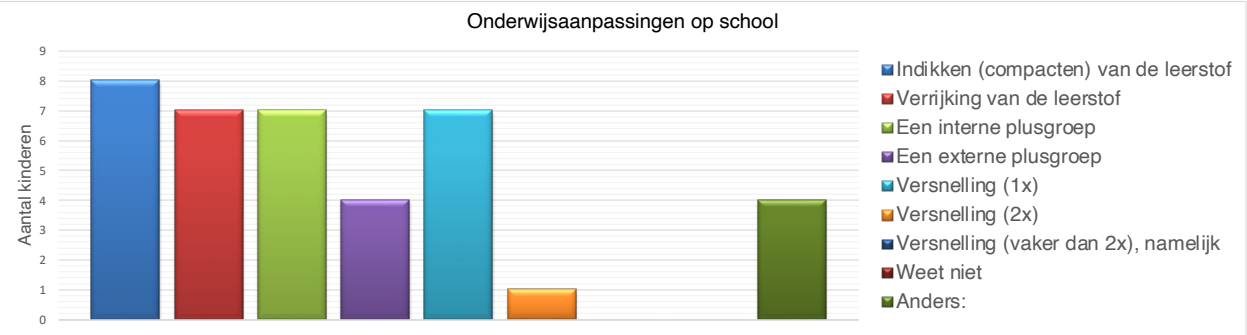

Figuur 28 Door scholen geboden onderwijsaanpassingen aan (hoog)begaafden

Enkele ouders vermelden het volgende in de enquête:

"Bij het aangeven van welke interventies gedaan zijn, is in ons geval de externe plusklas pas gestart op het moment dat ons kind uitviel op school. het lijkt dus door de antwoorden of er meerdere dingen ingezet zijn, echter sommige waren dus te laat om uitval te voorkomen."

"Geen plusklassen na schooltijd maar tijdens school, want eigen tijd kunnen besteden aan interesses is heel belangrijk".

"Er was wel een interne plusklas aanwezig, echter de kwaliteit en frequentie was erg afhankelijk van degene die deze plusklas begeleidde (elke jaar iemand anders, soms steeds op een andere dag of slechts een half uurtje, soms was er een dubbelen afspraak ging de begeleider iets anders doen). Ook over de begeleiding in de klas kunnen we bij wijze van spreken een boek schrijven."

Dus op papier lijkt het dan heel wat, materiaal aanwezig, interne plusklas aanwezig... de praktijk en uitvoering laat dan veel te wensen over.

SWV en het schoolbestuur zeggen dan dat de school voldoet aan de eisen van passend onderwijs.

Met andere woorden er is een grote discrepantie tussen voorzieningen op papier en de uitvoering in de praktijk."

In de diepte-interviews maken ouders de volgende opmerkingen over de plusklas op de school van hun kind en over de bovenschoolse plusklas:

- "De bovenschoolse plusklas van het swv duurt een hele dag, dat is heel fijn voor ons kind.
- Ons kind mag alleen in de plusklas als de leraar handelingsverlegen is. En volgens de leraar is dat niet de situatie.
- Het is een hele strijd geweest om een plaatsje voor ons kind te krijgen in de bovenschoolse plusklas van het swv. De intern begeleider wilde er niet aan dat het nodig was, maar na contact met het swv is dat veranderd.
- Net toen ons kind uitviel op school kon het naar de bovenschoolse plusklas. Hier gaat het kind elke week 1 ochtend naar toe en zit verder thuis.
- Het aanbod van de school is: een plusklas van 1 uur, soms een half uur per week. En deze wordt soms ook verzet. Er is gat tussen de papieren werkelijkheid (het beleid) en de daadwerkelijke uitvoering.
- Inmiddels is de plusklas in plaats van 2x per week naar 1x per week gegaan. Op papier staat nog steeds 2 x per week. De ouders hebben erop aangedrongen dat in het OPP nu ook 1 x per week wordt vermeld. Dit wilden de ouders, omdat zij bang waren dat de school met het OPP zou schermen dat zij van alles bieden."

In het diepte-interview met een ouder van een 12-jarig zeer hoogbegaafde kind dat versneld van po naar vo gegaan:

"Met een warme overdracht en in samenwerking met Horizon is het met de hakken over de sloot naar klas 2 bevorderd. Het kind moet alles hetzelfde doen als de klasgenoten. Dit wil onder meer zeggen: alle lessen bijwonen en al het huiswerk maken. De school is niet flexibel. Het kind valt letterlijk in slaap in de klas en moet als hij thuis komt alle leerstof van die dag inhalen èn huiswerk maken. Er is geen hoogbegaafden vo-onderwijs in de buurt en de bereidheid om dit te realiseren is er ook niet."

3 (hoog)begaafde kinderen (12,5%) zijn eenmaal blijven zitten. Als reden voor het doubleren is gegeven:

- "School vond dat [het kind] niet klaar was voor groep 3, dus 2x groep 2 gedaan;
- Het kind heeft vanaf groep 3 geen onderwijs gehad;
- Het kind heeft een jaar extra over de kleuterklas gedaan in verband met de sociale ontwikkeling."

SOCIALE ONTWIKKELING

De ouders is gevraagd of hun kind op school om kan gaan met ontwikkelingsgelijken.

Van de 24 kinderen ontbreekt het bij 9 (hoog)begaafden (37,5%) op school geheel aan de mogelijkheid om te gaan met ontwikkelingsgelijken. 6 kinderen (25%) zijn hiertoe zelden in de gelegenheid en 4 (16,7%) soms. 4 (hoog)begaafden (16,7%) kunnen vaak met ontwikkelingsgelijken omgaan en bij 1 (4,2%) kan dat altijd wel. Van deze 5 kinderen bezoeken er 3 het voltijds hoogbegaafdenonderwijs en 2 het reguliere onderwijs.

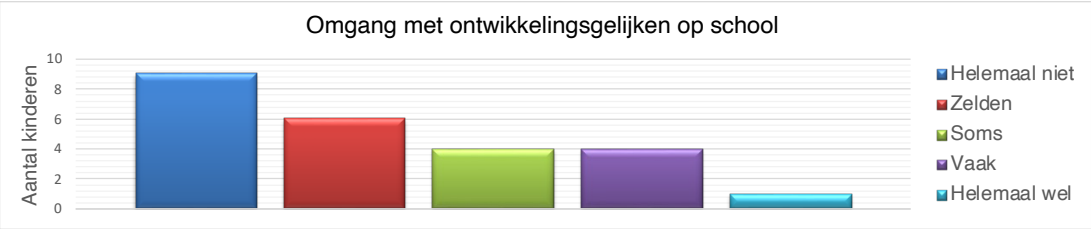

Figuur 29 Mogelijkheid om op school om te gaan met ontwikkelingsgelijken

EMOTIONELE EN PERSOONLIJKE ONTWIKKELING

Om kinderen te kunnen begeleiden bij de emotionele en persoonlijke ontwikkeling is het van belang dat er op school kennis aanwezig is over hoogbegaafdheid en dat er begrip is voor het kind.

Van de 24 leerlingen zijn 8 kinderen (33,3%) ermee geconfronteerd dat er op school helemaal geen kennis over hoogbegaafdheid aanwezig is. Bij eveneens 8 scholen (33,3%) is deze kennis zelden aangetroffen en bij 5 scholen (20,8%) soms. Bij 2 scholen (8,3%) is deze kennis vaak aanwezig en bij 1 school (4,2%) helemaal wel.

10 van de 24 (hoog)begaafde leerlingen (41,7%) ontmoeten op school helemaal geen begrip, 9 kinderen (37,5%) soms en 3 (12,5%) zelden. Bij 2 leerlingen (8,3%) is er helemaal wel begrip voor het (hoog)begaafde kind. 1 van deze 2 kinderen bezoekt het regulier onderwijs en 1 het voltijds hoogbegaafdenonderwijs.

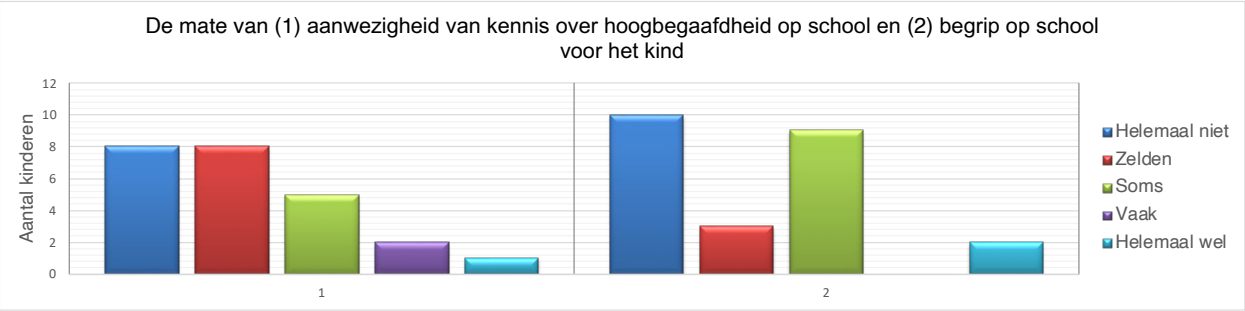

Figuur 30 De mate waarin op school (1) kennis aanwezig is over hoogbegaafdheid en (2) begrip is voor het (hoog)begaafde kind

Een ouder vermeldt:

Ons kind is op geen enkele school voldoende erkend, gezien of naar behoren begeleid. Hij is door medeleerlingen en zelfs door een bovenbouwleraar - die tevens IB-er is - genegeerd, gepest en uitgescholden. Directeuren geloven de ouders niet.

In het diepte-interview vertellen de ouders van 4 kinderen dat zij in het onderwijs het begrip en gevoel missen voor deze kinderen:

- “Ze doen geen extra inspanningen voor uitzonderlijk hoogbegaafden.
- Het begrip op school ontbreekt en men kan niet omgaan met de hoge mate van autonomie.
- De juf dacht dat mijn kind zeer moeilijk lerend was en wilde het naar het speciaal onderwijs verwijzen. Toen ik hierop aangaf dat het kind bij een intelligentietest bovengemiddeld had gescoord en dus zeker niet dom is, lachte de juf mij bijna uit en zei: “Jouw kind is níet intelligent.”
- Op de (inmiddels vele) scholen die ik heb bezocht, staat men niet open voor kennis van hoogbegaafdheid. Ze weten niet wat het is en wat het inhoudt. De gedragsdeskundige van een van de scholen zei tegen mij:”

“Zat je zoon maar in een rolstoel, dan was zijn handicap tenminste duidelijk.”

Diezelfde gedragsdeskundige zei over een ander kind tegen deze ouder:

“Dat kind zag overal drempels, op een gegeven moment heb ik hem een duw in de rug gegeven om over de drempel heen te gaan.”

Een ouder probeert de leerplichtambtenaar de situatie uit te leggen waarin het kind zich bevindt:

"Stel je zit in een gevangenis waar je 1 uur mag luchten en gaat vervolgens naar een gevangenis waar je 3 uur mag luchten. Het blijft een gevangenis."

VERBETERING AANBOD?

In de focusgroep is de vraag gerezen of de situatie voor (hoog)begaafden is verbeterd sinds het swv kennis over (hoog)begaafdheid verspreidt via de hoogbegaafdensubsidie die in 2019 is toegekend. Logischerwijs is het effect van de toegekende subsidie niet meteen merkbaar, omdat het nu eenmaal tijd kost om het project op te starten. Desalniettemin mag verwacht worden dat er in het schooljaar 2021-2022 wel sprake is van enig effect.
In de diepte-interviews is de vraag van de focusgroep voorgelegd aan de professional en de 7 ouders. Gezamenlijk hebben deze ouders 8 enquêtes ingevuld over hun (hoog)begaafde kinderen die in het schooljaar 2021-2022 korte of lange(re) tijd (gedeeltelijk) thuis zitten of hebben gezeten. Deze ouders 'hebben' gezamenlijk echter 15 hoogbegaafde kinderen. Ouders – en vooral die met meerdere kinderen – kunnen ofwel via vrienden van hun kind(eren) ofwel via hun andere kind(eren) op de hoogte zijn of de situatie voor (hoog)begaafden in de afgelopen jaren is verbeterd.

Van de 8 geïnterviewden (7 ouders en 1 professional) geven er 5 (62,5%) aan dat de situatie helemaal niet is verbeterd sinds het swv kennis verspreidt over (hoog)begaafdheid. 2 respondenten (25,0%) weten het niet omdat zij nog niet lang in het aandachtsgebied van het swv woonachtig zijn. 1 respondenten (12,5%, de professional, merkt niet dat de situatie echt is verbeterd.

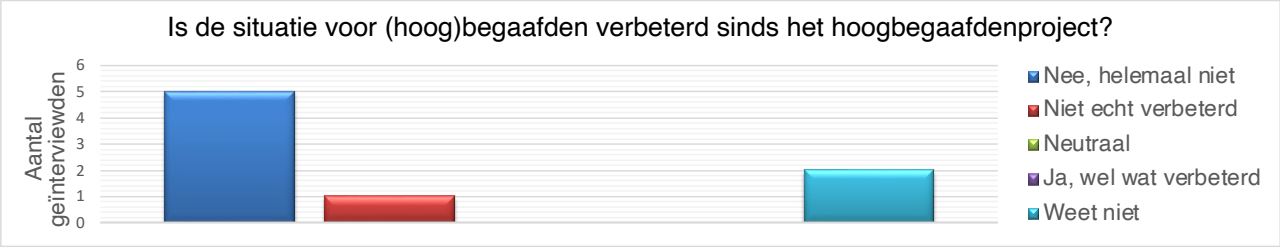

Figuur 31 Is de situatie verbeterd voor (hoog)begaafden sinds het swv kennis over (hoog)begaafdheid verspreid via de hb-subsidie die in 2019 is gestart?

Een ouder van 3 kinderen zegt:

"Over het hb-project heb ik niets gehoord, niets gezien en ook niets gemerkt."

De 2 geïnterviewden die aangeven de vraag niet te kunnen beantwoorden, wonen beiden nog geen jaar of net een jaar in het gebied van het swv. Zij geven aan:

1. Het is onbekend of de situatie voor (hoog)begaafden is verbeterd. Duidelijk is wel dat de kennis over (hoog)begaafdheid op de school van de 3 kinderen van de geïnterviewde ouder zeker niet op orde is, want:
   a. De intern begeleider heeft helemaal geen kennis over hoogbegaafdheid, verder 1 juf wel en de plusklascoördinator ook;
   b. Het is niet te merken dat deze 3 onderwijsprofessionals met elkaar communiceren of kennis uitwisselen over hoogbegaafdheid. Ieder lijkt op zijn eigen eiland te zitten;
   c. Het oudste kind mocht eerst van de intern begeleider niet naar de bovenschoolse plusklas, maar na contact met het swv mag het nu wel.
2. Aangezien ons kind geen school bezoekt, is het ons onbekend of de situatie is verbeterd. Wel is het zo dat sinds die hoogbegaafdensubsidie er iets meer basiskennis over deze kinderen is en er voor hen iets meer begrip. Er zijn heel veel projecten op dit gebied. Mogelijk is dit door de overheidssubsidie niet alleen in dit swv, maar in heel Nederland.

De overige 6 geïnterviewden die de situatie voor (hoog)begaafden als (helemaal) niet verbeterd beoordelen, lichten hun antwoord als volgt toe:

3. Professional:
   a. Er zijn niet meer scholen in het swv die iets voor hoogbegaafde kinderen aanbieden;
   b. Het is tegenwoordig wel makkelijker voor scholen/leraren om een cursus hoogbegaafdheid te doen. Wat de kwaliteit van de cursussen is, is onbekend. En ook of dit door de subsidie komt;
4. Een ouder waarvan het kind op 2 scholen heeft gezeten, nu thuiszit en zich op verschillende scholen aan het oriënteren is:
   a. Op alle scholen is de kennis bedroevend van zowel de leerkrachten, de intern begeleider, de directeur, de specialist hoogbegaafdheid, de leerplichtambtenaar, de jeugdarts, de gedragsdeskundige, etc.;
   b. Men staat er ook niet voor open. Ze weten niet wat het is en wat het inhoudt, vooral niet wat betreft de zijnskenmerken;
5. De school van de kinderen van de geïnterviewde richt zich meer op de meerbegaafden in plaats van op de hoogbegaafden. De ib'er van de school heeft sinds de 3 kinderen veel bijgeleerd over hoogbegaafdheid, vooral door een cursus van een orthopedagoog van de Molendrift;
6. De ouders van 2 kinderen met een 12-jarig kind dat versneld naar het vo is gegaan en nu is uitgevallen:
   a. Het swv geeft leraren van scholen een cursus hoogbegaafdheid van 6 dagdelen en dan zijn zij specialist. Geen idee van welke kwaliteit deze cursus is, maar het resultaat is erg mager.
   b. Reguliere kinderen kunnen de leraren hierdoor beter bedienen, maar de zorgelijkste groep valt buiten de boot. En dat wordt ook zo gecommuniceerd. De ouder heeft namelijk gevraagd of er niet meer in een specialist hoogbegaafdheid gestoken kan worden. Het antwoord was: "daar is niet voor gekozen" en verder wordt geen uitleg gegeven.

   c. In het vo waarin de 12-jarige zat speelt hetzelfde: Hier is eenmalig oppervlakkige kennis over hoogbegaafdheid gedeeld. Als de ouder opnieuw vraagt waarom er niet in een specialist hoogbegaafdheid wordt geïnvesteerd, wordt opnieuw gezegd: “Ons bestuur heeft daar niet voor gekozen”.
7. De schoolbesturen in dit deel van het swv werken niet samen. De verhoudingen lijken eerder conflictueus. Het swv geeft geld aan de schoolbesturen voor hoogbegaafdheid en vervolgens verdampt het. De besturen betalen hiervan een orthopedagogische expertise centrum voor oppervlakkige kennisverspreiding. Resultaat:
   a. De kinderen en de ouders zijn afhankelijk van de goodwill van een schoolbestuur;
   b. Het geld gaat niet naar de kinderen die het nodig hebben, dit terwijl het swv verantwoordelijk is voor het aanbod;
   c. De praktijk is, dat schoolbesturen en het swv nergens voor betalen. Sterker, een medewerker van het swv helpt het kind van de geïnterviewde als vrijwilliger. Deze krijgt slechts 4 x per jaar 1 uur betaald.
8. Een ouder geeft aan dat de situatie niet is verbeterd sinds de start van het project. “Nee, de situatie is niet verbeterd. Ons kind is dan wel van school afgegaan, maar de andere kinderen op deze school hebben dezelfde verhalen, nog steeds.” Ook op andere scholen die de ouder kent [via de vrienden van het kind], lijkt de situatie niet verbeterd.

4.2.5 Invloed schoolgang

Als de ontwikkelingsverschillen tussen kinderen op school niet of onvoldoende worden gesignaleerd of erkend, dan zullen (hoog)begaafde kinderen zich (in ieder geval in eerste instantie) trachten aan te passen aan hun leeftijdgenoten. Zij worden hierdoor niet alleen belemmerd in hun cognitieve, sociale, emotionele en persoonlijke ontwikkeling, maar krijgen ook last van afstemmingsproblemen, chronische stress en vaak (chronische) slaapproblemen. De gevolgen hiervan kunnen groot zijn en de kinderen veel schade berokkenen (De Heer, 2021). In de enquête is daarom de ouders gevraagd aan te geven welke invloed de schoolgang op hun kind heeft.

Van de 24 (hoog)begaafden hebben er 15 (62,5%) heel erg last van stress sinds zij de basisschool bezoeken. 7 kinderen (29,2%) hebben hier vaak last van. 1 kind (4,2%) heeft zelden last van stress en 1 kind (4,2%) helemaal niet.

Naast last van stress hebben 11 kinderen (45,8%) heel erg last van slaapproblemen sinds hun bezoek aan de basisschool. 5 kinderen (20,8%) hebben hier vaak last van. 4 kinderen (16,7%) hebben zelden last van slaapproblemen, 2 (8,3%) helemaal niet en 2 (8,3%) soms.

Het bezoek aan de basisschool leidt voor verschillende kinderen ook tot lichamelijke klachten, zoals hoofd- of buikpijn en misselijkheid. 12 kinderen (50%) hebben hier heel erg last van. 8 kinderen (33,3%) hebben er vaak last van en 2 (8,3%) soms. 2 (8,3%) hebben helemaal geen last van lichamelijke klachten.

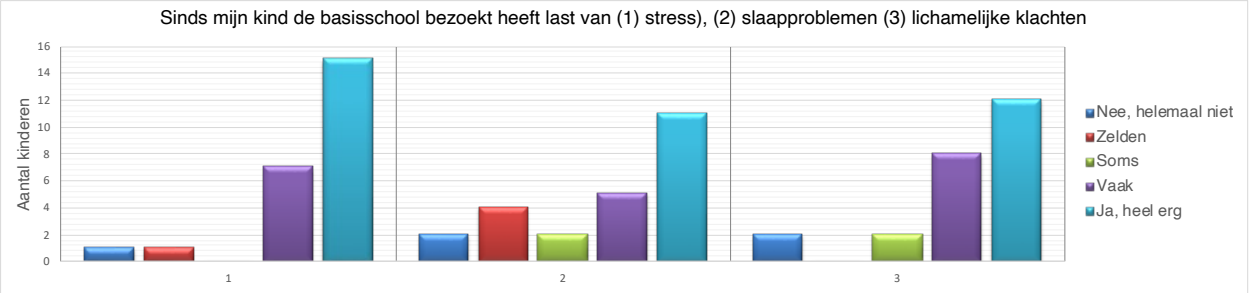

Figuur 32 De mate waarin het kind sinds het bezoek aan de basisschool last heeft van (1) stress (2) slaapproblemen en (3) lichamelijke klachten

Sinds de 24 kinderen de basisschool bezoeken hebben hun ouders in totaal 403 veranderingen gemerkt aan hun kind (Figuur 33), dat wil zeggen gemiddeld 16,8 veranderingen per kind.

In Tabel 3 zijn deze veranderen weergegeven in volgorde van de meest naar de minst door de ouders opgemerkte veranderingen.

Tabel 3 De veranderingen die ouders aan hun kind hebben gemerkt sinds het de basisschool bezoekt

%	Mijn kind:
83,3	wordt geremd in zijn ontwikkeling
79,2	is aan het onderpresteren
79,2	heeft faalangst
70,8	verveelt zich (heel) erg
70,8	heeft motivatieproblemen
70,8	heeft weinig zelfvertrouwen
70,8	gedraagt zich op school heel anders dan thuis
70,8	is vaak erg moe
70,8	past zich doorlopend aan
66,7	is onzeker
66,7	is vaak boos en opstandig
62,5	is gevoelig voor prikkels
62,5	denkt dat het niet kan leren
58,3	is depressief
54,2	twijfelt aan de zin van het leven
54,2	voelt zich eenzaam
50,0	schreeuwt het thuis regelmatig uit van ellende
45,8	is vaak verdrietig
45,8	heeft moeite met sluiten van vriendschappen
41,7	trekt zich vaak in zichzelf terug
37,5	heeft geen vertrouwen in volwassenen
37,5	heeft last van angsten, namelijk
	• Om fouten te maken of vragen te stellen
	• Slaapproblemen, buikpijn om naar school te gaan, angst voor toetsen
	• Generieke angststoornissen ontwikkeld
	• Nachtmerries, angst voor dood dierbaren, angst voor het donker, schoolangst
	• Angst naar school te gaan
	• Tics, nachtmerries
	• Het werd ineens bang voor het donker, angst om nieuwe dingen te leren, bang voor onbekende situaties
	• Posttraumatische stressstoornis (ptss)
37,5	vindt veel situaties en/of voorwerpen bedreigend
37,5	heeft regelmatig huilbuien
33,3	heeft tics ontwikkeld (maken van een snelle herhaalde beweging/geluid)
33,3	heeft gedragsproblemen, namelijk:
	• Woedeaanvallen thuis

%	Mijn kind:
	• Het kost het kind zoveel moeite zich aan te passen dat het bij het minste geringste niet meer lekker in zijn vel zit. Dan zoekt het kind thuis ruzie met de andere kinderen in het gezin, vraagt op een negatieve manier om aandacht
	• Buiten: vluchtgedrag, binnen fight.
	• Vermijdingsgedrag
	• Emotionele regulatie
	• Poep en plas ophouden
	• Zit thuis vanwege fysiek gedrag op school.
	• Posttraumatische stressstoornis (ptss)
29,2	heeft leerproblemen, namelijk:
	• Planmatig werken is niet ontwikkeld, waardoor het kind slechte resultaten laat zien
	• Waarschijnlijk ook sprake van dyslexie
	• Door ver onderpresteren heeft het kind niet geleerd om te leren. Door discrepantie op verbaal hb en performance uhb wordt het kind daarin niet altijd goed bediend of herkend. Ook heeft het moeite het denken te verbaliseren, bijv. Hoe ben je tot een oplossing gekomen bij rekenen/wiskunde?
	• Ontwikkelde een schoolwerk trauma. Kon geen A4tje met schoolwerk meer zien.
	• onderpresteren, niet gemotiveerd, niet geconcentreerd, het kind denkt dat het niet kan leren
	• Dyslexie
	• Angst voor sommen
29,2	wordt buitengesloten / genegeerd
25	vertoont (heel) druk gedrag
25	is agressief
20,8	wordt gepest
20,8	heeft suïcidegedachten
12,5	wordt op school vaak apart gezet (buiten de groep)
25	Anders, namelijk:
	• Plast weer in broek sinds groep 3
	• Gaat zelf apart zitten, wil niet in de groep, druk/ dwang geeft veel stress, apart zitten wordt veroordeeld, wordt niet gekeken naar achtergrond gedrag
	• Op de laatste school (proefplaatsing voltijd HB) ging het goed met mijn kind, maar de school kon het kind niet aan, en weigerde principieel hulp in de klas.
	• Plaste ineens in broek, wilde niet meer lezen, wilde geen verjaardagsfeestjes meer bezoeken, kreeg overal uitslag, altijd buikpijn en diarree. En toen we het kind thuishielden was alles weg, na 3 jaar nog steeds zijn de klachten weg
	• Gelukkig is het al lang geleden (ouders van 2 kinderen)

3 geïnterviewde ouders vertellen:

- “Mijn kind denkt zó snel dat het moeite heeft met praten. Hierdoor wordt het onderschat, zelfs zo dat de school dacht dat het een zeer moeilijk lerend kind was. In groep 3 is het kind binnen 2 weken vastgelopen, onder meer omdat het in de klas stil moet zijn en moet stilzitten. Het heeft inmiddels al een jaar niets geleerd op school. Van een creatief, stuiterend kind is het een kind geworden dat zich onder de dekens verstopt zodra het thuis komt en dat weer in de broek plast. Dit 7-jarige uitermate snel denkende kind heeft al een trauma opgelopen.
- Mijn kind is dwangmatig gedrag gaan vertonen. Het ging bijvoorbeeld na het handen wassen de kraan schoonmaken en dan weer de handen wassen.

- Mijn kind is nu 12 jaar en zit al 3 jaar thuis. Tot het ongeveer 6 jaar was, zat het op een gewone school. Toen barricadeerde het de slaapkamerdeur omdat het niet meer naar school wilde. Voor het Leonardo-onderwijs dat toen in de buurt was, moest je 8 jaar zijn en hiervoor was het dus te jong. Vervolgens heeft mijn kind 3 jaar op een montessorischool gezeten. Dat ging redelijk goed tot het een nieuwe leraar kreeg." De ouder vervolgt:

> "De resultaten van mijn kind zakten en het kreeg lichamelijke klachten (misselijkheid, hoofdpijn, buikpijn, uitslag). Mijn kind wilde niet meer leven."

De hulp- en zorgverleners is gevraagd met welke problemen (hoog)begaafde leerlingen bij hen komen. Zij hebben hierop in totaal 67 problemen gemeld. In Tabel 4 zijn deze veranderen weergegeven in volgorde van de meest naar de minst door de door de professionals opgemerkte veranderingen.

Tabel 4 De problemen van (hoog)begaafden die zich melden bij de hulp- en zorgverleners

%	Probleem waarmee het kind bij de hulp- zorgverlener komt
100	Het kind is vaak verdrietig
100	Depressiviteit
100	Geen vertrouwen in volwassenen
100	Het gedrag van het kind is op school heel anders dan thuis
100	Regelmatig huilbuien / verdriet
100	Last van ernstige vermoeidheid
100	Stress
100	Schooltrauma
66,7	Stagnatie van de ontwikkeling
66,7	Onderpresteren
66,7	Onzekerheid
66,7	Faalangst
66,7	Eenzaamheid
66,7	Prikkelgevoeligheid / overprikkeldheid
66,7	Angsten, namelijk
	• Sociaal
	• Sociale angst, obsessieve-compulsieve stoornis (ocd), paniek
66,7	Het kind denkt dat het niet kan leren
66,7	Motivatieproblemen
66,7	Tics
66,7	Gebrek aan zelfvertrouwen
66,7	Gedragsproblemen
66,7	Het kind wordt op school vaak apart gezet (buiten de groep)
66,7	Het kind schreeuwt het regelmatig uit van ellende
66,7	Last van lichamelijke klachten (bijv. buik- en hoofdpijn)
33,3	Moeite met het sluiten van vriendschappen
33,3	Buitengesloten / genegeerd worden
33,3	Druk gedrag
33,3	Agressief gedrag
33,3	(Ernstige) verveling
33,3	Twijfel aan de zin van het leven
33,3	Het kind vindt veel situaties en/of voorwerpen bedreigend
33,3	Het kind trekt zich in zichzelf terug
33,3	Boosheid/opstandigheid
33,3	Leerproblemen
33,3	Het kind heeft suïcidegedachten
33,3	Slaapproblemen

%	Probleem waarmee het kind bij de hulp- zorgverlener komt
33,3	Het kind past zich doorlopend aan
0	Het kind wordt gepest
0	Problemen met de motoriek
0	Anders: …

De focusgroep merkt op:

Het is confronterend om alle problemen die de kinderen, gezinnen en zorgverleners ervaren zo op een rij te zien staan. De resultaten van het onderzoek moet serieus genomen worden en met de collega's en in de deelverbanden worden besproken. Tevens moeten acties worden ondernomen in relatie met het voortgezet onderwijs.

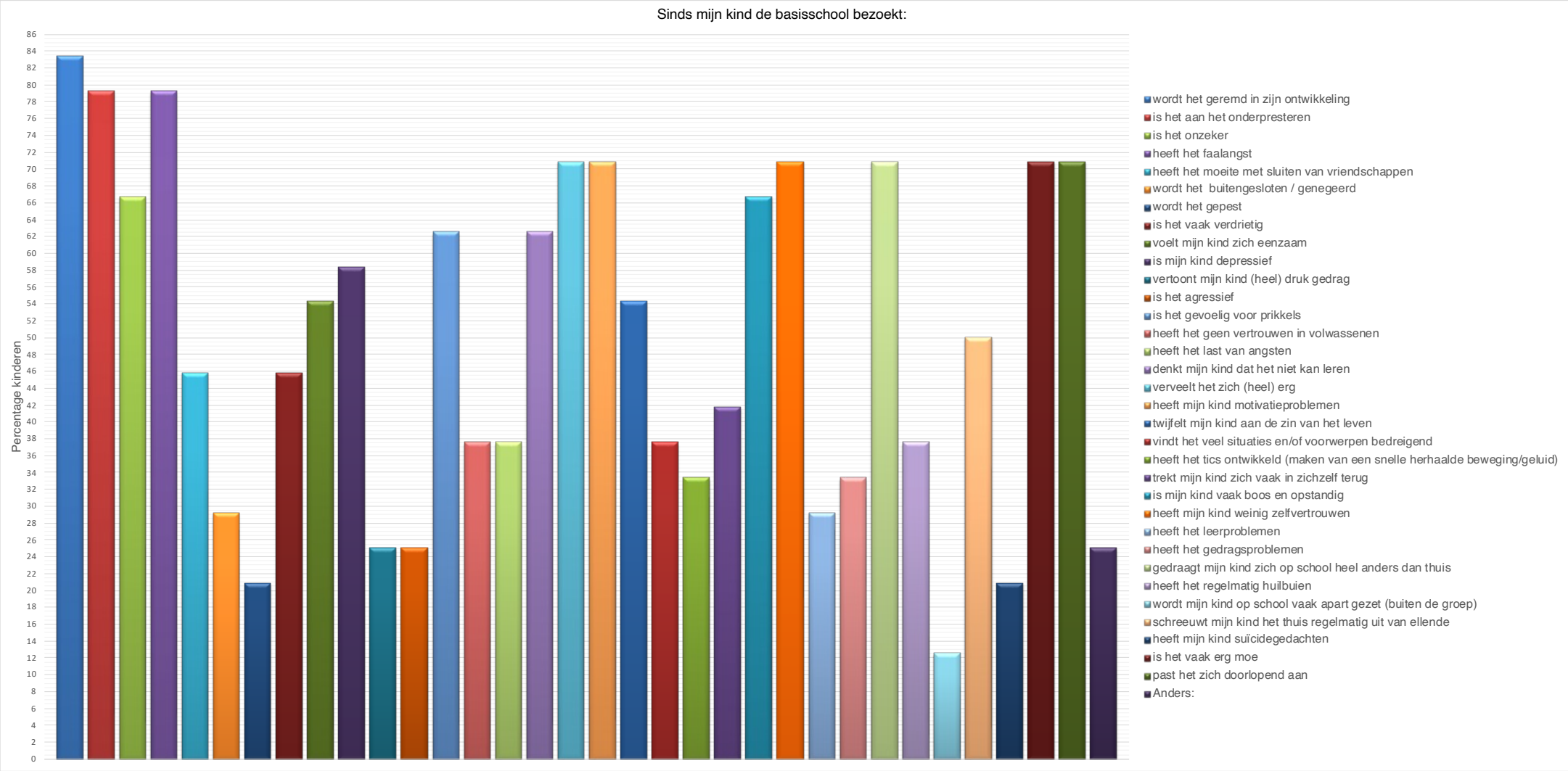

Figuur 33 De mate waarin de (hoog)begaafde kinderen zijn veranderd sinds hun bezoek aan de basisschool

4.2.6 Relatie begaafdheid - schooluitval

Uit § 4.2.5 blijkt dat de invloed van de schoolgang op de (hoog)begaafde kinderen zeer groot is. Als de 24 kinderen worden ingedeeld naar begaafdheidscategorie blijkt er een verschil in het aantal en in de ernst van de problemen die de ouders hebben gemerkt aan hun kind. In aantal:

- 4 begaafden gezamenlijk 56 problemen, gemiddeld 14 per kind;
- 10 hoogbegaafden gezamenlijk 161 problemen, gemiddeld 16,1 per kind;
- 9 zeer hoogbegaafden gezamenlijk 157 problemen, gemiddeld 17,4 per kind;
- 1 exceptioneel hoogbegaafde 29 problemen.

In ernst: in Tabel 5 en de bijbehorende Figuren 33 tot en met 35 zijn de problemen zichtbaar gemaakt waarmee meer dan 50% van de begaafde, hoogbegaafde, zeer en exceptioneel hoogbegaafde kinderen kampen.

Tabel 5 Door ouders gerapporteerde problemen waarmee meer dan 50% van de categorie (hoog)begaafden kampen

Categorie	%	Problemen
Begaafd	100	heeft faalangst
4 kinderen	75	o is aan het onderpresteren o denkt dat het niet kan leren o is gevoelig voor prikkels o is vaak boos en opstandig o heeft weinig zelfvertrouwen o gedraagt zich op school heel anders dan thuis o heeft geen vertrouwen in volwassenen o past zich doorlopend aan
Hoogbegaafd	90	wordt geremd in hun ontwikkeling
10 kinderen	80	o is aan het onderpresteren o is vaak boos en opstandig
	70	o is onzeker o heeft faalangst o verveelt zich (heel) erg o is vaak erg moe
	60	o voelt zich eenzaam o is gevoelig voor prikkels o denkt dat het niet kan leren o heeft motivatieproblemen o twijfelt aan de zin van het leven o heeft weinig zelfvertrouwen o past zich doorlopend aan
Zeer hb **9 kinderen**	88,9	o wordt geremd in hun ontwikkeling o is aan het onderpresteren o heeft motivatieproblemen o gedraagt zich op school heel anders dan thuis
	77,8	o heeft faalangst o verveelt zich (heel) erg o heeft weinig zelfvertrouwen o is vaak erg moe o past zich doorlopend aan
	66,7	o is onzeker o is depressief o denkt dat zij niet kunnen leren o trekt zich vaak in zichzelf terug
Exceptioneel hb **1 kind**	100	o wordt het geremd in zijn ontwikkeling o is het onzeker o heeft het faalangst

Categorie	%	Problemen
		o heeft het moeite met sluiten van vriendschappen o wordt het buitengesloten / genegeerd o wordt het gepest o is het vaak verdrietig o voelt mijn kind zich eenzaam o is mijn kind depressief o is het agressief o is het gevoelig voor prikkels o heeft het last van angsten o verveelt het zich (heel) erg o heeft mijn kind motivatieproblemen o twijfelt mijn kind aan de zin van het leven o vindt het veel situaties en/of voorwerpen bedreigend o heeft het tics ontwikkeld (maken van een snelle herhaalde beweging/geluid) o trekt mijn kind zich vaak in zichzelf terug o is mijn kind vaak boos en opstandig o heeft mijn kind weinig zelfvertrouwen o heeft het leerproblemen i o heeft het gedragsproblemen i o gedraagt mijn kind zich op school heel anders dan thuis o heeft het regelmatig huilbuien o schreeuwt mijn kind het thuis regelmatig uit van ellende o heeft mijn kind suïcidegedachten o is het vaak erg moe o past het zich doorlopend aan o anders: Posttraumatisch stress syndroom

Zowel in aantal als in ernst blijken de problemen toe te nemen naarmate de kinderen intelligenter zijn.

Eenzelfde beeld komt ook naar voren uit de gegevens die de hulp- en zorgverleners hebben geleverd. Hun is gevraagd naar het aantal begeleide (hoog)begaafden in 5 schooljaren en het percentage dat is uitgevallen of dreigde uit te vallen uit het onderwijs.

Wat betreft de begaafde leerlingen heeft de pedagoog dit schooljaar en de afgelopen 4 schooljaren de meeste begaafde leerlingen begeleid, namelijk in totaal 4 tot 6. De psychiater heeft 1 tot 3 begaafde leerlingen begeleid en de psycholoog geen enkele.

Bij elkaar hebben de professionals in de 5 schooljaren in totaal tussen de 5 en 9 begaafde leerlingen begeleid.

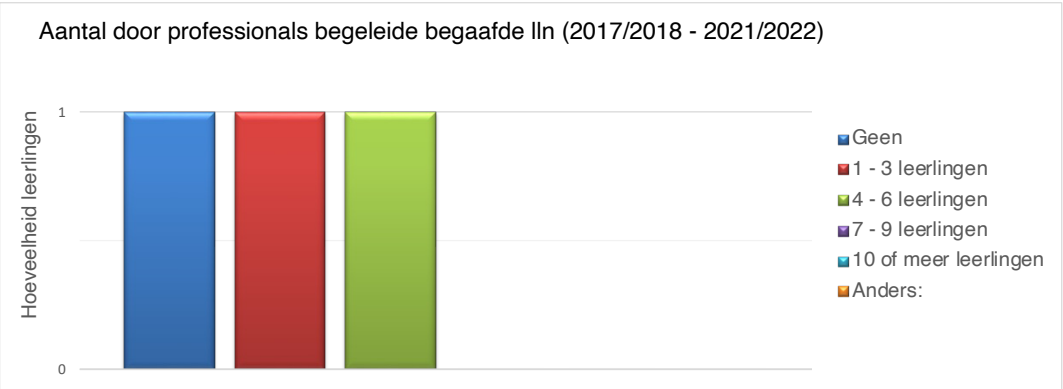

Figuur 34 Het aantal door hulp- en zorgverleners begeleide begaafde leerlingen in de schooljaren 2017-2018 t/m 2021-2022

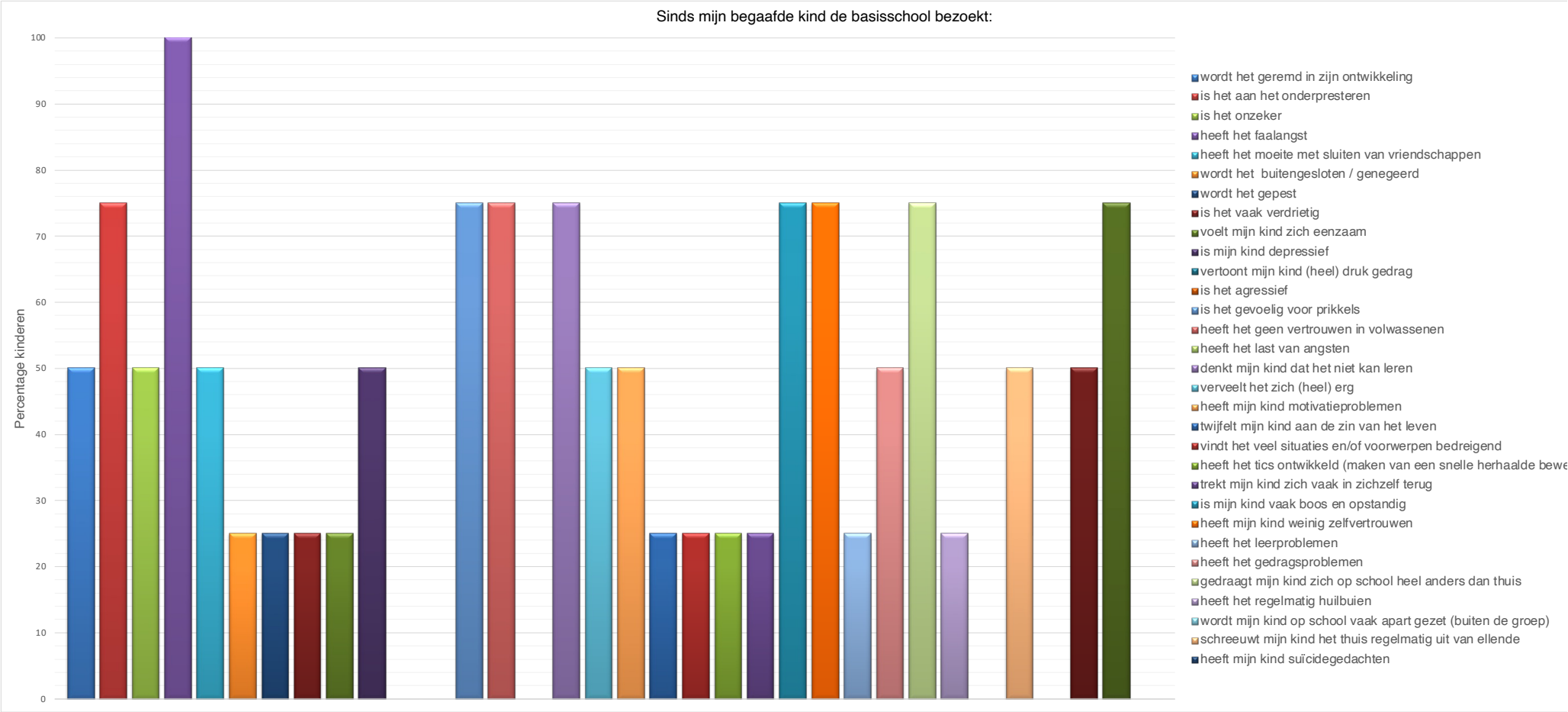

Figuur 35 De 4 begaafde kinderen ervaren gezamenlijk 56 problemen, gemiddeld 14 per kind

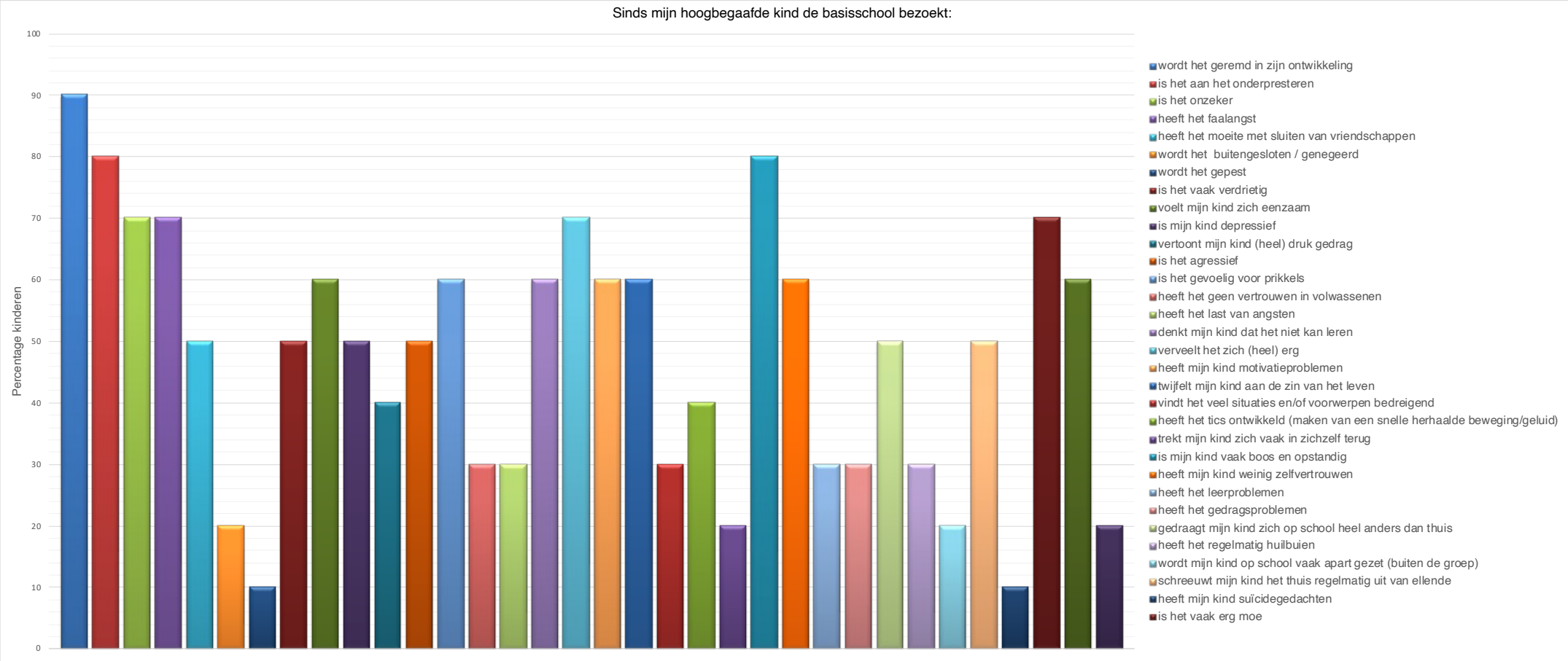

Figuur 36 De 10 hoogbegaafde kinderen ervaren gezamenlijk 161 problemen, gemiddeld 16,1 per kind

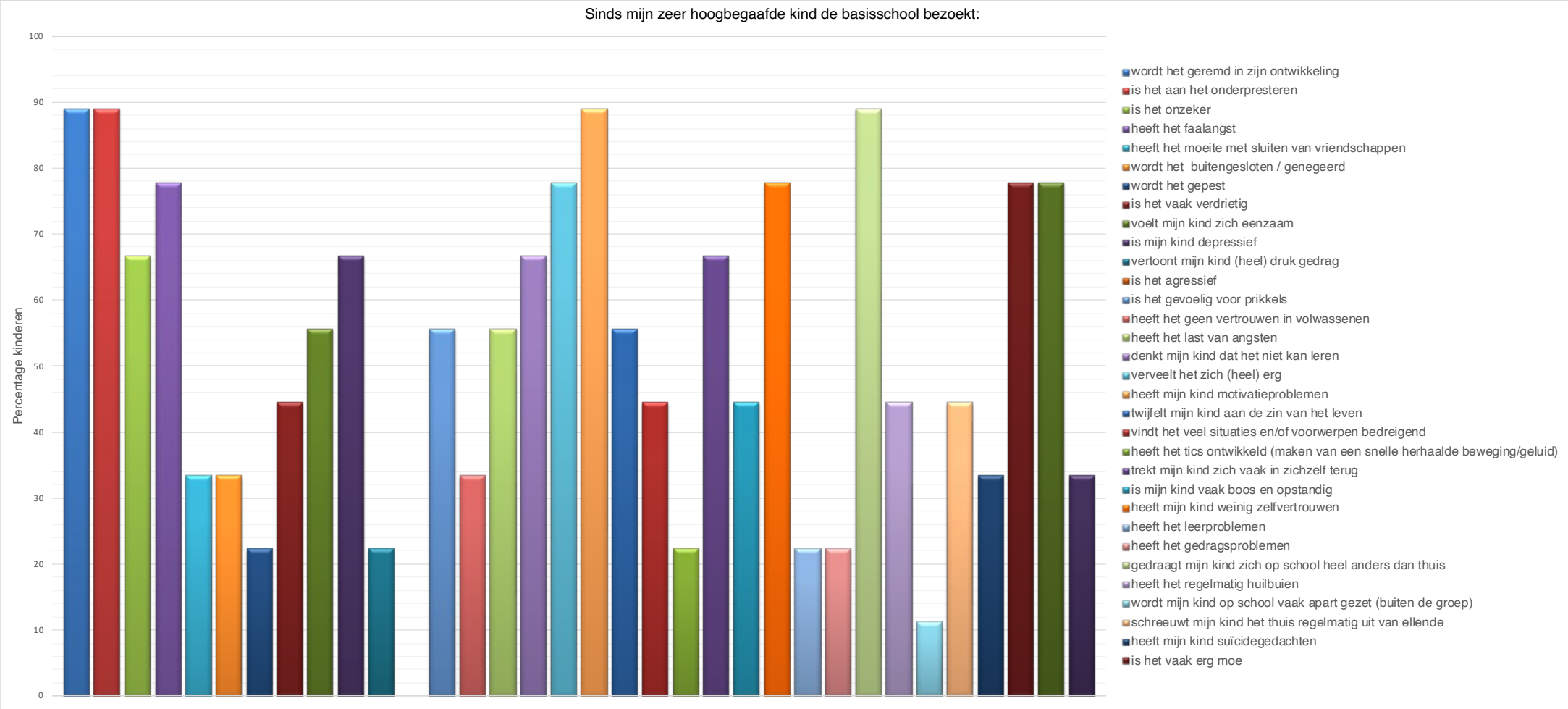

Figuur 37 De 9 zeer hoogbegaafde kinderen ervaren gezamenlijk 157 problemen, gemiddeld 17,4 per kind

Wat betreft de hoogbegaafde leerlingen heeft de psychiater dit schooljaar en de afgelopen 4 schooljaren de meeste leerlingen begeleid, namelijk in totaal 7 tot 9. De pedagoog heeft 3 tot 4 hoogbegaafden begeleid en de psycholoog 1 tot 2.

Bij elkaar hebben de professionals in de 5 schooljaren in totaal tussen de 11 en 15 hoogbegaafde leerlingen begeleid.

Van de zeer hoogbegaafde leerlingen zijn in de 5 schooljaren de meeste begeleid door de psychiater en de psycholoog, namelijk elk afzonderlijk in totaal 3 tot 4. De pedagoog heeft 1 tot 2 zeer hoogbegaafden begeleid.

Bij elkaar hebben de professionals in de 5 schooljaren in totaal tussen de 7 en 10 zeer hoogbegaafde leerlingen begeleid.

Van de exceptioneel hoogbegaafde leerlingen is in de 5 schooljaren geen enkele begeleid door de pedagoog en de psychiater. De psycholoog vermeldt hierover in de categorie Anders "Onbekend."

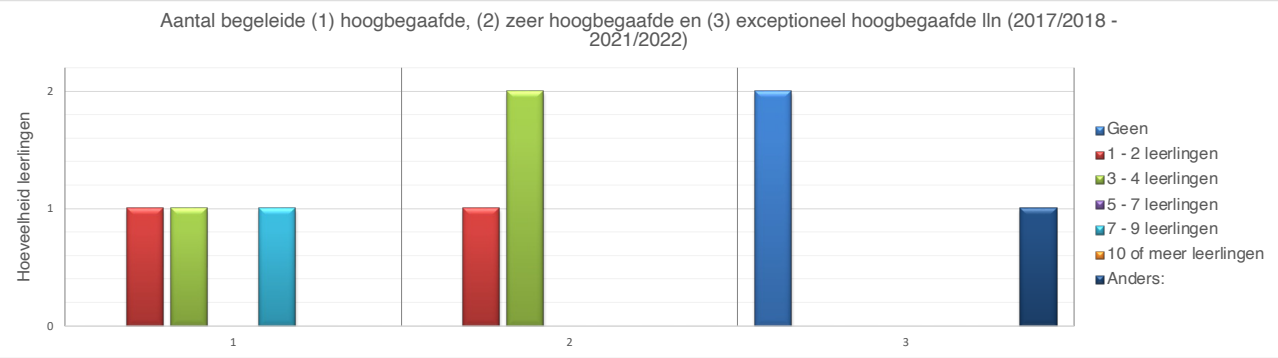

Figuur 38 Het aantal door professionals begeleide (1) hoogbegaafde, (2) zeer hoogbegaafde en (3) exceptioneel hoogbegaafde leerlingen in de schooljaren 2017-2018 t/m 2021-2022

In totaal leidt dit tot het volgende overzicht van de door de 3 professionals begeleide (hoog)begaafden in de afgelopen 5 schooljaren (Tabel 6).

Tabel 6 Aantal begeleide (hoog)begaafden door de 3 professionals in de afgelopen 5 schooljaren

Professional	Aantal begaafden	Aantal hb	Aantal zeer hb	Totaal
Psychiater	1 -3	7 - 9	3 - 4	11 - 16
Psycholoog	0	1 - 2	3 - 4	4 - 6
Pedagoog	4 - 6	3 - 4	1 - 2	8 - 12
Totaal	5 - 9	11 – 15	7 – 10	23 - 34

Wanneer bij de professionals wordt gekeken naar het aantal begeleide leerlingen, dan blijkt dat het aantal kinderen dat behoefte heeft aan begeleiding toeneemt naarmate zij intelligenter zijn.

Als wordt uitgegaan van het hoogste aantal door de 3 professionals begeleide leerlingen in de 5 schooljaren, dan leidt dit tot de volgende percentages:

- 0,25% van de begaafden (9 : 3.620 begaafden, zie § 4.1.1);
- 1,36% van de hoogbegaafden (15 : 1.00);
- 16,4% van de zeer hoogbegaafden (10 : 61);
- Waarschijnlijk 0,0% van de exceptioneel hoogbegaafden (0 : 2).

Wanneer wordt gekeken naar de ernst van de problematiek van de kinderen, dan blijkt: hoe intelligenter de kinderen hoe ernstiger de problemen waarmee zij kampen, want hoe meer zij een beroep doen op de begeleiding van een psycholoog of psychiater.

De hulp- en/of zorgverleners is tevens gevraagd welk percentage van de door hen begeleide leerlingen in de 4 categorieën is uitgevallen of dreigde uit te vallen uit het reguliere onderwijs.

Hierbij wordt opgemerkt dat de 3 professionals verschillende leerlingpopulaties bedienen waardoor hun bevindingen ten aanzien van deze vraag kunnen verschillen. De psychiater begeleidt leerlingen uit het reguliere onderwijs en het voltijds hoogbegaafdenonderwijs; de psycholoog leerlingen uit het speciaal (basis)onderwijs en Daltononderwijs; en de pedagoog leerlingen uit het reguliere onderwijs, Jenaplan- en Daltononderwijs, speciaal (basis)onderwijs en voltijds hoogbegaafdenonderwijs (§ 3.2.2).

De pedagoog die de meeste begaafden begeleidt, geeft te kennen dat 90% van deze leerlingen is uitgevallen of dreigde uit te vallen. De psychiater heeft een enkeling begeleid en vermeldt 0%. De psycholoog heeft geen begaafde leerling ondersteund.

De psychiater die de meeste hoogbegaafden begeleidt, meldt dat 50% van deze leerlingen is uitgevallen of dreigde uit te vallen. De pedagoog die daarna de meesten ondersteunt, geeft te kennen dat 90% van deze leerlingen is uitgevallen of dreigde uit te vallen. De psycholoog die een enkeling heeft begeleid, noemt eveneens een percentage van 90%.

De psycholoog en de psychiater die beiden de meeste zeer hoogbegaafde leerlingen hebben begeleid, melden een uitvalspercentage van 90%, respectievelijk 75%. De pedagoog die een enkeling heeft begeleid, noemt eveneens een percentage van 90%.

De professionals hebben alle 3 geen exceptioneel hoogbegaafden begeleid. Alleen de psycholoog heeft een uitvalspercentage kunnen aangeven, omdat deze bij de categorie Anders “onbekend” heeft ingevuld. Deze professional noemt een percentage van 100%.

De ervaring van de professionals is derhalve dat kinderen vaker uitvallen uit het onderwijs naarmate zij begaafder zijn.

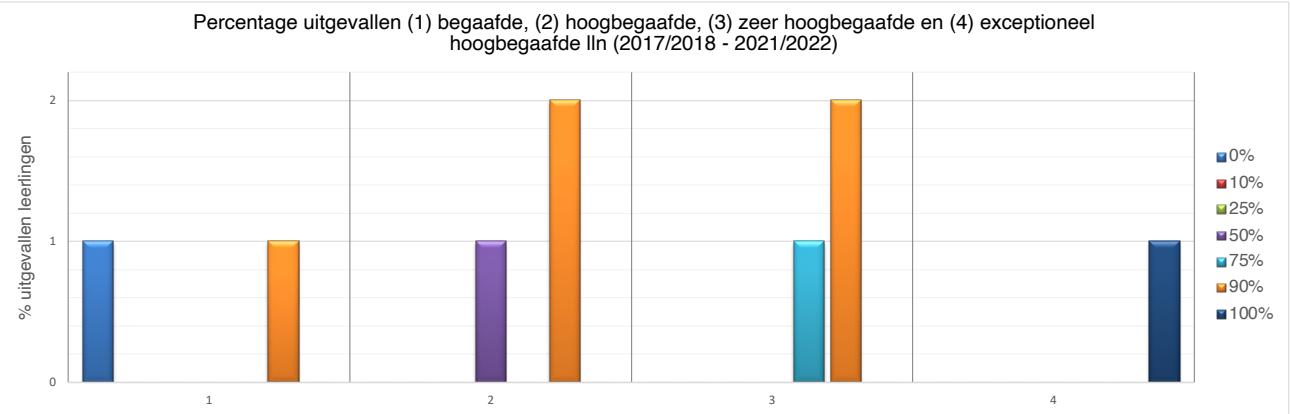

Figuur 39 Relatie tussen mate van begaafdheid en percentage uitgevallen leerlingen

4.2.7 Comorbiditeit

De ouders is gevraagd of het vermoeden is geuit en / of de diagnose is gesteld dat er met hun kind iets anders of iets meer aan de hand is dan (hoog)begaafdheid.

Bij 10 van de 24 kinderen (41,7%) is geen vermoeden geuit van comorbiditeit. Bij 6 kinderen (25%) is weliswaar het vermoeden geuit, maar is de diagnose nooit gesteld en bij 5 kinderen (20,8%) is een diagnose gesteld. Over 3 kinderen (12,5%) is in de categorie Anders opgemerkt:

"School wil dat de orthopedagoog van school ons kind test. We vermoeden dat deze het stempel autisme op ons kind willen plakken."

"Er is mogelijk sprake van dyslexie, dit komt voor in een groot deel van de familie."

"School wilde ons kind de diagnose autisme opleggen via de schoolarts om het naar het speciaal onderwijs te kunnen verwijzen."

De hulp- en zorgverleners is eveneens gevraagd of er vermoedens of diagnoses zijn van comorbiditeit. Volgens de psychiater worden de vermoedens wel geuit maar de diagnose nooit gesteld en volgens de pedagoog wordt niet alleen het idee geopperd maar wordt ook de diagnose gesteld. De psycholoog geeft daarentegen aan dat bij de meeste leerlingen dat vermoeden en de diagnose er niet is.

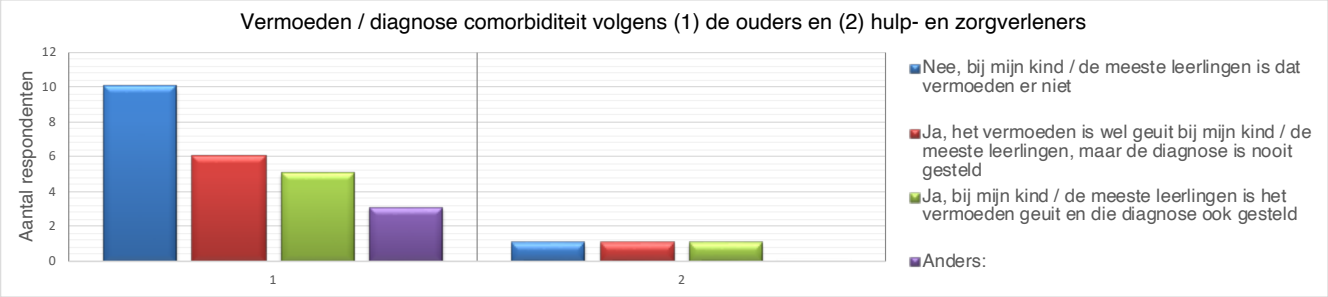

Figuur 40 Het vermoeden / de diagnose van comorbiditeit volgens opgave van (1) de ouders en (2) de hulp- en zorgverleners

Een geïnterviewde geeft aan dat de combinatie dyslexie en hoogbegaafdheid een groot probleem is.

De ouders van de 11 kinderen waarbij het vermoeden van comorbiditeit is geuit of de diagnose is gesteld, is gevraagd wie of welke professional dit heeft geopperd. Bij 4 kinderen (36,4%) heeft een onderwijsprofessional het vermoeden naar voren gebracht, maar is de diagnose nooit gesteld. Bij 4 kinderen (36,4%) is een zorgprofessional betrokken geweest. 2 van deze 4 hebben alleen het vermoeden geuit en 2 hebben daadwerkelijk de diagnose autisme gesteld. Bij 3 kinderen (27,3%) hebben de ouders niet alleen het vermoeden geuit, maar ook de diagnose gesteld. Aangezien de diagnose alleen gesteld kan worden door een zorgprofessional zoals een gz-psycholoog of psychiater, zullen deze ouders mogelijk tot deze beroepsgroep behoren.

Figuur 41 Door wie het vermoeden van comorbiditeit is geuit

De ouders van de 11 kinderen met (mogelijke) comorbiditeit is tevens gevraagd welke comorbiditeit men verwachtte of is vastgesteld. Bij 10 van de 11 kinderen (90,9%) is sprake geweest het vermoeden of de diagnose van autisme (ASS). Bij 3 kinderen wordt naast autisme ook gesproken van een angststoornis. Bij 1 kind is sprake van autisme en adhd. 1 ouder (9,1%) heeft geen stoornis geselecteerd maar in de categorie Anders vermeld:

- "Het is meer dan HB" volgens een onderwijsprofessional.

Daarnaast melden 2 ouders in de categorie Anders dat:

- De diagnose PTSS is gesteld naast de vastgestelde diagnose autisme;
- Een eetstoornis is vastgesteld naast autisme en angststoornis.

De pedagoog en de psychiater is de vraag voorgelegd welke vermoedens en/of diagnoses van comorbiditeit zij zijn tegengekomen.

De pedagoog antwoordt hierop "tic stoornis, autisme, angststoornis" en de psychiater "dyslexie, adhd, autisme, angststoornissen". Bij de optie Anders merkt de psychiater op:

"Geen stoornis, alleen hoogbegaafd. Kinderen worden vaak verwezen met vermoeden ASS, lang niet altijd terecht."

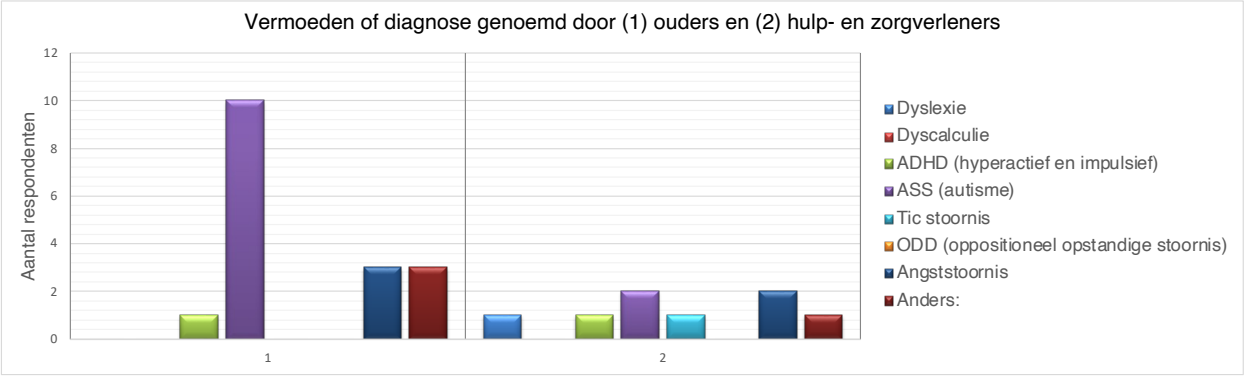

Figuur 42 De vermoedens die zijn geuit of diagnoses die zijn genoemd door (1) ouders en (2) hulp- en zorgverleners

Een geïnterviewde geeft aan dat de vader van het kind vroeger het stempel autisme heeft gekregen, maar dat hij zeer waarschijnlijk alleen hoogbegaafd is. Dit stempel achtervolgt de vader nog steeds, maar ook de kinderen. De geïnterviewde durft nu het kind eigenlijk niet te laten testen op hoogbegaafdheid, omdat het zeer waarschijnlijk dan ook het stempel autisme krijgt. Want dat staat immers in het dossier over de vader...

De psychiater vermeldt in de enquête:

"Ik heb mij gespecialiseerd in hoogbegaafde kinderen met psychiatrische problemen. Dit omdat er veel misdiagnostiek en niet-matchende behandeling is in de reguliere ggz."

De hulp- en zorgverleners is gevraagd naar de verhouding tussen de door hen begeleide leerlingen met:

- 'alleen' (hoog)begaafdheid en
- een vermoeden / diagnose van een andere aandoening of stoornis, ofwel comorbiditeit.

De verhouding tussen de door hen begeleide leerlingen is:

- De psychiater: 25% 'alleen' (hoog)begaafdheid - 75% comorbiditeit;
- De pedagoog: 50% 'alleen' (hoog)begaafdheid - 50% comorbiditeit; en
- De psycholoog: 90% 'alleen' (hoog)begaafdheid - 10% comorbiditeit.

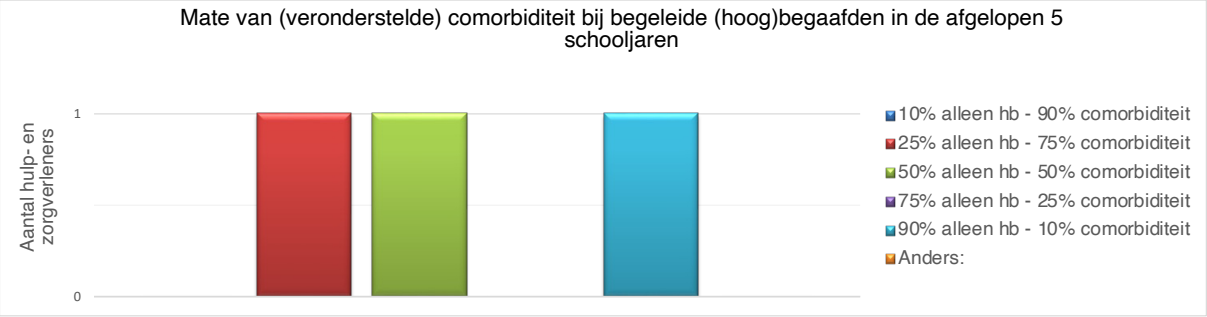

Figuur 43 Verhouding leerlingen tussen met alleen hb en met veronderstelde comorbiditeit bij begeleide (hoog)begaafden in de afgelopen 5 schooljaren

4.2.8 Relatie school – kind – ouder

In totaal 23 van de 24 ouders (96,8%) hebben op school gesproken over veranderingen in de ontwikkeling en het gedrag van hun kind of over zijn of haar problemen en moeilijkheden. 1 ouder (4,2%) waarvan het kind een voltijds hoogbegaafdenschool bezoekt, heeft dat niet gedaan omdat

"Mijn kind zich aanpast in de klas tot de meest brave en stille leerling die een docent zich kan wensen, ... en die vaak wordt vergeten."

Alle hulp- en zorgverleners (100%) geven aan dat de problemen van (hoog)begaafde leerlingen vaak wel op school zijn besproken.

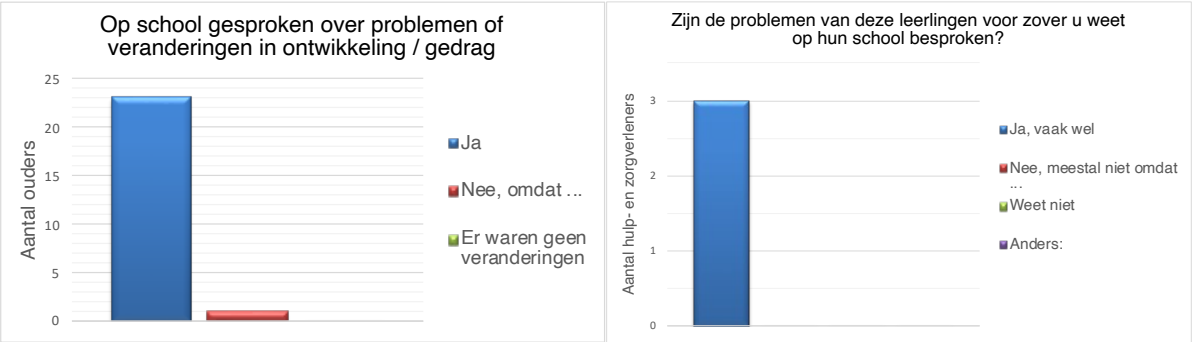

Figuur 44 In hoeverre de problemen op school zijn besproken volgens (1) de ouders en (2) de hulp- en zorgverleners

Het gesprek van de 23 ouders op school heeft niet vaak het gewenste gevolg gehad. Bij 9 van hen (39,1%) is het onderwijs na het gesprek helemaal niet aangepast en bij 8 ouders (34,8%) zelden. 4 ouders (17,4%) vermelden dat het onderwijs na het gesprek soms is aangepast. Bij 1 leerling (4,4%) is het onderwijs na het gesprek vaak aangepast en bij 1 helemaal wel (4,4%).

De leerling waarbij het onderwijs na een gesprek helemaal wel is aangepast, betreft een zeer hoogbegaafde leerling in het voltijds hoogbegaafdenonderwijs.

Opmerkelijk is dat de ouders van 7 leerlingen die voltijds hoogbegaafdenonderwijs bezoeken op dit punt geen goede ervaringen hebben: 6 antwoorden helemaal niet en 1 zelden. De vraag is of de ouders deze vraag hebben beantwoord over het voltijds hoogbegaafdenonderwijs of over een eerder door hun kind bezochte basisschool.

De psycholoog die leerlingen begeleidt uit het speciaal (basis)onderwijs en Daltononderwijs, geeft aan dat het onderwijs vaak wordt aangepast na een gesprek op school.

De psychiater begeleidt leerlingen uit het reguliere en voltijds hoogbegaafdenonderwijs en ervaart dat na een gesprek op school het onderwijs soms wordt aangepast.

De pedagoog begeleidt leerlingen uit het reguliere onderwijs, Jenaplan- en Daltononderwijs, speciaal (basis)onderwijs en voltijds hoogbegaafdenonderwijs. De pedagoog meldt dat het onderwijs zelden wordt aangepast na een gesprek op school.

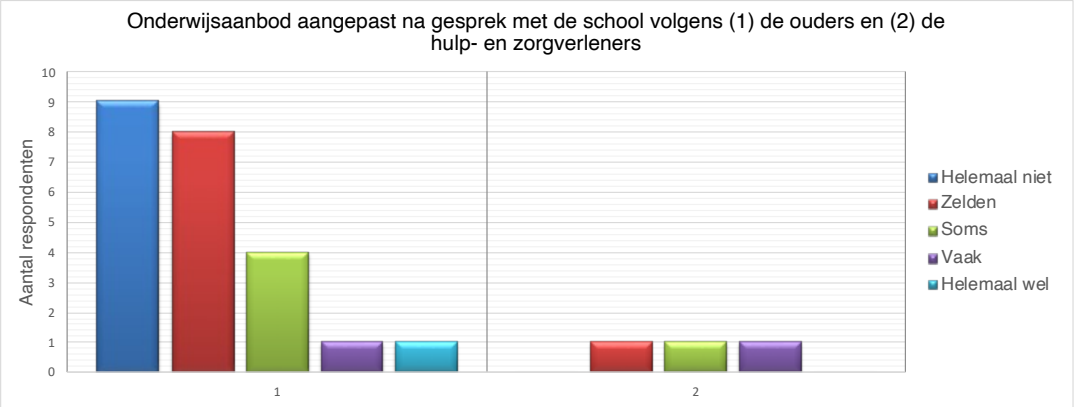

Figuur 45 In hoeverre onderwijsaanbod aangepast na gesprek met ouders

Een ouder vertelt tijdens het diepte-interview:

"Wij krijgen als ouders niets voor elkaar bij de scholen van onze kinderen. Dit terwijl wij [vanwege ons werk] juist veel kennis en expertise hebben op de aandachtsgebieden waarop onze kinderen met problemen kampen. Men neemt ons echter niet serieus."

10 van de 24 (41,7%) ouders geven aan dat de school van hun kind helemaal niet heeft geprobeerd het kind te motiveren. Van deze 10 volgen 5 leerlingen voltijds hoogbegaafdenonderwijs. 7 ouders (29,2%) melden dat de school zelden een poging hiertoe heeft ondernomen. Van deze 7 volgt 1 kind voltijds hoogbegaafdenonderwijs. 3 ouders (12,5%) vermelden dat de school helemaal wel tracht hun kind te motiveren. Laatstgenoemde 3 bezoeken allen het voltijds hoogbegaafdenonderwijs. 2 ouders (8,3%) laten weten dat de school dit vaak heeft geprobeerd en nog eens 2 ouders (8,3%) dat de school soms een poging heeft ondernomen.

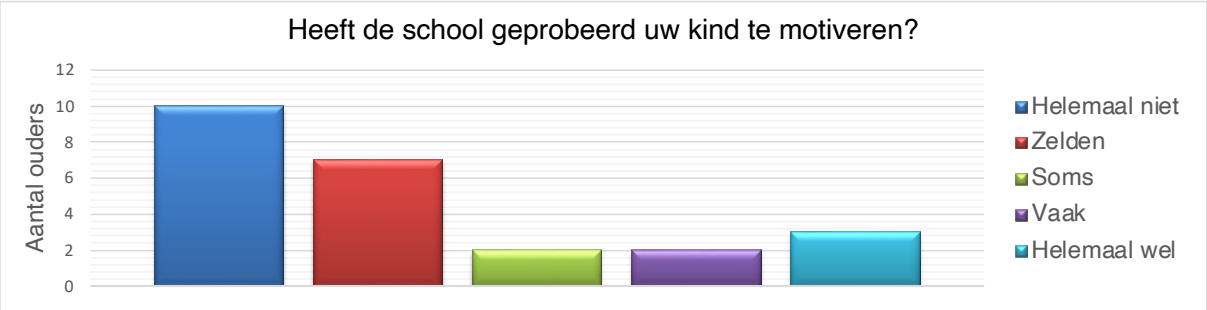

Figuur 46 In hoeverre de school heeft geprobeerd het kind te motiveren

Van de 24 kinderen hebben 9 (37,5%) helemaal niet het gevoel erbij te horen op school. Hiervan bezoeken er 5 het voltijds hoogbegaafdenonderwijs. 6 kinderen (25%) hebben soms dat gevoel en 4 kinderen (16,7%) zelden. Nog eens 4 kinderen (16,7%) hadden vaak het gevoel erbij te horen en 1 (4,2%) heeft helemaal het gevoel erbij te horen op school. Dit laatste kind bezoekt een reguliere school.

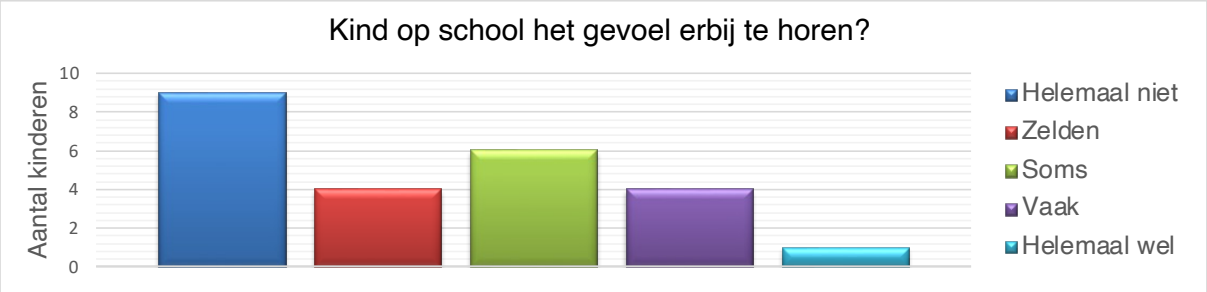

Figuur 47 In hoeverre het kind op school het gevoel heeft erbij te horen

Voor 13 van de 24 (hoog)begaafde leerlingen (54,2%) heeft de school geen Ontwikkelingsperspectiefplan (OPP) opgesteld. 8 ouders (33,3%) geven aan dat dit wel voor hun kind is gedaan. De ouders van 3 kinderen (12,5%) weten niet of een OPP is opgesteld.

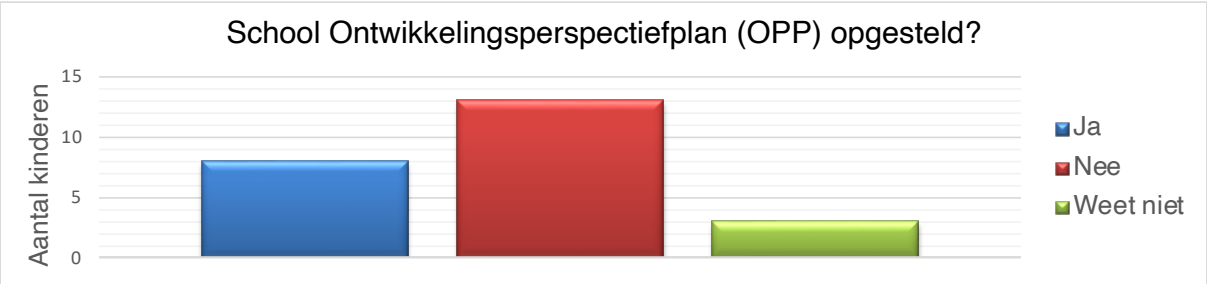

Figuur 48 Heeft de school een Ontwikkelingsperspectiefplan (OPP) voor (hoog)begaafde kinderen opgesteld

De ouders van de 8 kinderen waarvoor een OPP is opgesteld is gevraagd of zij het eens waren met de inhoud hiervan. 4 ouders (50%) waren het eens met de inhoud en 2 ouders (25%) niet. 1 hiervan vermeldt: "We hebben dingen aangepast waar we niet achter stonden". 2 ouders (25%) hebben bij Anders ingevuld:

- "Te algemeen";
- "Wat in het OPP stond is niet uitgevoerd. De reden voor het opstellen van het OPP was om het kind zo snel mogelijk uit te laten stromen naar speciaal onderwijs [...]. Ook is het NIET delen met derden van informatie geschonden."

Figuur 49 Zijn de ouders het eens met het door school opgestelde OPP voor hun kind

De ouders is gevraagd of er sprake was van samenwerking tussen school, ouder en kind met het doel het welbevinden, het leren, de motivatie en de ontwikkeling van het kind te stimuleren.

Van de 24 ouders geven 7 ouders (29,2%) aan dat er helemaal geen samenwerking was en 7 ouders (29,2%) dat hier soms sprake van was. 5 ouders (20,8%) hebben die samenwerking zelden ervaren. 4 ouders (16,7%) ondervinden vaak een dergelijke samenwerking. 2 van deze kinderen bezoeken het reguliere onderwijs en 2 het voltijds hoogbegaafdenonderwijs. 1 ouder (4,2%) meldt dat er helemaal wel sprake is van deze samenwerking. Dit laatste kind bezoekt het voltijds hoogbegaafdenonderwijs.

De hulp- en zorgverleners geven alle 3 aan dat er soms sprake is van samenwerking tussen school, ouder en kind ter bevordering van het welbevinden, het leren, de motivatie en de ontwikkeling.

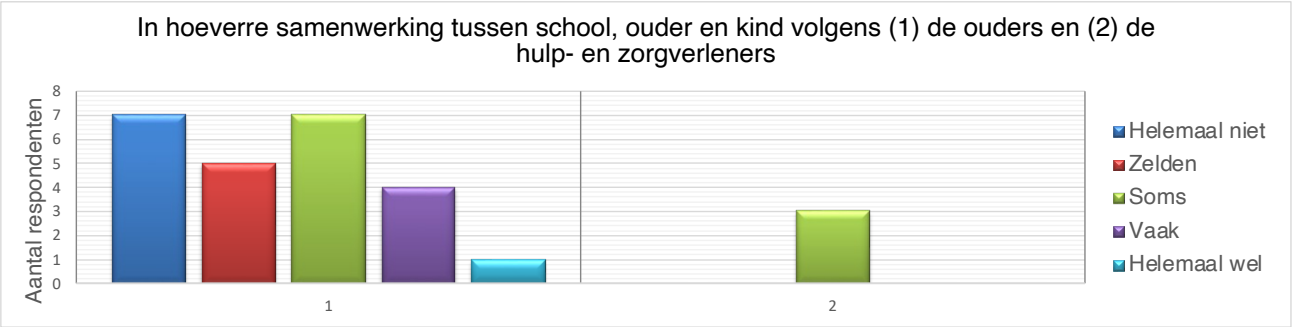

Figuur 50 De mate van samenwerking tussen school, ouder en kind volgens (1) ouders en (2) de hulp- en zorgverleners

4.2.9 Witte vlekken scholen

De redenen die leiden of hebben geleid tot (dreigende) uitval van (hoog)begaafde leerlingen tonen de witte vlekken in het aanbod van scholen. Derhalve is de ouders gevraagd wat zij misten op de school / scholen van hun kind waardoor het is uitgevallen of dreigt / dreigde uit te vallen. Tevens is de hulp- en zorgverleners gevraagd wat naar hun mening de belangrijkste redenen zijn voor het uitvallen van (hoog)begaafde leerlingen. Hoe belangrijker respondenten een thema achten, hoe relevanter deze witte vlek is voor de uitval van (hoog)begaafde kinderen (Figuur 51).

De witte vlekken in het aanbod van scholen zijn in Tabel 6 uitgedrukt in percentages die de gezamenlijke waarde aanduiden die ouders en hulp- en zorgverleners hieraan hechten. De top 3 van beide groepen is vetgedrukt. Bij de hulp- en zorgverleners zijn 2 items op de 3e plaats geëindigd.

Tabel 7 De witte vlekken in het aanbod van scholen uitgedrukt in percentages door ouders (O) en hulp- en zorgverleners (H&Z)

Gemist / oorzaak uitval	O%	H&Z%	Tot%
Flexibiliteit om het onderwijs passend te maken voor het kind	12,7	**18,3**	**31**
Begrip en invoelvermogen van onderwijsprofessionals voor het kind	**16,9**	**13,3**	**30,2**
Kennis over hoogbegaafdheid	**14,8**	**13,3**	**28,1**
Serieus nemen van de problemen van het kind	12,9	**15,0**	**27,9**
Samenwerking tussen ouders en school om het kind te begeleiden en te ondersteunen	12,9	6,7	19,6
Luisteren naar het kind	**13,8**	5,0	**18,8**
De wil om het kind te helpen (bijv. omdat gedacht wordt dat het niet nodig is)	5,6	11,7	17,3
Ontwikkelingsgelijken voor het kind	6,5	8,3	14,8
Begrip van de ouders van medeleerlingen voor de problemen van het kind	0,4	6,7	7,1
Passende speel- en leermiddelen voor het kind	3,5	1,7	5,2
Totaal percentage	100	100	200

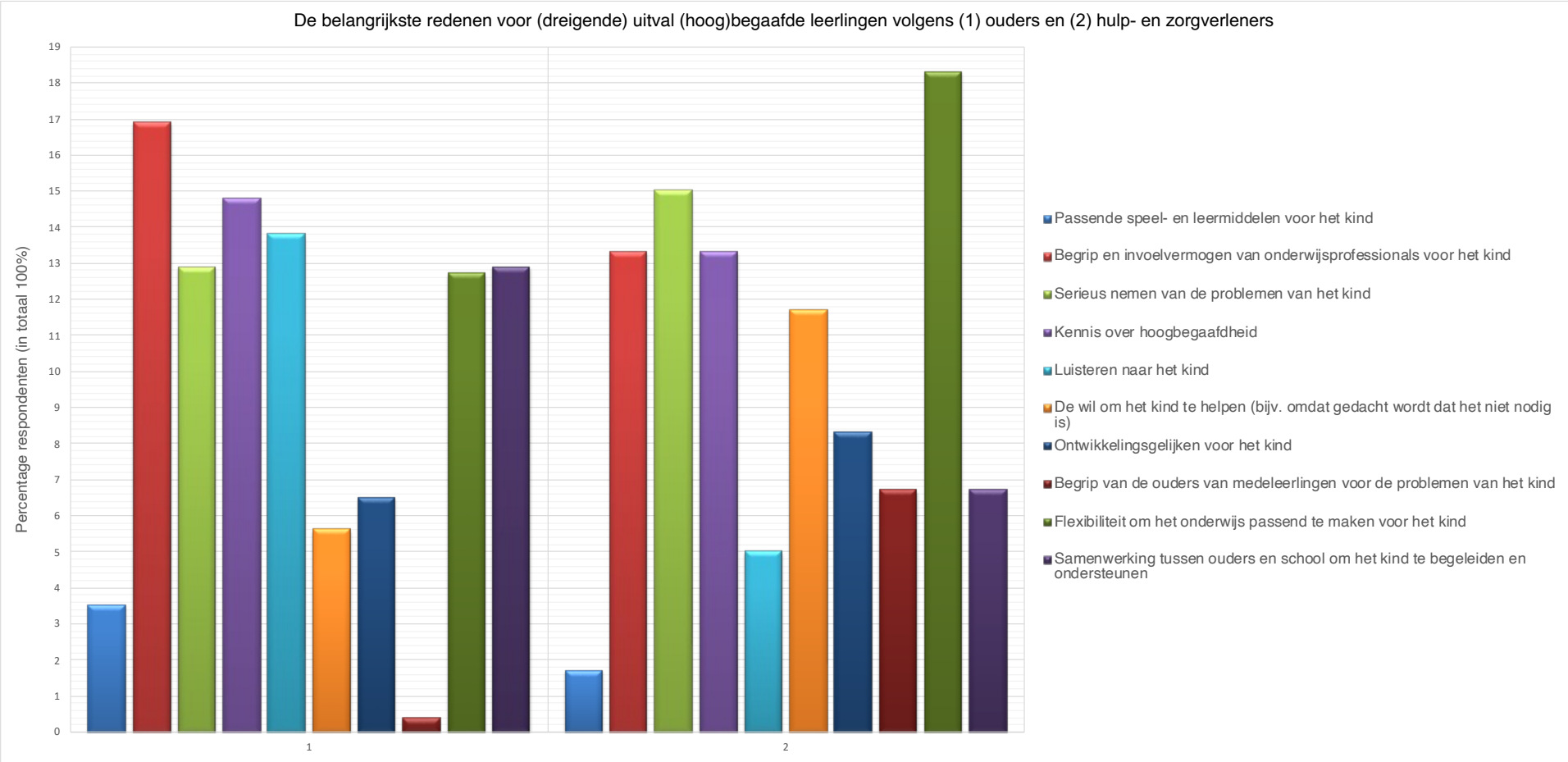

Figuur 51 Oorzaken uitval (hoog)begaafde leerlingen in mate van relevantie volgens ouders en hulp- en zorgverleners

4.2.10 Hoofdpunten redenen uitval

Aangezien een (hoog)begaafd kind zich vanaf de geboorte zichtbaar anders ontwikkelt dan gemiddeld lerenden en het mogelijk op een intelligentietest niet of onvoldoende laat zien over welke capaciteiten het beschikt, wordt in dit onderzoek uitgegaan van de inschatting van de ouders van de begaafdheid van hun kinderen.

Van de 24 ouders schatten 10 ouders (bijna 42%) hun kind in als hoogbegaafd, 9 (bijna 38%) als zeer hoogbegaafden. 4 (bijna 17%) als begaafd en 1 (4%) als exceptioneel hoogbegaafd.

De cognitieve, sociale, emotionele en persoonlijke ontwikkeling van (hoog)begaafden verschilt wezenlijk van die van hun leeftijdgenoten. Alleen op fysiek gebied en dan vooral wat betreft groei ontwikkelen zij zich redelijk vergelijkbaar met hun leeftijdgenoten.

Van ruim 6 op de 10 kinderen wordt de (hoge) begaafdheid voor het 6e jaar gesignaleerd, in 6 op de 10 van de gevallen door de ouder of diens partner.

De focusgroep heeft het vroeger signaleren(hoog)begaafde kinderen als aandachtspunt geformuleerd.

Het aanbod van de scholen is grotendeels niet afgestemd op de cognitieve, sociale, emotionele en persoonlijke ontwikkeling van de (hoog)begaafde leerlingen. Zo ontbreekt het bij 9 op de 10 kinderen geheel of meestal aan passend onderwijs, is bijna 9 op de 10 van hen op school geconfronteerd met een met een (groot) gebrek aan kennis over hoogbegaafdheid en ontmoet 9 op de 10 van deze leerlingen op scholen helemaal geen, zelden of soms begrip. Ouders geven aan dat er soms een grote discrepantie is tussen het aanbod in de basisvoorziening op papier en de uitvoering in de praktijk.

Opmerkelijk is dat zo'n 1 op de 8 (hoog)begaafde kinderen eenmaal is gedoubleerd. Daarnaast valt op dat (hoog)begaafde jongens veel meer onderwijsaanpassingen krijgen aangeboden dan (hoog)begaafde meisjes.

Sinds het swv kennis over (hoog)begaafdheid verspreidt via de hoogbegaafdensubsidie die in 2019 is toegekend, is de situatie volgens de geïnterviewden (helemaal) niet verbeterd. Als hoofdredenen hiervoor noemen zij dat:

- Àls er al kennis op scholen aanwezig is, dit alleen oppervlakkige kennis is en alleen over begaafde kinderen;
- Schoolbesturen er niet voor kiezen om te investeren in een specialist hoogbegaafdheid;
- Het geld voor hoogbegaafdheid dat het swv aan de schoolbesturen geeft niet naar een passend aanbod voor hoogbegaafde kinderen gaat.

De consequenties van het niet passend aanbod aan (hoog)begaafde kinderen zijn heel groot voor de kinderen zelf, maar ook voor het gezin. De kinderen hebben te maken met een groot aantal ernstige problemen die het gevolg zijn van de afstemmingsproblemen op school. Deze problemen berokkenen hen lichamelijke, cognitieve, sociale, emotionele en psychische schade.

Zo heeft 9 op de 10 kinderen heeft heel erg of vaak last van stress sinds zij de basisschool bezoeken en 2 op de 3 heeft heel erg of vaak last van slaapproblemen. Zowel chronische stress als chronische slaapproblemen berokkenen kinderen veel schade, waaronder lichamelijke klachten, zoals hoofd- of buikpijn en misselijkheid. Ruim 8 op de 10 kinderen heeft heel erg of vaak last van deze lichamelijke klachten. Verdere veelvoorkomende problemen zijn onder meer ernstige vermoeidheid en depressiviteit.

Er is een verschil in het aantal en in de ernst van de problemen die de kinderen ervaren. Hoe intelligenter het kind, met des te meer en des te ernstiger problemen het kampt. Ook geldt: hoe intelligenter het kind, hoe groter de behoefte aan begeleiding door een professional zoals een psycholoog of psychiater. De ervaring van de professionals is tevens dat kinderen vaker uitvallen uit het onderwijs, naarmate zij begaafder zijn.

Hoewel in het onderwijs regelmatig wordt gedacht dat er meer aan de hand is met (hoog)begaafden (comorbiditeit), blijkt dit vermoeden vaak ten onrechte te zijn. Bij bijna 8 op de 10 kinderen is geen sprake van comorbiditeit. Bij praktisch alle kinderen met een vermoeden van comorbiditeit wordt gedacht aan autisme.

Praktisch alle ouders hebben op school gesproken over de problemen van hun kind, maar die gesprekken hebben niet vaak het gewenste resultaat. Bij 3 op de 4 kinderen is het onderwijs na het gesprek helemaal niet of zelden aangepast. Bijna 8 op de 10 scholen spannen zich (helemaal) niet of weinig in om de kinderen te motiveren. Bijna 8 op de 10 (hoog)begaafden heeft op school (helemaal) niet of alleen soms het gevoel dat zij erbij horen. Ruim de helft van de scholen heeft geen Ontwikkelingsperspectiefplan (OPP) voor de (hoog)begaafde kinderen opgesteld.

In bijna 8 op de 10 gevallen is helemaal niet, zelden of alleen soms sprake van samenwerking tussen school, ouder en kind met het doel het welbevinden, het leren, de motivatie en de ontwikkeling van het kind te stimuleren.

Ouders en hulp- en zorgverleners is gevraagd naar de witte vlekken in het aanbod op scholen, ofwel wat zij missen op de school/scholen waardoor de kinderen zijn uitgevallen of dreigen uit te vallen. Zij wijzen 5 witte vlekken aan waarop het zwaartepunt ligt (in prioriteitsvolgorde):

1. Flexibiliteit om het onderwijs passend te maken voor het kind;
2. Begrip en invoelvermogen van onderwijsprofessionals voor het kind;
3. Kennis over hoogbegaafdheid;
4. Serieus nemen van de problemen van het kind;
5. Samenwerking tussen ouders en school om het kind te begeleiden en te ondersteunen;
6. Luisteren naar het kind.

4.3 Beantwoording eerste deelvraag

De eerste deelvraag in dit onderzoek naar de witte vlekken in het dekkend aanbod van het swv is de volgende:

Om welke reden zijn de hoogbegaafde leerlingen uitgevallen of dreigen zij uit te vallen uit het reguliere onderwijs?

Uit onderzoek blijkt dat

De (hoog)begaafde kinderen zijn uitgevallen op school of dreigen uit te vallen, omdat het schoolse aanbod geheel niet of onvoldoende voorziet in hun behoeften aan cognitieve, sociale, emotionele en persoonlijke ondersteuning en begeleiding.

Aangezien de ontwikkeling van deze kinderen geheel anders verloopt dan die van gemiddeld lerende kinderen, verschillen hun onderwijs- en ondersteuningsbehoeften in hoge mate van die van hun leeftijdgenoten.

Hoe intelligenter de leerlingen, hoe meer en ernstiger problemen zij in het onderwijs ervaren, hoe groter de behoefte aan begeleiding door een professional zoals een psycholoog of psychiater en hoe groter de kans op schooluitval.

De belangrijkste witte vlekken in het aanbod van de school zijn:

1. Flexibiliteit om het onderwijs passend te maken voor het kind;
2. Begrip en invoelvermogen van onderwijsprofessionals voor het kind;
3. Kennis over hoogbegaafdheid;
4. Serieus nemen van de problemen van het kind;
5. Samenwerking tussen ouders en school om het kind te begeleiden en te ondersteunen;
6. Luisteren naar het kind

5 Benodigd onderwijs- en ondersteuningsaanbod

In dit hoofdstuk staat de tweede deelvraag centraal. Op basis van de resultaten van de enquêtes, de focusgroep en de diepte-interviews wordt een antwoord geformuleerd op de vraag:

In welke onderwijs- en ondersteuningsbehoeften moet worden voorzien om de leerlingen (weer) te laten participeren in het onderwijs?

Onderwijs- en ondersteuningsbehoeften zijn gedefinieerd als de behoeften aan cognitieve, sociale, emotionele en persoonlijke ondersteuning en begeleiding (§ 2.5).

Om de genoemde deelvraag te beantwoorden is de ouders en hulp- en zorgverleners de vraag voorgelegd in welk aanbod de scholen (§ 5.1) en het swv (§ 5.2) moeten voorzien. Vervolgens is de tweede deelvraag beantwoord (§ 5.3).

5.1 Aanbod scholen

Het aanbod in de basisondersteuning van het reguliere onderwijs omvat een speel-, leer- en ontwikkelingsaanbod, een pedagogische benadering en didactische werkwijze die passend zijn, ofwel zijn afgestemd op de ontwikkeling van de leerlingen. “De groep (hoog)begaafde leerlingen zullen voor 90% een passend aanbod op school kunnen krijgen in het basisarrangement” (§2.4).

In § 5.1.1 is weergegeven welk aanbod van de scholen volgens de respondenten nodig is om (hoog)begaafde kinderen (weer) te laten participeren in het onderwijs. In § 5.1.2 zijn enkele voorbeeldscholen genoemd, waarna in § 5.1.3 de hoofdpunten zijn vermeld.

5.1.1 Benodigde aanbod

In de enquête is de ouders en hulp- en zorgverleners gevraagd wat een school de (hoog)begaafde kinderen in ieder geval moet bieden om ervoor te zorgen dat zij weer naar school kunnen of willen. De respondenten hebben ieder 100 punten verdeeld over 10 thema’s op het gebied van enerzijds cognitieve, sociale, emotionele en persoonlijke ondersteuning en begeleiding en anderzijds op het gebied van de schoolorganisatie. Deze 10 thema’s zijn ontleend aan onderzoek naar wat nodig is om (hoog)begaafde kinderen (weer) te laten participeren in het onderwijs (De Heer, 2022c; De Heer 2021).

De puntentoedeling is vervolgens omgerekend naar percentages. Hoe hoger het percentage des te meer waarde ouders en professionals aan het thema toekennen (Figuur 52 en Tabel 8). In de tabel zijn percentages die de ouders en professionals toekennen aan de thema’s bij elkaar opgeteld (totaal 200%) om aan te geven hoeveel belang zij gezamenlijk hieraan hechten.

Ouders en professionals achten een wijziging in de schoolorganisatie veruit de belangrijkste verandering in het aanbod die ervoor kan zorgen dat (hoog)begaafde kinderen weer naar school kunnen of willen. Deze wijziging houdt in dat de scholen de ontwikkeling van het kind centraal zetten en niet het schoolsysteem. Daarnaast wordt veel belang gehecht aan de sociale, emotionele en persoonlijk ondersteuning en begeleiding.

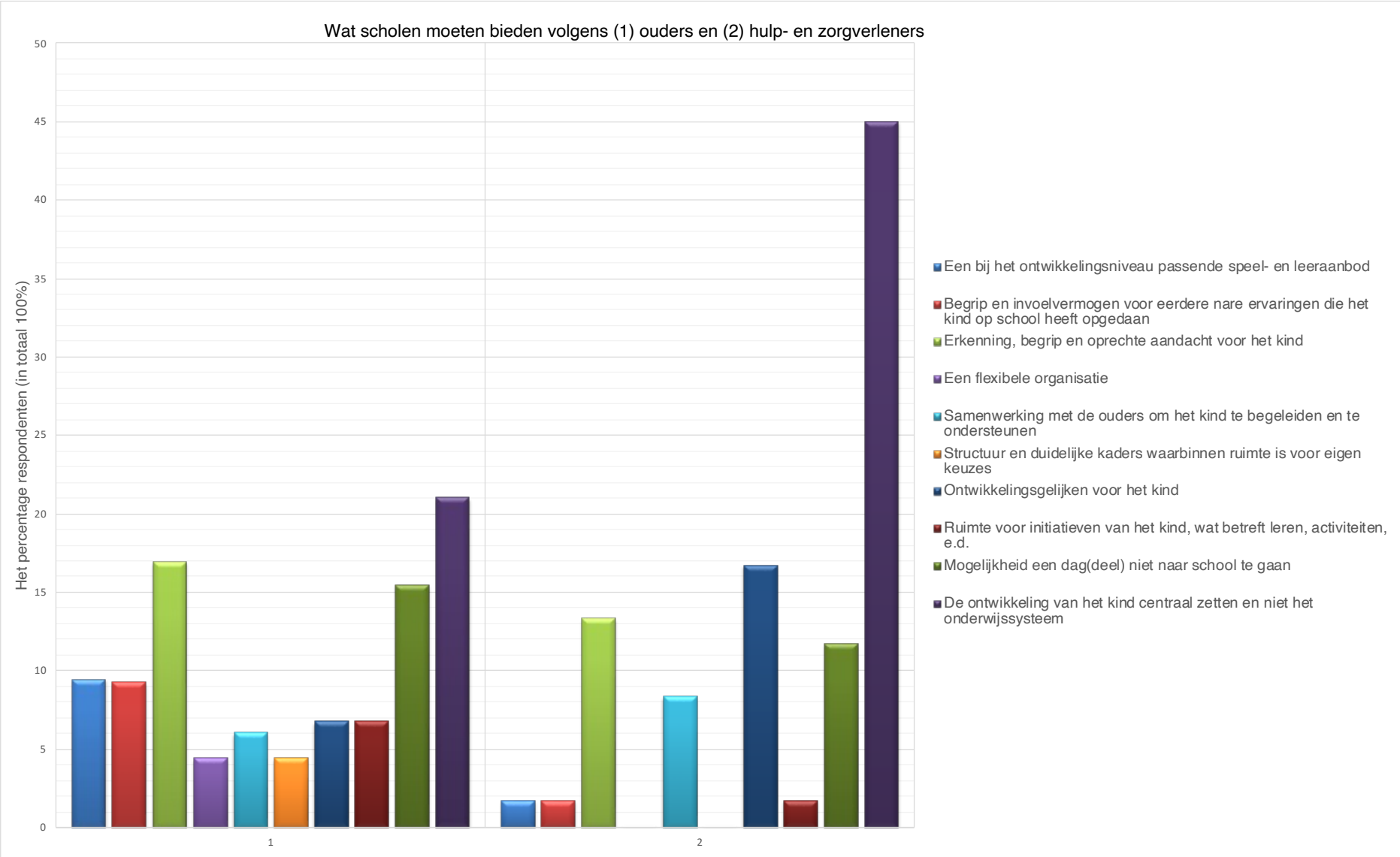

Figuur 52 Wat de school moet bieden wil een (hoog)begaafd kind weer naar school kunnen/ willen volgens (1) ouders en (2) hulp- en zorgverleners

Tabel 8 Benodigd aanbod door scholen volgens (1) ouders (O) en (2) hulp- en zorgverleners (H&Z) van meest naar minst belangrijk

Wat moet een school in ieder geval bieden	O%	H&Z%	Tot%
De ontwikkeling van het kind centraal en niet het onderwijssysteem	21,0	45,0	66,0
Erkenning, begrip en oprechte aandacht voor het kind	16,9	13,3	30,2
Mogelijkheid een dag(deel) niet naar school te gaan	15,4	11,7	27,1
Ontwikkelingsgelijken voor het kind	6,7	16,7	23,4
Samenwerking met de ouders om het kind te begeleiden en te ondersteunen	6,0	8,3	14,3
Een bij het ontwikkelingsniveau passend speel- en leeraanbod	9,4	1,7	11,1
Begrip en invoelvermogen voor eerdere nare ervaringen die het kind op school heeft opgedaan	9,2	1,7	10,9
Ruimte voor initiatieven van het kind, wat betreft leren, activiteiten e.d.	6,7	1,7	8,4
Een flexibele organisatie	4,4	0	4,4
Structuur en duidelijke kaders waarbinnen ruimte is voor eigen keuzes	4,4	0	4,4
Totaal percentage	100	100	200

Een zorgprofessional geeft aan:

"Ik mis [in het basisonderwijs] de aandacht voor de persoonlijke ontwikkeling van de kinderen, ofwel psycho-educatie. Het is veel moeilijker om dit in het voortgezet onderwijs onder de knie te krijgen en alle kinderen hebben dit nodig!"

Een ouder meldt in de enquête:

"Onze zoon mist mannen in het onderwijs, techniek, met de handen werken en naar buiten gaan. Klaslokalen en schoolpleinen zijn dodelijk saaie leeromgevingen."

In de diepte-interviews is gevraagd of de mogelijkheid een dag(deel) niet naar school te gaan een oplossing kan zijn voor (hoog)begaafde kinderen.

6 van de 8 geïnterviewden (75,0%) geven aan dat de mogelijkheid om deeltijd naar school te gaan een optie is om het thuiszittende kind weer aan het reguliere onderwijs te laten deelnemen. 1 ouder (12,5%) meldt dat voltijds onderwijs ook een mogelijk is voor het kind en 1 (12,5%) dat noch voltijd- noch deeltijdonderwijs een optie is.

Figuur 53 Is voltijd- of deeltijd deelname aan het reguliere onderwijs een optie voor uw (dreigend) thuiszittende kind?

Voor 1 kind van een geïnterviewde ouder ligt de oplossing in 3 dagen naar school, 1 dag bovenschoolse plusklas en 1 dag thuis.

Enkele geïnterviewden lichten hun antwoord als volgt toe:

- "Alle sociale contacten die de kinderen op school moeten leggen vragen veel energie. Door ze deeltijd naar school te laten gaan, raken ze niet overprikkeld.
- Deeltijd zou een optie kunnen zijn, maar er moet ook extra ondersteuning en zorg worden geboden.
- Voor een deel van de (hoog)begaafden is de mogelijkheid om deeltijd naar school te gaan heel belangrijk voor deelname aan het onderwijs. Dit omdat zij op school steeds hun tempo moeten aanpassen aan hun klasgenoten en omdat zij te veel prikkels krijgen. Op de middelbare school zijn hiervoor soms wel mogelijkheden, maar op de basisscholen nog niet.
- Deeltijd helpt om kinderen minder snel stuk te laten gaan. Ons kind heeft ook wel flexi-school gehad (1 dag per week thuis), maar toch is 4 dagen te veel in verband met de prikkelgevoeligheid en sociale omgeving.
- Deeltijd is een optie als het onderwijs niet beter wordt dan nu, maar een aanvullend aanbod is dan nog steeds nodig.
- Deeltijd onderwijs is voor ons kind geen oplossing omdat het te veel beschadigingen in het onderwijs heeft opgelopen. Misschien ooit in de toekomst?
- Wij hebben gedacht aan deeltijdonderwijs als oplossingsmogelijkheid. "

In de diepte-interviews is gevraagd of het reguliere onderwijs goed onderwijs kan verzorgen voor hoogbegaafde kinderen.

Van de 8 geïnterviewden geven er 5 (62,5%) aan dat het reguliere onderwijs goed onderwijs kan verzorgen voor (hoog)begaafde kinderen wanneer bepaalde maatregelen en voorzieningen zijn getroffen. 2 ouders (25,0%) geven aan dat dit zeker niet kan zoals het onderwijs nu georganiseerd is. 1 ouder (12,5%) meent dat dit zeker mogelijk is.

Figuur 54 Kan het reguliere onderwijs goed onderwijs verzorgen voor (hoog)begaafde kinderen?

De 6 geïnterviewden die aangeven dat het reguliere onderwijs goed onderwijs kan verzorgen voor (hoog)begaafde kinderen vermelden daarbij het volgende:

1. "Ja dan kan mits er kennis, begrip en flexibiliteit is om bijvoorbeeld eigen projecten te doen. Men moet meer open staan om buiten de kaders te denken voor projecten. Deze hoeven niet allemaal cognitief te zijn (niet de hele dag Spaans of Chinees), maar kunnen juist ook heel praktisch zijn.
2. Ja dat kan mits de docenten de hoogbegaafdheid zien, de kennis hebben, zich voor hoogbegaafden willen inzetten en zich hard maken voor goed onderwijs.
3. Ja dat kan mits:
   a. Leerkrachten goed worden ondersteund op het gebied van kennis over hoogbegaafdheid en op het gebied van zelfreflectie;
   b. Er een specialist hoogbegaafdheid is die veel kennis heeft en sterk in de schoenen staat;
   c. Het onderwijssysteem flexibel is, want binnen het huidige leerstofjaarklassensysteem past het niet.
   4. Ja het kan wel mits er daarnaast nog meer aanpassingen zijn, zoals:
      a. Vooruit toetsen;
      b. Plusklas;
      c. Projectwerk.

      Het onderwijs zal dan nog steeds niet voor elk kind passend zijn, dat hangt namelijk deels af van de mate van begaafdheid en de mate van creatief denken en sensitiviteit. Juist de creatieve en sensitieve kinderen vallen vroeger of later uit, ofwel in het basisonderwijs ofwel in het voortgezet onderwijs.
   5. Ja het kan mits het goed is georganiseerd. De vraag is echter hoe dit moet:.
      a. Om de ontwikkeling van een kind te volgen heb je een goede coach met expertise nodig. Naast coaching is ook monitoring belangrijk;
      b. De expert moet een onafhankelijk objectief iemand zijn, dus geen expert van de school, maar wel van het swv of van een deelverband;
      c. Het swv moet de ouders onafhankelijk van de schoolbesturen kunnen adviseren.

      Het zou het mooist zijn als het kind in de eigen omgeving naar school kan, zolang het niet hiervan ongelukkig wordt.
   6. Ja dat kan en het is niet alleen mogelijk op een kleine school zoals De Garmerwolde waar onze kinderen op zitten. Het is juist heel goed dat hoogbegaafde kinderen op een reguliere school zitten. Zo leren ze:
      a. dat iedereen verschillend is en dat dat een pre is;
      b. te vragen wat zij nodig hebben;
      c. elkaar te accepteren en elkaar te waarderen."

De overige 2 geïnterviewden lichten als volgt toe dat het reguliere onderwijs niet in staat is goed onderwijs te verzorgen voor (hoog)begaafde kinderen:

7. "Nee dat kan niet, onze kinderen zijn immers uitgevallen en de school heeft daarbij zonder meer gezegd dat zij niet voor ondersteuning van onze kinderen gekozen heeft.

8. Zoals het onderwijs nu is ingericht, kan dat niet. In het onderwijs kijkt en luistert men niet naar deze kinderen. Er zouden in het onderwijs ook andere ontwikkelings- en levensvaardigheden aan bod mogen komen, zoals het omgaan met stress."

Wat betreft de gewenste flexibiliteit van de school vermeldt een ouder in de enquête:

"Makkelijker uitwisseling mogelijk maken tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs, zodat basisschoolleerlingen bijvoorbeeld technische praktijk lessen in het voortgezet onderwijs kunnen volgen."

In § 2.4 is aangegeven, dat het aanbod in de basisondersteuning van het reguliere onderwijs een aanbod omvat dat is afgestemd op de ontwikkeling van de leerlingen. "De groep (hoog)begaafde leerlingen zullen voor 90% een passend aanbod op school kunnen krijgen in het basisarrangement".

In de focusgroep heeft het swv aangegeven:

"Ons uitgangspunt is, dat een hoogbegaafde leerling waar geen aanvullende vraag is prima een aanbod kan krijgen in het regulier onderwijs. Een hoogbegaafde zonder aanvullende vraag heeft geen dubbele diagnose. Zonder een dubbele diagnose heb je geen kans van slagen om naar de voltijdsvoorziening te gaan. Alleen leerlingen met hb-profiel en een aanvullende vraag komen hiervoor in aanmerking. De Zaaier is uiteindelijk gestopt omdat ouders vaak niet willen horen dat er sprake is van een dubbele diagnose, de groep waar De Zaaier zich juist op richtte."

In de diepte-interviews is onderzocht hoe de respondenten aankijken tegen het standpunt dat 90% van de hoogbegaafde kinderen goed onderwijs in het reguliere onderwijs kan ontvangen.

Van de 8 geïnterviewden geven 5 respondenten (62,5%) aan dat 90% van de hoogbegaafde kinderen zeker geen goed onderwijs in het reguliere onderwijs kan ontvangen. 2 respondenten (25,0%) geven aan dat dit wel kan mits bepaalde maatregelen en voorzieningen zijn getroffen. 1 respondent (12,5%) meent dat dit kan.

Figuur 55 Kan 90% van de (hoog)begaafde kinderen goed onderwijs ontvangen in het reguliere onderwijs?

De 5 geïnterviewden die aangeven dat 90% van de hoogbegaafde kinderen zeker geen goed onderwijs in het reguliere onderwijs kan ontvangen, vermelden daarbij:

1. "Dit standpunt van het swv verbaast me. Nee, dat kan nu nog zeker niet. Kinderen moeten eerder worden gesignaleerd en het onderwijs moet dan doen wat nodig is. Kinderen kunnen zich nu niet ontwikkelen. Mijn kind zou op het vmbo zijn beland, waar het niet past.
2. 90% in het reguliere onderwijs is niet mogelijk, zeker niet zoals het nu is. Voor een klein groepje zou het kunnen, maar voor de meesten zijn andere plekken nodig.
3. 90% kan gegarandeerd niet bij kinderen van 130+ of 145+. Dat kan alleen als de missie is "niet uitvallen", maar dat is wat anders dan dat de kinderen zich in een doorgaande lijn ontwikkelen – zoals de missie is van het swv. De ouders merken op:
   a. Scholen zijn niet bereid te leveren wat geleverd moet worden. De ouders hebben een hb-specialist in eerste instantie zelf bekostigd om hun kind op school te ondersteunen. Uiteindelijk is dit via de zorg van het swv betaald, maar dat kostte heel veel moeite.
   b. Alles hangt af van de docent.
4. Het klinkt als een grapje. De ouder kent veel hoogbegaafde kinderen en weet: 90% is niet reëel.
5. De professional:
   a. 90% is niet reëel, dat is het zeker niet.
   b. Als 90% in het reguliere onderwijs zit dan zullen zij met hangen en wurgen door school worden geloodst. De meeste hoogbegaafde kinderen kunnen zich dan niet goed ontwikkelen.
   c. School is niet alleen cognitieve ontwikkeling, maar ook de ontwikkeling van het menszijn, het zelfbeeld.
   d. Meisjes passen zich beter aan hun omgeving, maar dat wil niet zeggen dat dit goed is. Bij meisjes zie je vaak sociale en cognitieve aanpassing: zij
      i. Cijferen zichzelf weg en
      ii. Krijgen soms op latere leeftijd depressies en sociale angsten."

De overige 3 geïnterviewden lichten als volgt toe onder welke voorwaarden 90% van de hoogbegaafde kinderen wel goed onderwijs kan krijgen in het reguliere onderwijs:

6. "Voor mijn kinderen kan dit, maar dan moeten er wel meer mogelijkheden zijn voor deeltijdonderwijs, zoals 1 dag per week thuis.
7. Eigenlijk zou het meer moeten zijn dan 90%, maar dan moeten de ouders beter worden ondersteund om de beste plek voor hun kind te vinden waar het tot ontwikkeling kan komen. NB:
   a. Labels zijn niet relevant, er moet gekeken worden naar wat het kind echt nodig heeft. Dit is vooral van belang bij een atypische of neurodiverse ontwikkeling.
   b. Doe het samen met de ouders.
8. Dit kan niet, zeker niet zoals het nu is. Het kan alleen als aan de voorwaarden van ontwikkelingsgericht onderwijs wordt voldaan. De leraar moet dus verder kijken dan de eigen leerlijn in een schooljaar."

5.1.2 Voorbeeldscholen

De respondenten is gevraagd of zij een school kennen die aanbiedt wat (hoog)begaafde kinderen nodig hebben om weer naar school te kunnen of te willen.

17 van de 24 ouders (70,8%) geven aan zo'n school niet te kennen en 6 ouders (25%) kennen wel zo'n school. 1 ouder (4,2%) heeft voor de optie Anders gekozen en vermeldt: "School heeft meegewerkt aan een proefplaatsing op vwo klas 1, omdat we geen perspectief zagen binnen de basisschool. Leerkrachten gaven aan hem niet te kunnen bedienen. Hij is nu definitief geplaatst met begeleiding vanuit Horizon (twee dagdelen)." De ouder vervolgt:

> "We herkennen ons kind bijna niet terug. Hij slaapt weer, heeft contact met leeftijdsgenoten, plezier in leren, fluit weer en is gegroeid in zelfstandigheid. Zijn angsten en tics nemen langzaam weer af. Bij spannende situaties blijft hij vragen/sturen op thuis blijven. Daar worstelen we als ouders mee omdat we zien dat als hij erdoor is hij alsnog een leuke dag heeft."

De psychiater kent wel scholen die aanbieden wat (hoog)begaafde kinderen nodig hebben, maar noemt hoofdzakelijk scholen in het voortgezet onderwijs. De psycholoog kent dergelijke scholen niet en de pedagoog vermeldt bij de optie Anders:

> "Ieder initiatief doet zijn best en vooral de hb-afdelingen zijn voor de pure hb'ers perfect. De dubbel bijzondere leerlingen vallen met grote regelmaat uit en daar is een groot gapend gat. Deze kinderen passen nergens."

Figuur 56 Kennen de respondenten voorbeeldscholen?

Van de 6 ouders die wel een school kennen die aanbiedt wat (hoog)begaafde kinderen nodig hebben, noemen 4 ouders scholen in het werkgebied van het swv en 2 ouders scholen buiten het werkgebied:

- Sint Nicolaas Haren, een katholieke basisschool;
- OBS Garmerwolde, een openbare basisschool;
- GSV Groningen, een internationaal basisschool;
- Plan B, Stadskanaal, een sociocratische basisschool;

- “De Leonardo afdeling [van Kindcentrum De Kloostertuin] in Assen komt daar wel dichterbij in de buurt” (provincie Drenthe);
- De Vallei in Renkum, een democratische basisschool (NB: provincie Gelderland).

De psychiater vermeldt:

- “De Haydn school lijkt het goed te doen voor het po”.

In de Schoolgids van De Haydn school staat vermeld: “De Haydn school is in schooljaar 2019-2020 gestart met het aanbieden van voltijd HB onderwijs. In het schooljaar 2021-2022 bieden we dit aan voor de groepen 4 t/m 8, verdeeld over drie groepen. Deze groepen zijn bedoeld voor kinderen met een intelligentie gemeten op begaafd niveau met een WISCV en een duidelijke onderwijsbehoefte die voortkomt uit dat intelligentieprofiel. [...] Er geldt ook een minimaal beheerst leesniveau.“ (OBS Joseph Haydn, z.d., § 4.5).

De psychiater noemt voor scholen in het voortgezet onderwijs tevens: “Gomaris, Parcival voor hoogbegaafde kinderen die niet uitblinken en emotionele steun nodig hebben. Willem Lodewijk, Montessori en Praedinius hebben veel extra's voor kinderen die makkelijk leren.”

Een ouder vermeldt:

“Niets is passend, er is hooguit een meest ideale school in niet ideale omstandigheden.”

In de diepte-interviews is nagegaan of de kinderen van de geïnterviewden het hoogbegaafdenonderwijs van de J. Haydnschool bezoeken of de basisschool in Garmerwolde.

Geen van de kinderen (0%) van de 8 geïnterviewden bezoekt de Haydnschool, wel hebben 4 van hen (50,0 %) van andere ouders of kinderen positieve ervaringen gehoord. 2 ouders kennen de school niet (25,0%). Verder heeft 1 ouder (12,5%) aangegeven contact met de school te hebben gehad, maar het kind hier niet naartoe te laten gaan. 1 ouder (12,5%) geeft aan dat de school te ver weg is èn dat het kind te jong is voor de voltijds hoogbegaafdenschool.

Op de website van de Haydnschool is over de leeftijd het volgende aangegeven:

“Er is geen voltijd HB-onderwijs voor de groepen 1 tot en met 3, omdat begaafdheid pas meetbaar is vanaf het 6e levensjaar en omdat op de Haydnschool veel waarde wordt gehecht aan het kunnen lezen, schrijven en een stevige motorische ontwikkeling voordat een kind toetreedt in een voltijd HB-groep” (Joseph Haydn, z.d.).

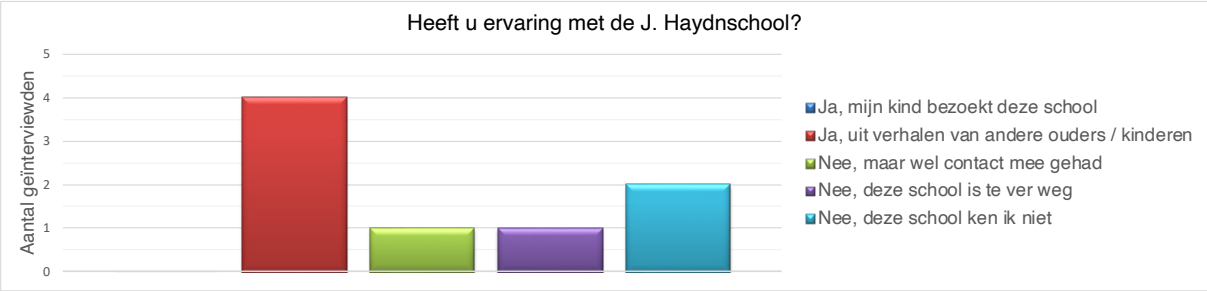

Figuur 57 Heeft u ervaring met de Haydnschool?

Van de geïnterviewden die van andere ouders / kinderen ervaringen hebben gehoord over de Haydnschool of contact hebben gehad met deze school, zijn er 3 met positieve en 2 met minder positieve ervaringen.

Degenen met de positieve ervaringen geven het volgende aan:

- "1 ouder kent 1 gezin met kinderen op de Haydnschool. Zij zijn heel positief.
- 1 ouder heeft enkele ouders gesproken van kinderen die de Haydnschool bezoeken. Zij zijn positief, enthousiast en opgelucht en proberen haar te overtuigen ook haar kinderen naar deze school te laten gaan. Dit gaat echter niet gebeuren, omdat het kind hele goede sociale contacten heeft op de huidige school en naar verwachting ook op Haydnschool een eigen route moet volgen omdat de hoogbegaafdenschool het kind onvoldoende kan bieden. Het resultaat is dan, dat het kind de sociale contacten kwijt is en toch onvoldoende wordt geholpen.
- 1 hulpverlener:
  - Meldt dat de situatie is verbeterd van de leerling die moeilijk gedrag had ontwikkeld en is overgestapt naar de Haydnschool.
  - Is blij met deze school, omdat hier heel zorgvuldig naar dit kind wordt gekeken en men het moeilijke gedrag van dit kind aankan.
  - Geeft wel aan de situatie op de school heel fragiel te achten: het is namelijk de vraag of de leerkrachten het volhouden.
  - Meldt als voordelen: de lesstof wordt kort uitgelegd en er wordt met grote snelle stappen doorheen gewerkt; projectmatig werken; creatief; de school is alert; zorgt voor goede concentratie; geeft vertrouwen; de kinderen komen leeftijdgenoten tegen; de leerkrachten begrijpen de beleving van de kinderen en helpen hen ook om hun gedrag te reguleren. Dit is van groot belang, leraren moeten het gewoon snappen."

Degenen met minder positieve ervaringen melden het volgende:

- "De Haydnschool is gericht op kinderen met een IQ-score 130, een synchrone ontwikkeling en geen (inmiddels ontwikkelde) gedragsproblemen. [Dit beeld van de ouder wordt bevestigd als wordt uitgegaan van de toelatingscriteria op de website van de Haydnschool (Joseph Haydn, z.d.)]
- Er wordt niet gekeken: "Waar komt dit gedrag vandaan?"
- Verschillende kinderen van de voltijds hoogbegaafdengroep van de Haydnschool zijn daar weggegaan."

De kinderen van 1 van de 8 geïnterviewde ouders (12,5%) bezoeken de openbare basisschool te Garmerwolde. 6 ouders (75,0%) kennen de school niet en voor 1 ouder (12,5%) is deze te ver weg

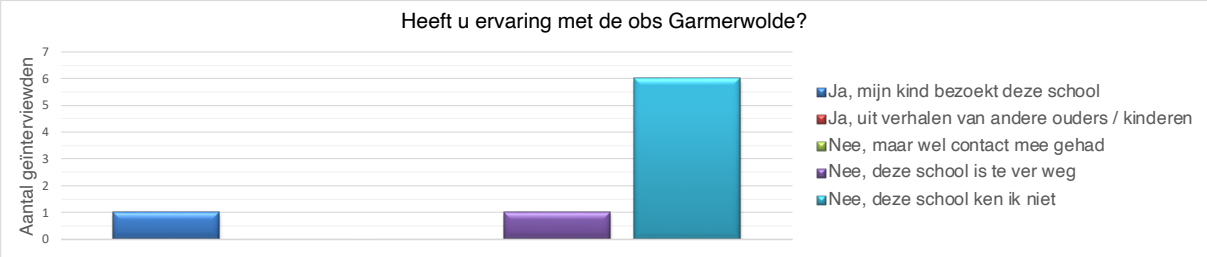

Figuur 58 Heeft u ervaring met obs Garmerwolde?

De school in Garmerwolde bevalt de kinderen van de ouder heel goed. Het oudste kind is nu bezig met traumaverwerking van de situatie op de vorige school.

De ouder meldt als verschil tussen het reguliere onderwijs en obs Garmerwolde:

- "Op deze school is veel expertise over hoogbegaafde kinderen, 10 à 15 van de 60 leerlingen zijn hoogbegaafd.
- De houding van de leraren en het team naar de kinderen is heel positief.
- De school biedt een veilige omgeving, de kinderen leren leren en de regie pakken over hun eigen leerproces.
- Er wordt gepersonaliseerd en gedifferentieerd onderwijs gegeven.
- De school gebruikt Dia toetsen in plaats van Cito, omdat deze toetsen meer de eigen ontwikkeling van het kind volgen. Aan de hand hiervan wordt het kind uitgelegd dat het weliswaar nog bovengemiddeld scoort op bijvoorbeeld rekenen, maar wel minder scoort dan in de vorige periode.
- De Garmerwolde is een kleine school met 20 kinderen in elke klas en 3 leerjaren in 1 klas, maar dit onderwijs kan ook op een school met meer leerlingen. De Garmerwolde zou expertise kunnen delen aan andere scholen."

5.1.3 Hoofdpunten aanbod scholen

De 5 belangrijkste thema's die een school volgens ouders en hulp- en zorgverleners in ieder geval moet bieden om ervoor te zorgen dat (hoog)begaafden weer naar school kunnen of willen zijn, in prioriteitsvolgorde:

1. De ontwikkeling van het kind centraal en niet het onderwijssysteem;
2. Erkenning, begrip en oprechte aandacht voor het kind;
3. Mogelijkheid een dag(deel) niet naar school te gaan;
4. Ontwikkelingsgelijken voor het kind;
5. Samenwerking met de ouders om het kind te begeleiden en te ondersteunen.

Het centraal zetten van de ontwikkeling van het kind wordt beschouwd als veruit de belangrijkste wijziging om ervoor te zorgen dat (hoog)begaafde kinderen weer naar school kunnen of willen.

Daarnaast wordt veel belang gehecht aan de sociale, emotionele en persoonlijk ondersteuning en begeleiding en flexibiliteit in de organisatie. Zo geven 3 van de 4 geïnterviewden aan dat de optie om deeltijd naar school te gaan

bijdraagt aan de mogelijkheid dat het thuiszittende kind weer aan het reguliere onderwijs kan deelnemen.

Eveneens 3 van de 4 geïnterviewden is van mening dat het reguliere onderwijs goed onderwijs kan verzorgen voor (hoog)begaafde kinderen wanneer bepaalde maatregelen en voorzieningen zijn getroffen.

Desalniettemin onderschrijft bijna 2 op de 3 respondenten helemaal niet het uitgangspunt van het swv dat 90% van de hoogbegaafde kinderen goed onderwijs kan ontvangen in het reguliere onderwijs.

7 van de 10 ouders kent geen school die aanbiedt wat (hoog)begaafde kinderen nodig hebben om weer naar school te kunnen of te willen. Van de 7 genoemde scholen liggen er 5 in het werkgebied van het swv, namelijk:

- Sint Nicolaas Haren;
- OBS Garmerwolde;
- GSV Groningen;
- Plan B, Stadskanaal;
- Joseph Haydn school.

De ervaringen van de geïnterviewden met de Joseph Haydn school en de OBS Garmerwolde is relatief beperkt maar overwegend positief.

Opmerkelijk is dat de Joseph Haydnschool pas vanaf groep 4 voltijds hoogbegaafdenonderwijs biedt.

5.2 Benodigd aanbod swv

Het swv biedt extra ondersteuning die nodig is om alle leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces te laten doorlopen (§ 2.4). De respondenten is derhalve verzocht aan te geven welk aanbod van het swv ervoor kan zorgen dat hun (hoog)begaafde kinderen of de (hoog)begaafden die zij begeleiden weer naar school kunnen of willen.

Ingegaan wordt op de cognitieve en sociale ondersteuning en begeleiding van de kinderen (§ 5.2.1) en de emotionele en persoonlijke ondersteuning en begeleiding (§ 5.2.2). Vervolgens wordt de ondersteuning van de ouders belicht (§ 5.2.3); en die van de onderwijsprofessionals (§ 5.2.4). De gewenste ondersteuning is vervolgens samengevat (§ 5.2.5), waarna de hoofdpunten uit deze paragraaf zijn weergegeven (§ 5.2.6).

5.2.1 Cognitieve en sociale ondersteuning/begeleiding

20 van de 24 ouders (83,3%) geven aan dat het heel belangrijk is dat scholen handelen vanuit het leerrecht van het kind. 3 ouders (12,5%) melden dat dit belangrijk is en 1 ouder (4,2%) vindt dit niet onbelangrijk, maar ook niet belangrijk.

De hulp- en zorgverleners achten het unaniem heel belangrijk dat scholen vanuit het leerrecht van het kind handelen.

Figuur 59 Scholen die handelen vanuit het leerrecht van het kind volgens (1) ouders en (2) hulp- en zorgverleners

Een ouder vermeldt:

"Accepteren dat onderwijs en een school niet hetzelfde zijn. Onderwijs kan ook op een andere locatie dan de school. Zodra dat wordt ingezien, zal het aantal thuiszitters drastisch afnemen. Zie ook het rapport van Stichting "niet naar school."

Enkele andere ouders vermelden:

- "Bij sommige kinderen zoals [die van ons], is de mismatch met het onderwijs dusdanig groot, dat functioneren binnen het reguliere systeem zoals die er nu zijn bijna onhaalbaar is. Swv zou zich moeten richten op ouders ondersteunen bij leerrecht van hun kind en invullen van zinvol thuisonderwijs waarbij ouders de middelen mogen inzetten zoals zinvol is voor hun kind. Terugkeer naar school is niet altijd haalbaar of de beste weg. Daarnaast is de meest haalbare schoolsituatie een kleinschalige setting.
- Kleine klassen en kleine scholen open houden en maken. Gevarieerd van groepjes van 5 tot klassen van 20. Onderwijs en externe zorgpartners op school die ouders en kind met hulpvraag bij staan en dit in OPP samen oppakken. Onderwijs kan niet alles zelf weten.
- Sommige kinderen kunnen niet leren in een schoolse setting. Ontheffing van leerplicht is het gevolg. Mijn kind heeft ook recht op onderwijs! Na 1.5 jaar een leerkracht 6 uur per week thuis is het potje van het swv leeg en dreigt ontheffing voor mijn kind die niet schoolbaar is maar zeker leerbaar.
- Mogelijkheid tot volledig onderwijs op een andere locatie dan school. Bv zorgboerderij of thuis met begeleiding op basis van pgb."

Een hulp- en zorgverlener:

"Leerplicht omzetten naar ontwikkelrecht."

Een ouder meldt in de enquête:

"Ieder kind heeft recht op onderwijs ook als is vastgesteld dat een kind niet kan leren in een schoolse setting. Maak thuisonderwijs mogelijk voor al deze kinderen die nu zonder onderwijs, afgedankt thuiszitten met ontheffing."

20 van de 24 ouders (83,3%) beschouwen ontwikkelingsgericht onderwijs als heel belangrijk de overige 4 ouders (16,7%) zien het als belangrijk.

Van de hulp- en zorgverleners achten de psychiater en psycholoog ontwikkelingsgericht onderwijs belangrijk en de pedagoog acht het heel belangrijk.

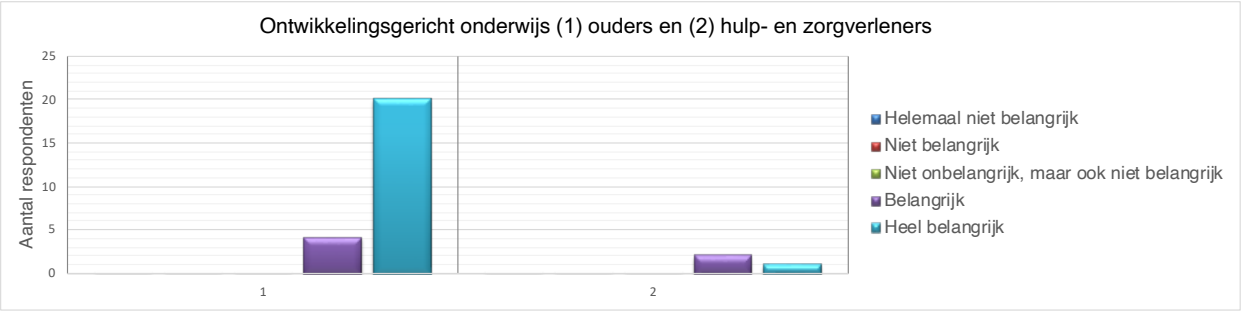

Figuur 60 Ontwikkelingsgericht onderwijs volgens (1) ouders en (2) hulp- en zorgverleners

De focusgroep merkt op:

"Hoe de vervolgstappen richting (meer) ontwikkelingsgericht onderwijs moeten worden genomen, wordt nog uitgezocht. Het swv wil dit faciliteren."

Van de 24 ouders geven 19 ouders (79,2%) aan dat een passend speel/leeraanbod voor hoogbegaafden op elke school heel belangrijk is en 4 (16,7%) dat dit belangrijk is. 1 ouder (4,2%) vindt dit niet onbelangrijk, maar ook niet belangrijk.

Van de hulp- en zorgverleners achten de psycholoog en de pedagoog een passend speel/leeraanbod voor hoogbegaafden op elke school niet onbelangrijk, maar ook niet belangrijk. De psychiater vindt het wel belangrijk.

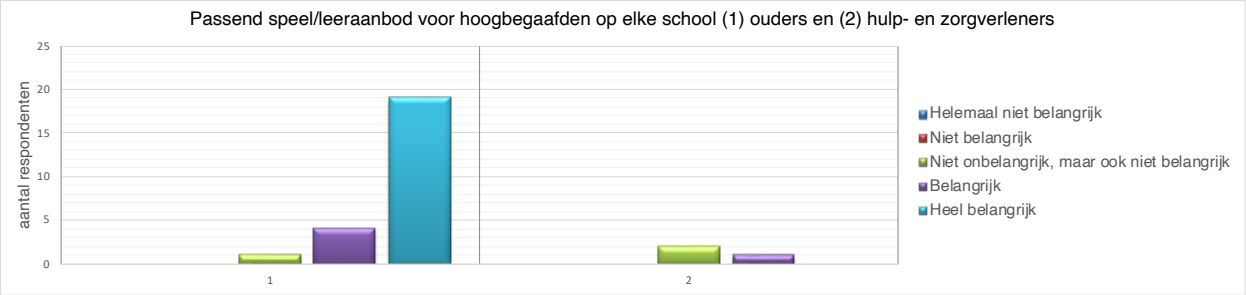

Figuur 61 Een passend speel/leeraanbod voor hoogbegaafden op elke school volgens (1) ouders en (2) hulp- en zorgverleners

Een hulp- en zorgverlener geeft aan:

> "Bij taalonderwijs accepteren dat kinderen met een grote woordenschat betere woorden kennen dan volgens het leerboek geleerd moeten worden. Verdiepende lessen om de exacte vakken te verbinden en om de zaakvakken te verdiepen, zodat er een overkoepelende blik gevoed kan worden."

11 ouders van de 24 (45,8%) geven aan dat een plusgroep op elke school heel belangrijk is. 6 ouders (25,0%) vinden dit niet onbelangrijk, maar ook niet belangrijk. 3 ouders (12,5%) achten zo'n plusgroep helemaal niet belangrijk en eveneens 3 ouders (12,5%) wel belangrijk. 1 (4,2%) vindt het niet belangrijk.

De hulp- en zorgverleners zijn verdeeld over het belang van een plusgroep op elke school. De psychiater vindt dit belangrijk, de psycholoog niet onbelangrijk, maar ook niet belangrijk en de pedagoog niet belangrijk.

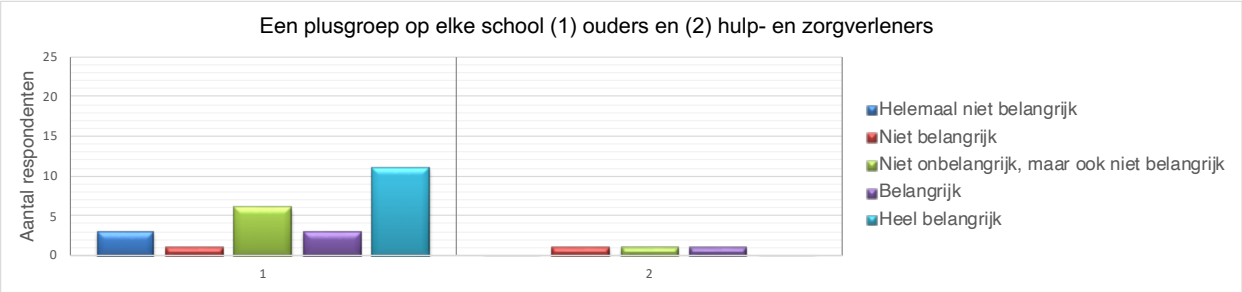

Figuur 62 Een plusgroep op elke school volgens (1) ouders en (2) hulp- en zorgverleners

Van de 24 ouders geven 9 ouders (37,5%) aan dat een bovenschoolse plusgroep heel belangrijk is en 5 (20,8%) dat dit belangrijk is. 5 ouders (20,8%) vinden dit niet onbelangrijk, maar ook niet belangrijk. 3 ouders (12,5%) vinden een bovenschoolse plusgroep helemaal niet belangrijk en 2 (8,3%) vinden het niet belangrijk.

De hulp- en zorgverleners zijn zeer verdeeld over bovenschoolse plusgroepen. De psychiater vindt dit heel belangrijk, de psycholoog belangrijk en de pedagoog niet belangrijk.

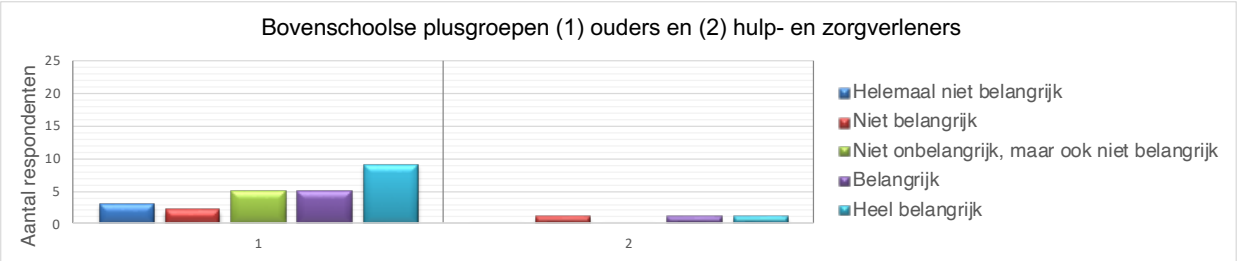

Figuur 63 Bovenschoolse plusgroepen volgens (1) ouders en (2) hulp- en zorgverleners

16 van de 24 ouders (66,7%) geven aan dat voltijds hoogbegaafdenonderwijs heel belangrijk is. 3 ouders (12,5%) vinden dit niet belangrijk en eveneens 3 ouders (12,5%) vinden het niet onbelangrijk, maar ook niet belangrijk. 1 ouder (4,2%) beschouwt dit voltijds onderwijs als helemaal niet belangrijk en 1 ouder (4,2%) als belangrijk.

De hulp- en zorgverleners oordelen verdeeld over voltijds hoogbegaafdenonderwijs. De psychiater vindt het heel belangrijk, de pedagoog belangrijk en de psycholoog niet onbelangrijk, maar ook niet belangrijk.

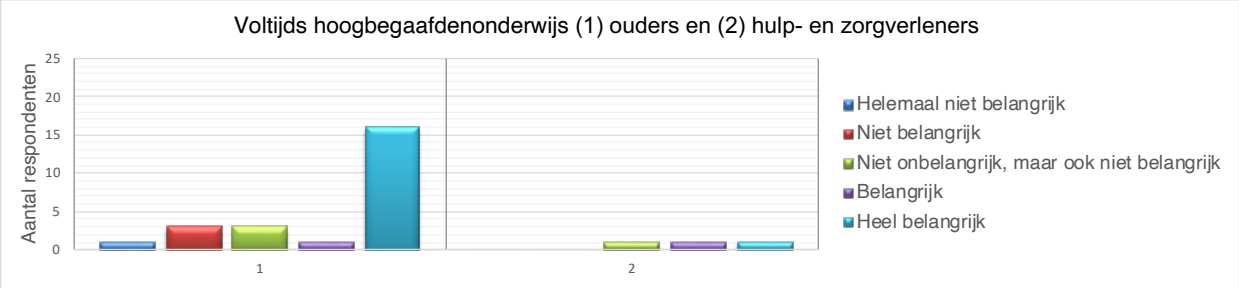

Figuur 64 Voltijdshoogbegaafdenonderwijs volgens (1) ouders en (2) hulp- en zorgverleners

Ouders merken op dat:

"Mogelijkheden tot peer-contacten ouders en kinderen onderling."

"Plusklas is 3 uur in de week jezelf mogen zijn. Dat is veel te weinig. Voltijd HB is alleen geschikt voor slim en gelukkig."

1 ouder: "20 miljard euro voor IQ < 80 en 50 miljoen euro voor IQ > 130 is absurd."

5.2.2 Emotionele en persoonlijke ondersteuning/begeleiding

19 van de 24 ouders (79,2%) geven aan dat een positieve houding en cultuur op scholen ten aanzien van hoogbegaafden heel belangrijk is en 4 (16,7%) dat dit belangrijk is. 1 ouder (4,2%) vindt dit niet belangrijk.

Van de hulp- en zorgverleners vinden de psychiater en de psycholoog zo'n positieve houding en cultuur heel belangrijk en de pedagoog vindt dit belangrijk.

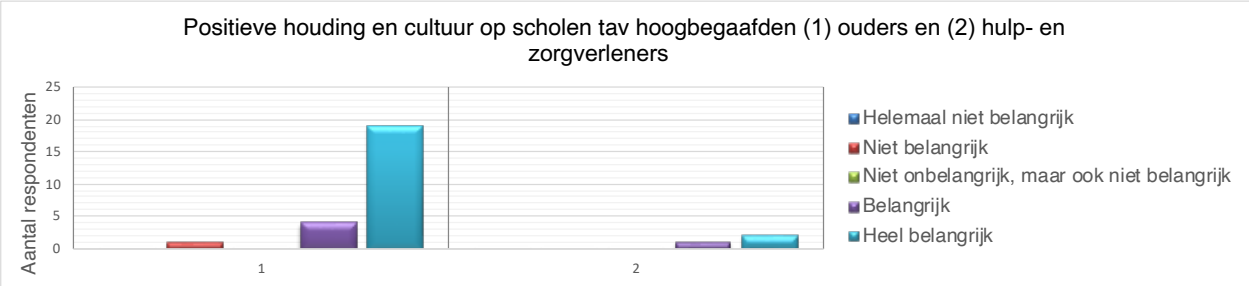

Figuur 65 Een positieve houding en cultuur op scholen ten aanzien van hoogbegaafden volgens (1) ouders en (2) hulp- en zorgverleners

Kanttekening ouder:

"De weerstand vind ik het allerergste. Alles gaat om geld en constant wordt dat probleem bij ons als ouders neergelegd. Telkens overleggen met instanties zonder duidelijk doel. Het belang en welzijn van mijn kind zou bovenaan moeten staan, maar helaas is dat niet het geval. Wij vechten en kunnen gelukkig zelf (financieel) veel doen voor ons kind, maar ik vrees voor de ouders die dat niet kunnen. Wat gebeurt er met die kinderen?"

20 van de 24 ouders (83,3%) geven aan dat voldoende extra ondersteuning / hulp voor hoogbegaafden heel belangrijk is. 2 ouders (8,3%) beschouwen het als belangrijk en 2 (8,3%) als niet onbelangrijk, maar ook niet belangrijk.

Van de hulp- en zorgverleners achten psychiater en de pedagoog dit heel belangrijk en de psycholoog dit niet onbelangrijk, maar ook niet belangrijk.

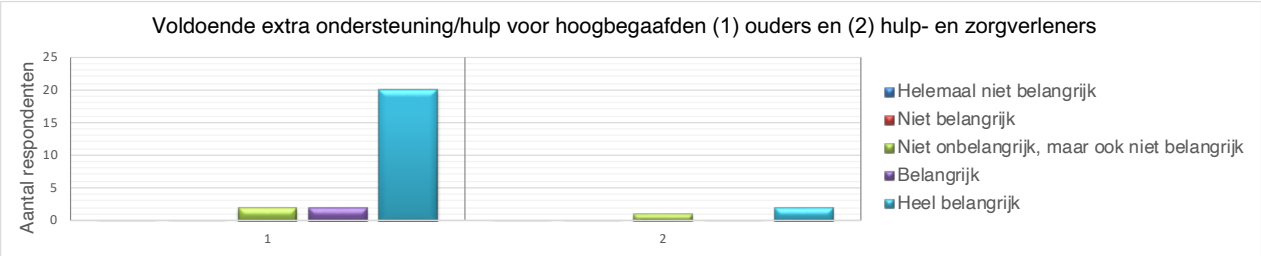

Figuur 66 Zorgdragen voor voldoende extra ondersteuning / hulp voor hoogbegaafden volgens (1) ouders en (2) hulp- en zorgverleners

Een ouder schrijft:

"Het allerbelangrijkste en vandaar ook mijn scores: hoor het kind en sluit aan bij de behoefte en het leerrecht. Niet elke hb'er wil leren op een gymnasium manier. Maar als er gezegd wordt 'leren door de praktijk en door te doen', dan kan dit niet."

Opmerkingen van hulp- en zorgverleners:

"Mogelijkheid om uren te missen en om opdrachten aan te passen om meer diepgang te creëren".

"Vroegtijdig hulp zoeken bij emotionele problemen."

Een ouder vermeldt in de enquête:

“Sinds dit schooljaar schijnt het geld dat school mag inzetten om mensen in te ‘huren’ [om de leerling persoonlijke begeleiding te bieden] bij het bestuur zelf te liggen. Hierdoor wordt er voor ons kind geen HB specialist ingezet, deze krijgt niet betaald namelijk. Wij mogen dit als ouders zelf betalen, terwijl het SWV een specialist heeft. Schandalig. Alsof HB zijn een elite probleem is, met dito kosten.”

Een hulp- en zorgverlener spoort aan:

“Stop met geharrewar over geld en ga kijken naar het kind. Hoe komt dit kind het best tot zijn ontwikkelrecht?”

5.2.3 Ondersteuning ouders

15 van de 24 ouders (62,5%) vinden het heel belangrijk dat het swv bemiddelt als er problemen zijn in de relatie tussen school, ouder en kind. 6 ouders (25%) vinden het belangrijk. 2 ouders (8,3%) beschouwen het als niet onbelangrijk, maar ook niet belangrijk en 1 ouder (4,2 %) als helemaal niet belangrijk.

Van de hulp- en zorgverleners achten de psychiater en de pedagoog de bemiddeling van het swv belangrijk. De psycholoog acht dit niet belangrijk.

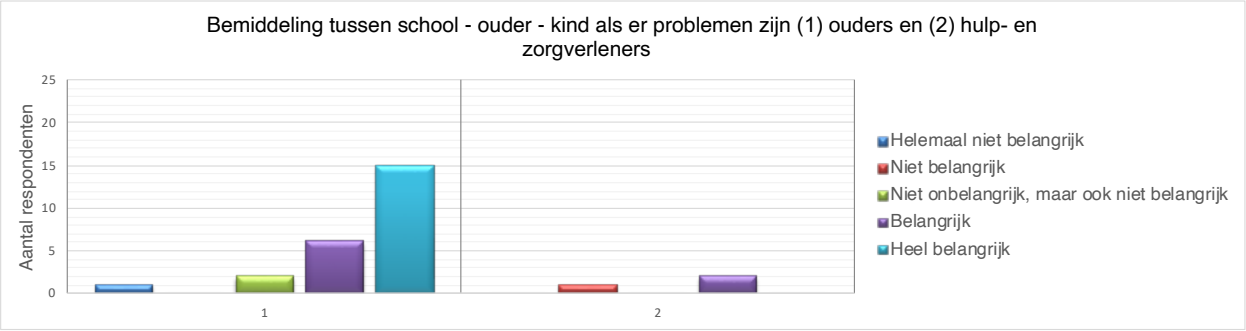

Figuur 67 Bemiddeling bij problemen tussen school – ouder -kind volgens (1) ouders en (2) hulp- en zorgverleners

Ouders geven aan:

“Een duidelijk overzicht bieden van de te nemen stappen wanneer een kind dreigt vast te lopen/uitvalt.”

“Overzicht van therapieën die werkend zijn gebleken voor deze doelgroep.”

15 van de 24 ouders (62,5%) vinden het heel belangrijk als het swv bemiddelt bij problemen met leerplicht. 4 ouders (16,7%) beschouwen dat als niet onbelangrijk, maar ook niet belangrijk. 3 ouders (12,5%) achten dit helemaal niet belangrijk en 2 ouders (8,3%) als belangrijk.

De hulp- en zorgverleners achten bemiddeling bij problemen met leerplicht unaniem belangrijk.

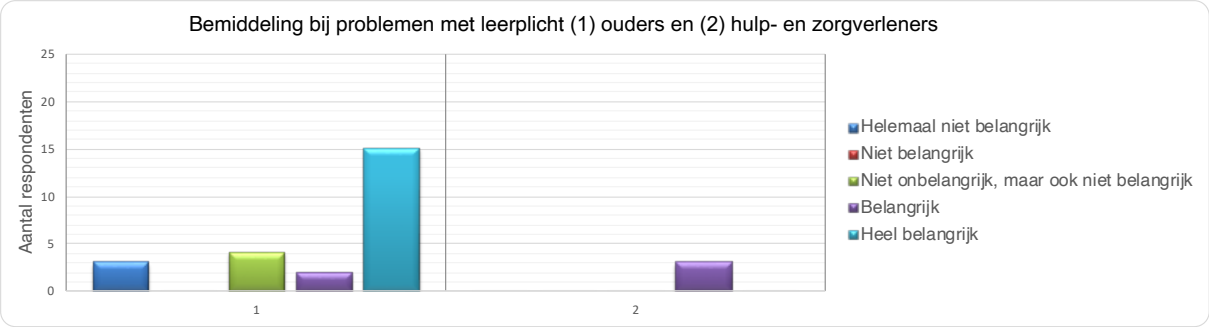

Figuur 68 Bemiddeling bij problemen met leerplicht volgens (1) ouders en (2) hulp- en zorgverleners

Een ouder geeft aan:

> "Andere regelingen dan het standaard verzuim protocol invoeren speciaal voor Hb'ers omdat de gesprekken alleen vanuit school gaan over voldoen aan de stappen uit het verzuim protocol. Dus niet gezocht naar een werkende oplossing vanwege de angst voor langdurig verzuim vanuit school. Gesprekken gaan dan niet over de inhoud maar over de vorm."

Van de 24 ouders vinden 15 (62,5%) het heel belangrijk als het swv de ouders ondersteunt bij terugkeer van het kind naar een passend onderwijsvoorziening. 5 ouders (20,8%) vinden dit belangrijk. 3 ouders (12,5%) zien dit als niet onbelangrijk, maar ook niet belangrijk en 1 ouder (4,2 %) als helemaal niet belangrijk.

Over ondersteuning van ouders wanneer hun kind terugkeert naar een passend onderwijsvoorziening zijn de hulp- en zorgverleners verdeeld. De pedagoog vindt dit heel belangrijk, de psychiater belangrijk en de psycholoog niet onbelangrijk, maar ook niet belangrijk.

Figuur 69 Ondersteuning van ouders bij terugkeer kind naar een passend onderwijsvoorziening volgens (1) ouders en (2) hulp- en zorgverleners

11 van de 24 ouders (45,8%) achten vervoer naar een onderwijsinstelling voor hoogbegaafden heel belangrijk. 6 ouders (25%) beschouwen dit als niet onbelangrijk, maar ook niet belangrijk en 3 (12,5%) als belangrijk. 2 ouders (8,3 %) vinden het vervoer helemaal niet belangrijk en evenzoveel (8,3 %) vinden het niet belangrijk.

Van de hulp- en zorgverleners achten de psychiater en de psycholoog vervoer naar onderwijsinstelling voor hoogbegaafden heel belangrijk. De pedagoog vindt dit niet onbelangrijk, maar ook niet belangrijk.

Figuur 70 Vervoer naar onderwijsinstelling voor hoogbegaafden volgens (1) ouders en (2) hulp- en zorgverleners

Een hulp- en zorgverlener geeft aan:

"Samenwerking met ouders veel directer maken, kom bij de mensen thuis, durf van je eigen eiland af te komen."

De focusgroep formuleert het verbeteren van de samenwerking met ouders als aandachtspunt.

5.2.4 Ondersteuning onderwijsprofessionals

20 van de 24 ouders (83,3%) beschouwt bijscholing van onderwijsprofessionals op het gebied van hoogbegaafdheid heel belangrijk en 3 ouders (12,5%) belangrijk. Slechts 1 ouder (4,2%) acht het niet onbelangrijk, maar ook niet belangrijk.

Van de hulp- en zorgverleners vinden de psychiater en de pedagoog dit belangrijk. De psycholoog acht het niet onbelangrijk, maar ook niet belangrijk;

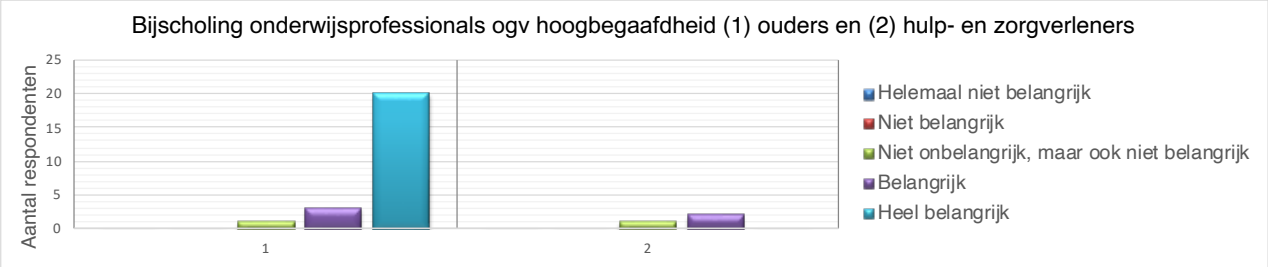

Figuur 71 Bijscholing onderwijsprofessionals op het gebied van hoogbegaafdheid volgens (1) ouders en (2) hulp- en zorgverleners

Een ouder vermeldt in de enquête:

"Allerlei cursussen en expertise vergroten binnen scholen heeft betrekkelijk weinig nut wanneer de leerkrachten niet echt feeling hebben met de doelgroep, er geen echte motivatie is om contact op te bouwen en aan te sluiten bij het kind of de vaste structuren binnen een onderwijsorganisatie los te laten als dat nodig is."

In totaal 18 van de 24 ouders (75%) beschouwen bijscholing van onderwijsprofessionals over samenwerking met ouders (educatief partnerschap) als heel belangrijk en 4 (16,7%) als belangrijk. 2 ouders (8,3%) achten dit niet onbelangrijk, maar ook niet belangrijk.

Van de hulp- en zorgverleners achten de psychiater en de pedagoog deze bijscholing belangrijk en de psycholoog niet onbelangrijk, maar ook niet belangrijk.

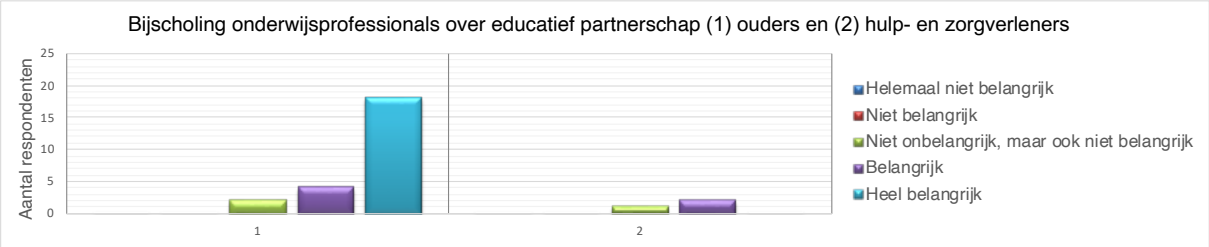

Figuur 72 Bijscholing onderwijsprofessionals over samenwerken met ouders (educatief partnerschap) volgens (1) ouders en (2) hulp- en zorgverleners

Ouders melden:

- "Door de begeleiding van de bovenschoolse medewerker en hb medewerker van het swv is het traject naar vo gelukt en goed overgedragen. De school kende [ons kind] pas 1 jaar en heeft alles wat de vorige basisschool liet liggen opgepakt en doorgehakt. Onze dank is groot.
- Persoonlijke ontwikkeling leerkrachten, onderwijsprofessionals, hulpverleners. Met als insteek bovenal jezelf zijn en kennen. Dus zelfreflectie als absolute noodzaak. Van daaruit kinderen begeleiden. Alleen dan kun je kinderen, hoogbegaafde kinderen echt zien voor wie ze zijn en dus wat ze waard zijn en dan is het potentieel gigantisch! Bovenal gelukkige kinderen in het onderwijs, vrije geesten, jezelf zijn tot kunst verheven.
- Vaker rapportoverleg per schooljaar met ouders om de leersituatie te monitoren."

Opmerkingen van hulp- en zorgverleners:

- "Geldstromen vanuit zorg en onderwijs bundelen en zien dat het om het kind gaat en niet om het geld!
- Directe passende ondersteuning bieden ipv van zorgoverleg naar zorgoverleg hoppen.
- Alert zijn op dyslexie bij gemiddelde taalscores bij hoogbegaafde kinderen. Onderstimulatie of ADHD overwegen bij externaliserend gedrag ipv gelijk ASS of gedragsproblematiek noemen naar ouders."

De focusgroep:

"Scholen moeten de aanwezige expertise skills beter benutten. Tevens moeten experts meer naar voren treden en de school informeren wat zij voor de leerlingen kunnen doen. De school moet zich inzetten om mogelijkheden te zoeken voor leerlingen die niet de hele dag naar school kunnen."

De geïnterviewden over de benutting van de expertise over hoogbegaafdheid binnen het swv :

- "School maakt weinig gebruik van de experts binnen het swv. De intern begeleider moest er door de ouders expliciet op gewezen worden.
- Schoolbesturen èn het swv betalen niet voor de inzet van de swv-experts hoogbegaafdheid voor mijn kind.
- Nee, ik ken geen experts op het gebied van hoogbegaafdheid van het swv en de school raadpleegt ook geen experts.
- Een expert van het swv helpt mijn kind op vrijwillige basis, onbetaald door swv of schoolbesturen."

Van de 8 geïnterviewden kennen er 5 (62,5%) geen experts hoogbegaafdheid binnen het swv. Opvallend is dat ook de professional tot deze groep behoort. 2 geïnterviewden (25,0%) kennen er 1 en 1 (12,5%) kent er 3.

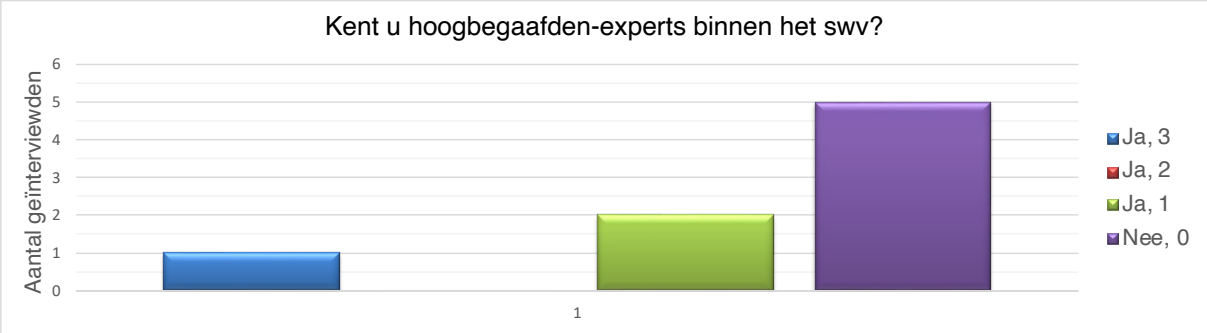

Figuur 73 Kent u hoogbegaafden experts binnen het swv?

De geïnterviewden noemen de volgende experts hoogbegaafdheid binnen het swv:

- Heleen Hommes;
  Door 1 geïnterviewde 'expert hoogbegaafdheid' genoemd en door 1 'expert meerbegaafdheid, niet hoogbegaafdheid'
- Roos Roffel;
  "Zij heeft ons kind met maatwerk gered."
- Pim Holsappel;
  Door 1 geïnterviewde genoemd.
- Petra Spithorst.
  Door 2 geïnterviewden genoemd.

5.2.5 Hoofdpunten

Het swv biedt extra ondersteuning in capaciteit en financiën die nodig is om alle leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces te laten doorlopen. Uit het onderzoek komt naar voren dat deze extra ondersteuning echter lang niet altijd terecht komt bij (hoog)begaafde kinderen.

De respondenten zijn op onderdelen verdeeld over de gewenste c.q. benodigde extra ondersteuning van het swv die ervoor kan zorgen dat de (hoog)begaafde kinderen weer naar school kunnen of willen.

Het verschil in de zienswijze van de ouders kan verklaard worden door:

- De mate van begaafdheid van het kind, immers naarmate een kind hoger begaafd is, kampt het met meer problemen in het onderwijs (§ 4.2.6).
- De mate waarin het kind reeds problemen heeft ontwikkeld en er naast hoogbegaafdheid andere (mis)diagnoses zijn gesteld (§ 4.2.7);
- De aard van de relatie tussen school, ouder en kind (§ 4.2.8);
- De kennis over hoogbegaafdheid en de vaardigheid om hiermee om te gaan op de school van het kind (§ 4.2.4).

Bij de hulp- en zorgverleners kan het verschil in zienswijze worden verklaard door:

- De psychiater, psycholoog en pedagoog ondersteunen en begeleiden leerlingen met verschillende problematiek en in uiteenlopende soorten scholen (§ 3.2.2);
- De pedagoog kan bepaald oplossingen, zoals een plusklas, in de praktijk hebben meegemaakt waardoor deze tot een ander oordeel komt dan de psycholoog en de psychiater.

Bij de professionals wordt het verschil in de beoordeling van de in deze paragraaf behandelde extra ondersteuningsvormen zichtbaar in Tabel 9.

Tabel 9 Verschil in beoordeling extra ondersteuningsvormen swv

Beoordeling	Psychiater	Psycholoog	Pedagoog
Heel belangrijk	6	3	4
Belangrijk	8	3	6
Niet onbelangrijk, maar ook niet belangrijk	0	7	2
Niet belangrijk	0	1	2
Helemaal niet belangrijk	0	0	0
Totaal	14	14	14

Om te komen tot gewogen beoordeling welke extra ondersteuning van het swv gewenst is, wordt uitgegaan van de volgende 2 criteria:

- 7 van de 10 ouders èn tenminste 2 van de 3 professionals achten de extra ondersteuning (zeer) belangrijk, of
- 8,5 van de 10 ouders èn 1 van de 3 professionals achten de extra ondersteuning (zeer) belangrijk.

In Tabel 10 zijn de extra ondersteuningsvormen van het swv opgenomen in volgorde van behandeling in § 5.2. De vetgedrukte percentages behoren bij de extra ondersteuningsvormen die voldoen aan de 2 criteria.

Tabel 10 De extra ondersteuning van het swv die door de ouders (O) en hulp- en zorgverleners (H&Z) wordt gewaardeerd als zeer belangrijk of belangrijk

Extra ondersteuning gewaardeerd als (zeer) belangrijk	O%	H&Z%	Tot%
Scholen die handelen vanuit het leerrecht van het kind	**95,8**	**100**	**195,8**
Ontwikkelingsgericht onderwijs	**100**	**100**	**200**
Passend speel/leeraanbod voor hoogbegaafden op elke school	**95,9**	**33,3**	**129,2**
Plusgroep op elke school	58,3	33,3	91,6
Bovenschoolse plusgroepen	58,3	66,6	124,9
Voltijds hoogbegaafdenonderwijs	**70,9**	**66,6**	**137,5**
Een positieve houding en cultuur op scholen ten aanzien van hoogbegaafden	**95,9**	**100**	**195,9**
Zorgdragen voor voldoende extra ondersteuning / hulp voor hoogbegaafden	**91,6**	**66,6**	**158,2**
Bemiddeling tussen school – ouder - kind als er problemen zijn	**87,5**	**66,6**	**154,1**
Bemiddeling bij problemen met leerplicht	**70,8**	**100**	**170,8**
Ondersteuning van ouders bij terugkeer kind naar een passend onderwijsvoorziening	**83,3**	**66,6**	**149,9**
Vervoer naar onderwijsinstelling voor hoogbegaafden	58,3	66,6	124,9
Bijscholing van onderwijsprofessionals op het gebied van hoogbegaafdheid	**95,8**	**66,6**	**162,4**
Bijscholing van onderwijsprofessionals over samenwerking met ouders (educatief partnerschap)	**91,7**	**66,6**	**158,3**

5.3 Beantwoording tweede deelvraag

De tweede deelvraag in dit onderzoek naar de witte vlekken in het dekkend aanbod van het swv betreft de volgende:

In welke onderwijs- en ondersteuningsbehoeften moet worden voorzien om de leerlingen (weer) te laten participeren in het onderwijs?

Om te voorzien in de cognitieve, sociale, emotionele en persoonlijke leer- en onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen zullen scholen in ieder geval het volgende moeten bieden (prioriteitsvolgorde):

1. De ontwikkeling van het kind centraal en niet het onderwijssysteem;
2. Erkenning, begrip en oprechte aandacht voor het kind;
3. Mogelijkheid een dag(deel) niet naar school te gaan;
4. Ontwikkelingsgelijken voor het kind;
5. Samenwerking met de ouders om het kind te begeleiden en te ondersteunen.

Het centraal zetten van de ontwikkeling van het kind wordt beschouwd als veruit de belangrijkste wijziging om ervoor te zorgen dat (hoog)begaafde kinderen weer naar school kunnen of willen

Om alle leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces te laten doorlopen, is de volgende extra ondersteuning van het swv essentieel (in volgorde van prioriteit):

1. Ontwikkelingsgericht onderwijs;
2. Een positieve houding en cultuur op scholen ten aanzien van hoogbegaafden;
3. Scholen die handelen vanuit het leerrecht van het kind;
4. Bemiddeling bij problemen met leerplicht;
5. Bijscholing van onderwijsprofessionals op het gebied van hoogbegaafdheid;
6. Bijscholing van onderwijsprofessionals over samenwerking met ouders (educatief partnerschap);
7. Zorgdragen voor voldoende extra ondersteuning / hulp voor hoogbegaafden;
8. Bemiddeling bij een school als er problemen zijn;
9. Ondersteuning van ouders bij terugkeer kind naar een passend onderwijsvoorziening;
10. Voltijdshoogbegaafdenonderwijs;
11. Passend speel/leeraanbod voor hoogbegaafden op elke school.

Het is van belang dat het swv ervoor zorgdraagt c.q. erop toeziet dat deze extra ondersteuning ook terecht komt bij (hoog)begaafde kinderen.

6 Dekkend netwerk

De derde deelvraag in dit onderzoek is:

Wat is nodig om een dekkend netwerk te realiseren voor leerlingen met een hoogbegaafdheidsprofiel?

Het swv verstaat onder een dekkend netwerk een aanbod aan basis- en extra ondersteuning waardoor alle leerlingen een ononderbroken ontwikkeling kunnen doormaken (§ 2.5).

De ouders en hulp- en zorgverleners is gevraagd wat zij hieronder verstaan (§ 6.1) en of het swv een dekkend netwerk voor (hoog)begaafde leerlingen biedt (§ 6.2). Op basis van de antwoorden van de respondenten op deze vragen, is de derde deelvraag beantwoord (§ 6.3).

6.1 Definitie

De ouders en de hulp- en zorgverleners is aangegeven dat de overheid moet voorzien in een dekkend netwerk van voorzieningen. Hun is de vraag voorgelegd wat zij onder een 'dekkend netwerk' verstaan.

Van de 24 ouders zien er 17 (70,8%) basiskennis van hoogbegaafdheid bij elke leraar als onderdeel van een dekkend netwerk. Geen enkele (0%) van de professionals onderschrijft dit.

15 ouders (62,5%) en 1 professional (33,3%) verstaan onder een dekkend netwerk ook, dat in elke basisschool tenminste 1 fulltime leraar (of 2 parttime onderwijsprofessionals) met een specialisatie hoogbegaafdheid is.

14 ouders (58,3%) en 2 professionals (66,7%) achten 1 voltijds hoogbegaafdenschool in elk deelverband als onderdeel van een dekkend netwerk. Hierbij wordt opgemerkt dat dit aangepaste onderwijs vanaf groep 1 moet worden aangeboden om te voorkomen dat de kinderen vastlopen (De Heer 2021).

7 ouders (29,2%) en 1 professional (33,3%) beschouwen 1 groep voor hoogbegaafden in elke instelling voor speciaal(basis)onderwijs als deel van het netwerk.

6 ouders (25,0%) en 2 professionals (66,7%) zien in elke basisschool 1 plusklas als deel van een dekkend netwerk.

5 ouders (20,8%) en geen enkele professional (0%) geeft ditzelfde aan voor 1 voltijds hoogbegaafdenschool in het gehele swv.

Ten slotte hebben 7 ouders (29,2%) en 1 professional (33,3%) een toelichting gegeven bij Anders (Figuur 74).

In Figuur 75 is de groep ouders wordt opgesplitst in 3 begaafdheidsgroepen, namelijk begaafd, hoogbegaafd en zeer & exceptioneel hoogbegaafd.

Hieruit komt het beeld naar voren dat vooral de ouders van hoger begaafde kinderen 1 voltijds hoogbegaafdenschool in elk deelverband van het swv als onderdeel van een dekkend netwerk zien.

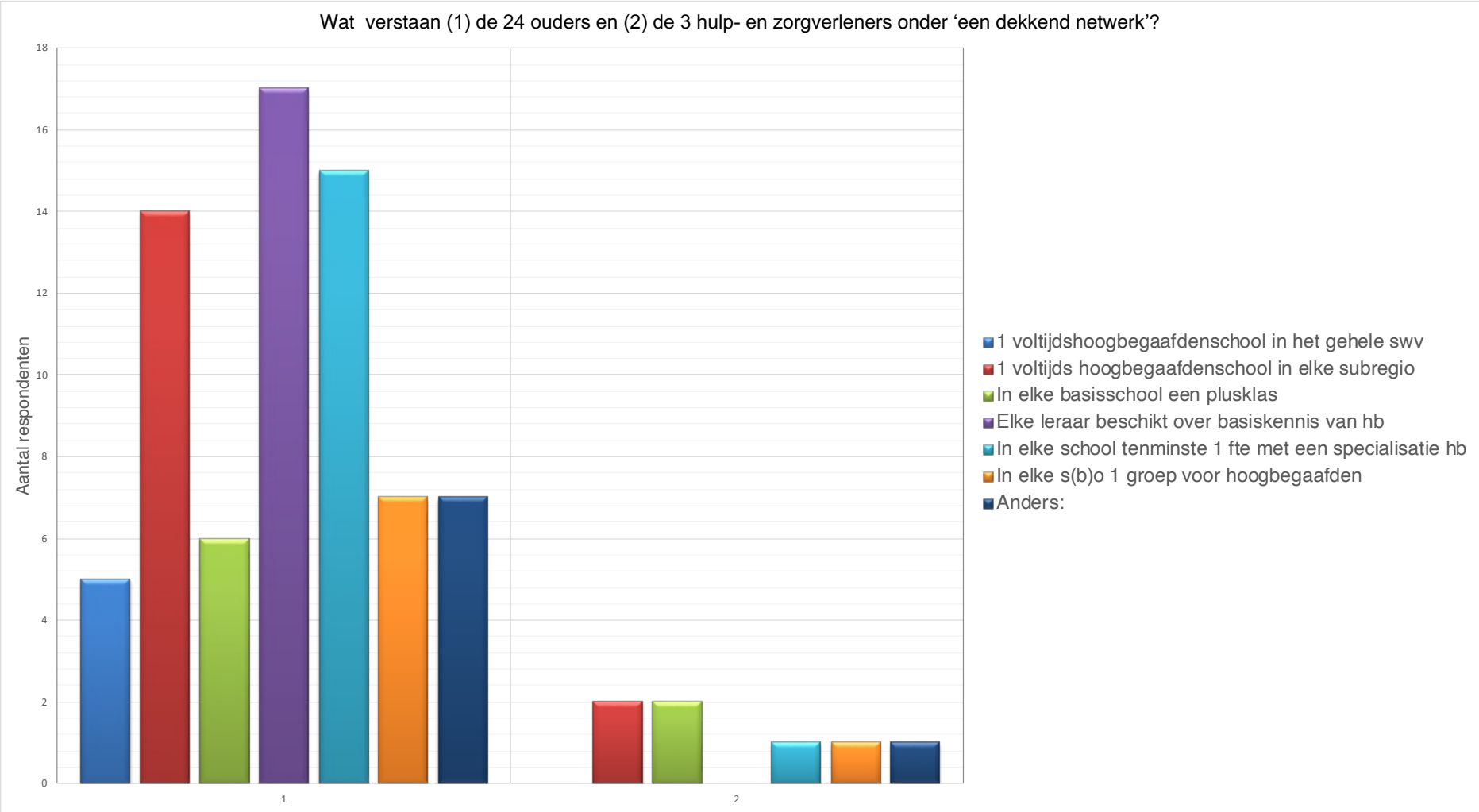

Figuur 74 Wat de (1) 24 ouders en (2) 3 hulp- en zorgverleners verstaan onder een dekkend netwerk (in aantal respondenten)

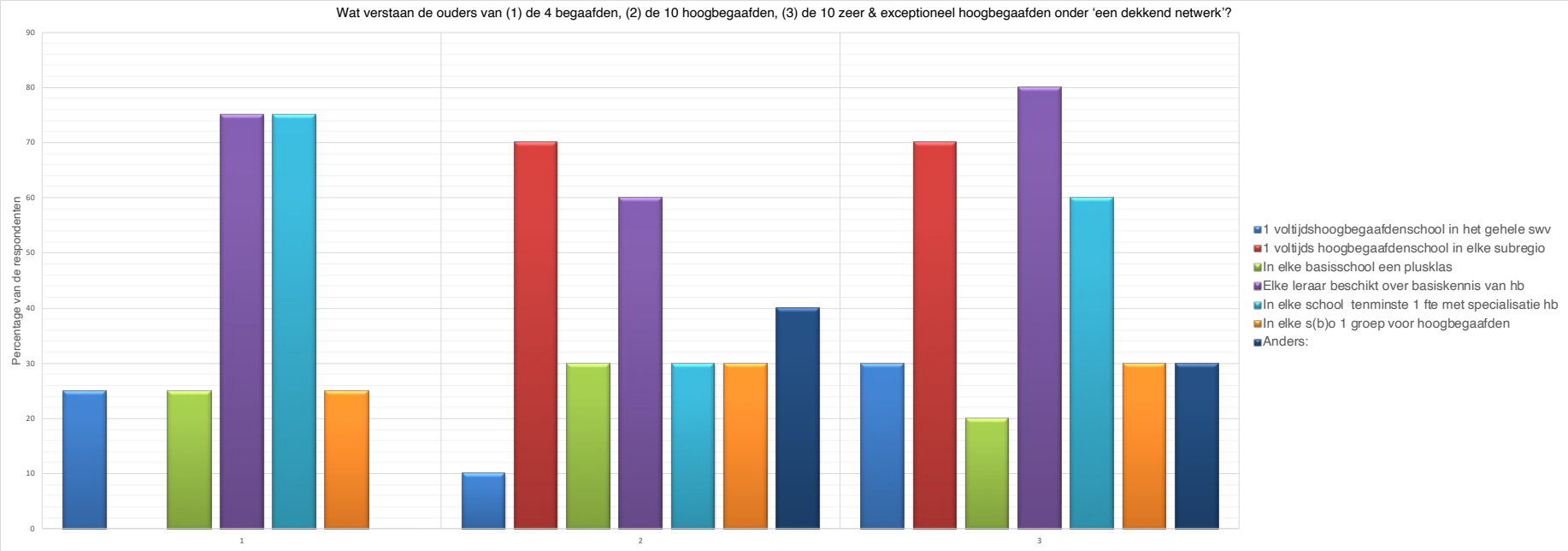

Figuur 75 Wat verstaan de ouders van (1) de 4 begaafden, (2) de 10 hoogbegaafden, (3) de 10 zeer & exceptioneel hoogbegaafden onder een 'dekkend netwerk' (in percentages)

In Tabel 10 zijn de percentages bij elkaar opgeteld (totaal 200%) die de ouders en professionals toekennen aan de onderscheiden voorzieningen als onderdeel van een dekkend netwerk. De voorzieningen met het vetgedrukte hoogste gezamenlijke percentage zijn voor de respondenten van belang voor een dekkend netwerk.

Om te komen tot gewogen beoordeling welke voorzieningen deel uitmaken van een dekkend netwerk, wordt uitgegaan van de volgende 2 criteria:

- 7 van de 10 ouders ouders en/of tenminste 1 van de 3 professionals achten de voorziening onderdeel van een dekkend netwerk, of
- 6 van de 10 ouders van de ouders èn 1 van de 3 professionals achten de extra ondersteuning (zeer) belangrijk.

In Tabel 11 zijn onderdelen van het dekkend netwerk van het swv opgenomen. De vetgedrukte percentages voldoen aan de 2 criteria en worden daarom gerekend tot de definitie van een dekkend netwerk.

Tabel 11 Definitie dekkend netwerk

Definitie dekkend netwerk	O%	H&Z%	Tot%
1 voltijdshoogbegaafdenschool in het gehele swv	20,8	0,0	20,8
1 voltijds hoogbegaafdenschool in elk deelverband van het samenwerkingsverband (er zijn er 4)	58,3	66,7	**125**
In elke basisschool een plusklas	25,0	66,7	**91,7**
Elke leraar beschikt over basiskennis van hoogbegaafdheid	70,8	0,0	**70,8**
In elke basisschool is tenminste 1 fulltime leraar (of 2 parttime onderwijsprofessionals) met een specialisatie hoogbegaafdheid	62,5	33,3	**95,8**
In elke instelling voor speciaal (basis)onderwijs is er 1 groep voor hoogbegaafden	29,2	33,3	62,5
Anders, nl:	29,2	33,3	62,5
• Al deze punten zijn belangrijk en nodig. Neurodiversiteit in zijn algemeenheid moet veel beter op de kaart, los van hb. Dat zou al heel erg helpen voor een grote groep kinderen			
• Er is ook hb-onderwijs vanaf de onderbouw nodig			
• Een kleinschalige setting voor prikkelgevoelige UHB kinderen met echt bevlogen, flexibele leerkrachten die het curriculum durven los te laten en out of the box kunnen aansluiten bij de leerbehoeften van de kinderen			
• Mogelijkheid voor gedifferentieerd en gepersonaliseerd onderwijs op iedere basisschool passend bij het kind. Het durven loslaten van de standaard structuur van scholen (inspectie en financiering op eindresultaten zouden daarvoor aangepast moeten worden)			
• Onderwijs moet mogelijk zijn op een andere locatie dan op school. Onderwijsmatige dagbesteding thuis of op locatie met begeleiding vanuit pgb			
• De mogelijkheid om thuis onderwijs te verzorgen. Er zijn niet genoeg hb leerkrachten voor deze kinderen. Ik ben zelf hb'er en heb heel lang in het onderwijs gewerkt. Ben gestopt vanwege het gebrek aan peers			
• Opzetten van een expertisecentrum dubbel bijzonder			
• Ambulante begeleiders erop zetten met kennis van zaken			
• Zoeken naar "wat heeft dit kind nodig van ons ipv hoe krijgen we het kind zo passend mogelijk in het systeem" (dat is waar het fout gaat!!)			

In aanvulling op de opmerkingen

In het diepte-interview merkt 1 ouder op:

"Het huidige aanbod zit in de stad. Het is niet te doen om hiernaar toe te rijden. Er zou in ieder geval in elk deelverband voltijds hb-onderwijs moeten zijn."

6.2 Huidige netwerk

14 ouders (58,3%) en 1 professional (33,3%) geven aan dat het swv helemaal geen dekkend netwerk biedt. 3 ouders (12,5%) en 2 professional (66,7%) beoordelen het netwerk als niet dekkend. 5 ouders (20,8%) zijn neutraal. 1 ouder (4,2%) geeft aan dat het swv wel een dekkend netwerk biedt en eveneens 1 ouder (4,2%) dat het swv dit helemaal wel biedt.

Het kind van de ouder die aangeeft dat het swv helemaal wel een dekkend netwerk biedt, bezoekt het voltijds hoogbegaafdenonderwijs.
De ouders van de overige 8 kinderen op het voltijds hoogbegaafdenonderwijs zijn niet zo positief. 7 hiervan hebben gekozen voor de optie helemaal niet en 1 voor de optie niet.

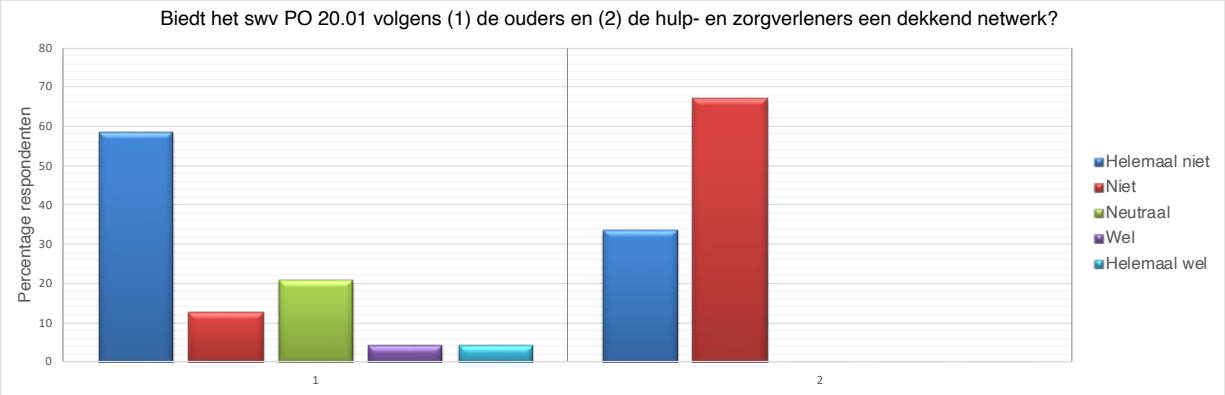

Figuur 76 Biedt het swv PO 20.01 een dekkend netwerk volgens (1) ouders en (2) hulp- en zorgverleners

In het diepte-interview merkt 1 ouder op:

"Het swv zou een onafhankelijke positie moeten hebben, zodat ouders voor het onderwijs van hun kind niet afhankelijk zijn van de goodwill van een schoolbestuur."

Hoewel scholen een zorgplicht hebben dat kinderen een passende onderwijsplek in de regio krijgen(Rijksoverheid, z.d.), blijkt dat niet altijd te lukken.

Twee ouders merken in de enquête op:

"Ik heb het nu voor 1 van mijn 2 kinderen ingevuld. De andere is eerder tegen problemen aangelopen en vindt nu langzaam zijn draai op de Gaffel."

"We ervaren weerstand vanuit het swv om een oplossing te zoeken voor ons kind, de huidige oplossing (IVIO) hebben we vanuit enige wanhoop zelf geregeld met hulp van Balans."

De respondenten is tevens gevraagd wat zij als een redelijke afstand beschouwen tussen het woonadres en de basisschool met voorzieningen voor hoogbegaafde leerlingen. Bij deze vraag is vermeld dat volgens de Monitor Aansluiting Onderwijs jeugdhulp (Monitor AOJ) de gemiddelde afstand van een woonadres naar een basisschool in het swv PO 20.01 3.4 kilometer bedraagt (Monitor AOJ, z.d.).

Van de 24 ouders geven 7 ouders (29,2%) aan dat tussen de 10 en 15 km een redelijke afstand is. 3 ouders hebben hierop een toelichting gegeven:

"Sociaal contact en spelen buiten school is ontzettend belangrijk voor kinderen. Indien de afstanden te groot zijn, wordt dit bemoeilijkt."

"Moet goed bereikbaar zijn, nu is er al een veelheid aan factoren wat een stevig beroep doet op je psychische en fysieke gezondheid als ouder."

"Verder dan 15 km zou mijn kind belastend vinden denk ik."

6 ouders (25%) geven een afstand aan tussen de 5 en 7 km. Een ouder merkt hierbij op: "Elk kind heeft recht op passend onderwijs op fietsafstand."

4 ouders (16,7%) verkiezen een afstand tussen de 3,5 en 5 km. Hierbij wordt de volgende toelichting gegeven door 3 ouders:

- Binnen 5 km een goede HB school /klas;
- Anders mislukt het onderwijs door de indrukken van het vervoer;
- Anders gaat het vervoer ten koste van de energie om op school te zijn.

3 ouders (12,5%) achten tussen de 7 en 10 km redelijk. 2 hiervan plaatsen hierbij de opmerking:

- Bereikbaar zonder auto en met sociale contacten voor het kind in de buurt;
- Maximaal 10 km enkele reis. Dit, omdat buitenschoolse activiteiten ook belangrijk zijn. Met lange reizen is dit niet meer mogelijk. Plus dat het veel druk op zowel ouder als kind legt om het vervoer voor elkaar te krijgen. Helemaal in combinatie met een baan.

2 ouders (8,3%) hebben aangegeven meer dan 15 km acceptabel te vinden. 1 hiervan merkt op:

"Thuisnabij als het mogelijk is, maar beter een passend aanbod ver weg dan deze route te volgen."

2 ouders (8,3%) vermelden bij de optie Anders:

- Als 't maar past en er een plek is waar ze weer tot ontwikkeling komt. Bij voorkeur in de eigen regio (Oost-Groningen);
- Digitaal afstandsonderwijs.

Van de hulp en zorgverleners acht de psychiater 10 tot 15 km een redelijke afstand met daarbij de vermelding "Maar dan wel met gratis vervoer".

De psycholoog geeft een afstand aan tussen de 7 en 10 km.

De pedagoog houdt het op een afstand tussen de 3,5 en 5 km en merkt daarbij op:

"Dit zou het meest wenselijk zijn, de praktijk leert echter dat kinderen soms wel een half uur tot een uur onderweg moeten zijn om naar een beetje passende plek te komen."

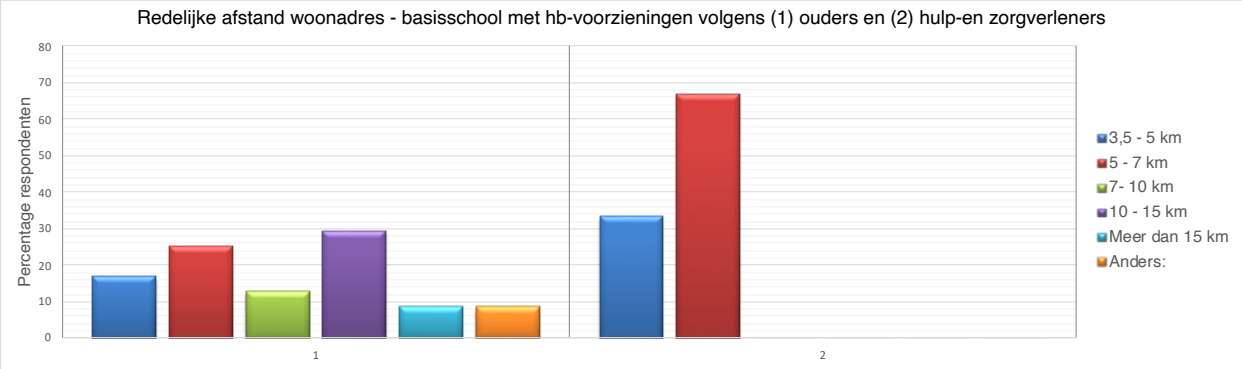

Figuur 77 : Redelijke afstand woonadres - basisschool met hb-voorzieningen volgen (1) ouders en (2) hulp- en zorgverleners

De focusgroep geeft aan dat:

"Als de Gaffel als een speciaal basisonderwijsvoorziening wordt aangemerkt, dan is het vervoer van de kinderen naar deze voorziening geregeld."

In § 4.1.3 is al geschetst dat kinderen op zoek naar passend onderwijs verschillende malen van school zijn gewisseld. Het komt voor dat deze kinderen na soms 6 weken te hebben meegelopen op bijvoorbeeld de Haydnschool de mededeling krijgen dat het kind niet welkom is. Sommigen gaan daarna door naar De Gaffel en kunnen ook daar worden afgewezen.

Een van de geïnterviewde geeft aan dat de Talentklas, Molendrift en Accare bezig om een Verklarende Analyse (VA) op te stellen om de zoektocht naar passend onderwijs voor de kinderen minder pijnlijk te maken het proces te bespoedigen zijn. Hierbij wordt eerst gekeken wat de kinderen nodig hebben en vervolgens wordt de beste oplossing voor dit kind gekozen.

Het nut van de VA bij een passende onderwijsvoorziening is onderwerp van wetenschappelijk onderzoek door de Rijksuniversiteit Groningen.

De geïnterviewde geeft aan dat al vroeg een goede match kan worden gemaakt als het swv de verschillende onderwijsvoorzieningen in kaart heeft gebracht. Hierdoor kunnen niet alleen schoolwisselingen worden voorkomen, maar ook een onderbroken leer- en ontwikkelingslijn, trauma en wellicht schooluitval. Daarnaast zorgt het voor een besparing van onnodige kosten van het swv en de gemeente.

De Gemeente Groningen werkt aan dit initiatief mee, maar voor zover bekend het swv nog niet. Voor 2023 wordt hiervoor collectieve financiering aangevraagd.

De door de geïnterviewde geschetste route naar passend onderwijs voor hoogbegaafde kinderen binnen het swv ziet er als volgt uit:

1.
Ouders en/of school constateren dat het onderwijs voor het al dan niet geteste hoogbegaafde kind vastloopt;
2.
Ouders en/of school melden zich bij het vanuit het Ouderloket passend onderwijs, dat elk swv volgens het ministerie van VWS moet hebben;
3.
Bij het Ouderloket deelt een deskundig op het gebied van hoogbegaafdheid expertise en uitleg over de te volgen route en dient, indien nodig, een aanvraag in voor een verklarende analyse (VA).
4.
De VA beantwoord de vraag *Wat heeft dit kind nodig om tot ontwikkeling te komen en welke schoolomgeving is hier het best passend bij?*
De VA wordt bekostigd door de gemeente en SWV samen vanuit een collectief gezamenlijk budget.
De VA wordt uitgevoerd door een zorgorganisatie die deze werkwijze wil hanteren, bijvoorbeeld Accare en Molendrift.
5.
De ouders, de gedragsdeskundige die de VA heeft afgenomen, de intern begeleider van de school van inschrijving en de deskundige hoogbegaafdheid van het swv bespreken gezamenlijk de VA.
Nagegaan wordt of de school van inschrijving met eventuele aanpassingen geschikt is voor dit kind of dat een andere onderwijsvoorziening beter passend is, afhankelijk van de ondersteuningsbehoefte (bijvoorbeeld van Lexo).
6.
Voor het kind wordt een OPP opgesteld, met onderwijs en VA daarin opgenomen.

Voor deze werkwijze dient het swv in kaart te hebben welke variëteit aan passend onderwijs voor hoogbegaafdheid in het swv aanwezig is:

a. Regulier onderwijs met versnellen/ verdiepen/ verbreden;
b. Regulier onderwijs met gedifferentieerd en gepersonaliseerd onderwijsmogelijkheden, bijvoorbeeld Garmerwolde;
c. Gespecialiseerd onderwijs SO, waaronder De Gaffel en de Talentklas;
d. Voltijds HB onderwijs, zoals de Abel Tasman van de GSV, Haydnschool of de Satelietgroep in Leeuwenborg/ Aquamarijn
e. Indien echt niet anders mogelijk educatieve dagbesteding zoals Horizon of De Ezelsbrug in Zeerijp.

“Als het SWV deze opties en de verschillen goed in kaart heeft en deze goed kan uitleggen aan ouders en/ of intern begeleiders, kunnen zij vaak goed bepalen, wellicht samen met gedragsdeskundige vanuit zorg, welke onderwijsvorm het best passend is.”

6.3 Beantwoording derde deelvraag

De derde deelvraag in dit onderzoek naar de witte vlekken in het dekkend aanbod van het swv is de volgende:

Wat is nodig om een dekkend netwerk te realiseren voor leerlingen met een hoogbegaafdheidsprofiel?

Momenteel biedt het swv volgens bijna 7 van de 10 ouders en alle 3 professionals (helemaal) geen dekkend netwerk voor (hoog)begaafde kinderen.

Om een dekkend netwerk ofwel een aanbod aan basis- en extra ondersteuning te realiseren waardoor alle leerlingen een ononderbroken ontwikkeling kunnen doorlopen, is het volgens de respondenten in ieder geval nodig dat:

1. Er 1 voltijds hoogbegaafdenschool in elk van de 4 deelverbanden van het swv met hoogbegaafdenonderwijs vanaf groep 1;
2. Er in elke basisschool tenminste 1 fulltime leraar of 2 parttime onderwijsprofessionals zijn met een specialisatie hoogbegaafdheid;
3. Er in elke basisschool een plusklas is
4. Elke leraar beschikt over basiskennis van hoogbegaafdheid

Daarnaast is het noodzakelijk dat het swv zorgdraagt voor een goede ‘landing’ van (hoog)begaafden in het onderwijs waardoor onnodige schoolwisselingen kunnen worden voorkomen. Het verdient derhalve aanbeveling gezamenlijk met de gemeente Groningen en andere samenwerkende organisaties zorg te dragen voor een route naar passend onderwijs voor hoogbegaafde kinderen.

7 Conclusie

In dit onderzoek is de volgende vraagstelling onderzocht:

Met welk aanbod van het samenwerkingsverband kunnen hoogbegaafde leerlingen die zijn uitgevallen of dreigen uit te vallen uit het reguliere onderwijs, (weer) deelnemen aan het reguliere onderwijs en wat is nodig om een dekkend netwerk te realiseren voor leerlingen met een hoogbegaafdheidsprofiel?

Om de vraagstelling te beantwoorden is allereerst nagegaan om welke reden deze leerlingen zijn uitgevallen of dreigen uit te vallen uit het reguliere onderwijs.

(Hoog)begaafde kinderen vallen uit het reguliere onderwijs, omdat het schoolse aanbod geheel niet of onvoldoende voorziet in hun behoeften aan cognitieve, sociale, emotionele en persoonlijke ondersteuning en begeleiding. De ontwikkeling van (hoog)begaafden verschilt op deze gebieden zo wezenlijk van die van hun leeftijdgenoten dat zij hierdoor afstemmingsproblemen ervaren in het reguliere onderwijs.

De afstemmingsproblemen berokkenen de kinderen ernstige lichamelijke, cognitieve, sociale, emotionele en psychische schade met grote consequenties voor het kind, het gezin, het samenwerkingsverband en de samenleving als geheel. In de praktijk blijkt: hoe intelligenter de leerlingen zijn, hoe meer en ernstiger problemen zij in het onderwijs ervaren, hoe groter hun beroep is op de zorg – hulp- en zorgverlening door een psycholoog of psychiater –, en hoe groter de kans is op schooluitval.

Opvallend is dat jongens ruim oververtegenwoordigd zijn in dit onderzoek.

Sinds de toekenning van de subsidie voor (hoog)begaafde kinderen in 2019 aan het swv is volgens de geïnterviewden de kennis in het onderwijs over deze leerlingen en de situatie voor deze kinderen nog niet verbeterd. De kinderen en hun ouders zijn afhankelijk van schoolbesturen die er in de praktijk lang niet altijd voor kiezen om passend onderwijs te verzorgen voor hoogbegaafde leerlingen. De betreffende leerlingen ondervinden ernstige gevolgen van het feit dat het aanbod op de scholen in het geheel niet is afgestemd op hun behoeften. Zij kampen hierdoor met (heel) veel problemen die hun gezondheid en hun welzijn en die van hun omgeving op de korte en lange termijn ernstig schaden. De hulp- en zorgverleners onderschrijven dit beeld.

Het belangrijkste dat wordt gemist in het onderwijsaanbod is, ofwel de witte vlekken zijn:

1. Flexibiliteit om het onderwijs passend te maken voor het kind;
2. Begrip en invoelvermogen van onderwijsprofessionals voor het kind;
3. Kennis over hoogbegaafdheid;
4. Serieus nemen van de problemen van het kind;
5. Samenwerking tussen ouders en school om het kind te begeleiden en te ondersteunen;
6. Luisteren naar het kind

In het onderzoek is tevens nagegaan in welke onderwijs- en ondersteuningsbehoeften moet worden voorzien om de (hoog)begaafde leerlingen (weer) te laten participeren in het onderwijs.

Om te voorzien in de cognitieve, sociale, emotionele en persoonlijke leer- en onderwijsbehoeften van deze leerlingen is het van belang dat niet alleen scholen zich inspannen, maar ook het swv.

Scholen moeten hiervoor in ieder geval:

1. De ontwikkeling van het kind centraal stellen, en niet het onderwijssysteem;
2. Het kind erkenning, begrip en oprechte aandacht geven;
3. De mogelijkheid bieden om een dag(deel) niet naar school te gaan;
4. Zorgdragen voor ontwikkelingsgelijken voor het kind;
5. Samenwerken met de ouders om het kind te begeleiden en te ondersteunen.

Het centraal zetten van de ontwikkeling van het kind in de scholen wordt beschouwd als veruit de belangrijkste wijziging om ervoor te zorgen dat (hoog)begaafde kinderen weer naar school kunnen of willen.

Het swv moet op de volgende thema's extra ondersteuning bieden om te realiseren dat ook (hoog)begaafde leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doorlopen:

1. Realiseren van ontwikkelingsgericht onderwijs;
2. Een positieve houding en cultuur op scholen ten aanzien van hoogbegaafden;
3. Scholen die handelen vanuit het leerrecht van het kind;
4. Bemiddeling bij problemen met leerplicht;
5. Bijscholing van onderwijsprofessionals op het gebied van hoogbegaafdheid;
6. Bijscholing van onderwijsprofessionals over samenwerking met ouders (educatief partnerschap);
7. Zorgdragen voor voldoende extra ondersteuning / hulp voor hoogbegaafden;
8. Bemiddeling bij een school als er problemen zijn;
9. Ondersteuning van ouders bij terugkeer van het kind naar een passende onderwijsvoorziening;
10. Voltijdshoogbegaafdenonderwijs;
11. Passend speel/leeraanbod voor hoogbegaafden op elke school.

Van belang is dat het swv ervoor zorgdraagt en erop toeziet dat deze extra ondersteuning daadwerkelijk voor alle (hoog)begaafden wordt gerealiseerd.

Ten slotte is in kaart gebracht wat nodig is om een dekkend netwerk te realiseren voor deze leerlingen.

Om een dekkend netwerk voor (hoog)begaafde kinderen te realiseren is het essentieel dat:

1. In elk van de 4 deelverbanden van het swv een voltijds hoogbegaafdenschool aanwezig is waar vanaf groep 1 onderwijs wordt geboden aan hoogbegaafden;
2. In elke basisschool tenminste 1 fulltime leraar of 2 parttime onderwijsprofessionals zijn met een specialisatie hoogbegaafdheid;
3. In elke basisschool een plusklas is;
4. Elke leraar beschikt over basiskennis hoogbegaafdheid.

Daarnaast is het noodzakelijk dat het swv zorgdraagt voor een goede 'landing' van (hoog)begaafden in het onderwijs door gezamenlijk met de gemeente en andere partijen een route naar passend onderwijs te realiseren. Hierdoor kunnen onnodige schoolwisselingen, veel leed en onnodige kosten worden voorkomen.

8 Aanbevelingen

Op basis van het onderzoek worden aanbevelingen gedaan om het aanbod zodanig in te richten dat (hoog)begaafden (weer) kunnen deelnemen aan het reguliere onderwijs en hun een dekkend netwerk wordt geboden.

De aanbevelingen hebben betrekking op de bevordering van een ononderbroken ontwikkeling (§ 8.1), de organisatie van het onderwijs (§ 8.2); een goede samenwerking met ouders en kinderen (§ 8.3); het verbeteren van de kennis over hoogbegaafdheid en het begrip voor hoogbegaafden (§ 8.4); en voor de organisatie van het samenwerkingsverband (§ 8.5).

8.1 Een ononderbroken ontwikkeling

Aanbeveling 1 Bepaal het instapniveau van leerlingen

Om een ononderbroken ontwikkeling van kinderen te kunnen realiseren is kennis over hun instapniveau op het gebied van de lichamelijke, cognitieve, sociale, emotionele en persoonlijke ontwikkeling van belang. Immers, als het instapniveau van de leerlingen onbekend is, kan onmogelijk in het onderwijs hierop worden aangesloten. Om kennis over dit instapniveau te verkrijgen, moeten de beginkenmerken van de kinderen in beeld worden gebracht op het moment dat zij de basisschool betreden. Door het instapniveau bij het instromen in het onderwijs te bepalen, wordt een vroege signalering van een hoge begaafdheid eenvoudig. Aangezien (hoog)begaafde zich vanaf de eerste schooldag aanpassen aan het groepsniveau, kan door deze vroege signalering afstemmingsproblemen worden voorkomen.

Voor de bepaling van het instapniveau kan bijvoorbeeld de vragenlijst worden gebruikt die is ontwikkeld door em. prof. dr. Ton Mooij en is opgenomen in “Bepaling beginkenmerken basisschool van leerlingen door ouders én leerkrachten. Handleiding.” (2022, p. 4-5). Deze lijst wordt eerst ingevuld door de ouders voorafgaand aan de eerste schooldag van het kind. Vervolgens vult de leerkracht na circa 5 à 6 weken ook deze lijst in en bespreekt de 2 lijsten met de ouders.

Aanbeveling 2 Wees alert op het signaleren van meisjes

Wees bij het signaleren even alert op (hoog)begaafde meisjes als op jongens en kom ook bij deze meisjes tegemoet aan hun leer- en onderwijsbehoeften.

Uit de diepte-interviews komt naar voren dat de scheve meisjes – jongens verhouding niet alleen in dit onderzoek speelt, maar ook op De Gaffel en in de Talentklas. Daarnaast blijkt uit de enquête dat (hoog)begaafde meisjes veel minder onderwijsaanpassingen aangeboden krijgen dan (hoog)begaafde jongens. Hoewel meisjes zich in sociaal en cognitief opzicht beter lijken aan te passen aan hun omgeving, betekent dit zeker niet dat dit voor hen zonder gevolgen is. Vaak kampen zij vroeger of later met de soms ernstige gevolgen van de aanpassingsproblemen die zij vanaf hun vroege jeugd hebben ervaren.

Aanbeveling 3 Realiseer een routekaart naar passend onderwijs

Zorg voor een routekaart naar passend onderwijs voor (hoog)begaafde kinderen, die meteen kan worden toegepast als ouders en/of school constateren dat het onderwijs voor het kind vastloopt (§6.2). Werk hierbij samen met de gemeente Groningen en andere organisaties.

In de diepte-interviews is het probleem geschetst dat kinderen soms na 6 weken meelopen op de Haydnschool alsnog niet welkom zijn. Als zij dan bijvoorbeeld naar De Gaffel gaan, kunnen zij opnieuw worden afgewezen. Dergelijke afwijzingen zijn heel beschadigend voor kinderen. Met een routekaart naar passend onderwijs kan de moeizame zoektocht voor (hoog)begaafde (en andere) kinderen worden verlicht en een onderbreking of stagneren van de ontwikkeling van kinderen worden voorkomen.

8.2 Organisatie van het onderwijs

AANBEVELING 4 IN ELK DEELVERBAND ONTWIKKELINGSGERICHT ONDERWIJS

Richt in elk van de 4 deelverbanden (ten minste) 1 school in die optimaal ontwikkelingsgericht onderwijs biedt. Hiermee wordt alle leerlingen een ononderbroken ontwikkeling geboden en kunnen (hoog)begaafden die niet naar voltijds hoogbegaafdenonderwijs (willen) gaan ook passend onderwijs worden geboden.

Richt het onderwijs zodanig in, dat het optimaal aansluit op de ontwikkeling van de leerling. Door de ontwikkeling van kinderen centraal te stellen, kan het leerstofjaarsysteem worden losgelaten. Optimaal ontwikkelingsgericht houdt onder meer het volgende in:

- Zorg voor een didactisch speel- en leeraanbod voor de kinderen dat is afgestemd op hun ontwikkelingsniveau;
- Leg het accent op de individuele cognitieve, sociale, emotionele en persoonlijke ontwikkeling van het kind;
- Maak gebruik van formatieve evaluatie;
- Registreer en evalueer de vorderingen van en in samenspraak met het kind.
- Zet voor alle leerlingen psycho-educatie in en werk traumasensitief bij beschadigde kinderen;
  (Mooij, 2021; LKC LVB, z.d.).

AANBEVELING 5 IN ELK DEELVERBAND HOOGBEGAAFDENONDERWIJS

Richt in elk van de 4 deelverbanden 1 voltijds hoogbegaafdenschool in met ontwikkelingsgericht onderwijs vanaf groep 1 die voor alle (vermoedelijk) hoogbegaafden toegankelijk is. Inrichting van hoogbegaafdenonderwijs vanaf groep 1 is noodzakelijk, omdat deze kinderen vanaf de eerste schooldag op 4-jarige leeftijd met afstemmingsproblemen te maken krijgen.

Door in elk deelverband (ten minste) 1 school in te richten waar hoogbegaafden passend onderwijs krijgen, wordt voorkomen dat de ontwikkeling van de 478 (hoog)begaafde potentiële uitvallers wordt onderbroken. Dit voorkomt veel cognitieve, sociale, emotionele en persoonlijke problemen bij de kinderen en de weerslag die dit heeft op hun families. Tevens voorkomt dit een beroep op de psychische zorg en de jeugdzorg.

8.3 Samenwerking met ouders en kinderen

AANBEVELING 6 REALISEER EDUCATIEF PARTNERSCHAP

Werk als swv, school en onderwijsprofessional met ouders en kind samen om het kind passend onderwijs te kunnen bieden dat een doorlopende ontwikkeling mogelijk maakt. Zie de ouder als partner om het kind zich optimaal te laten ontwikkelen, zowel op school als thuis. Educatief partnerschap geeft richting aan, faciliteert en verbetert het leerproces van de kinderen.

Besef dat ouders hun kind zich hebben zien ontwikkelen voor het naar school ging. Als het kind sinds de schoolgang heel ander gedrag is gaan vertonen, dan is dat een teken dat het niet goed gaat. Het is heel goed mogelijk dat het kind dit gedrag niet op school laat zien. Bijna driekwart van de ouders heeft in de enquête aangegeven dat hun kind zich op school heel anders gedraagt dan thuis.

AANBEVELING 7 STEL EEN KINDERADVIESRAAD IN

Richt als swv en als school een Kinderadviesraad op, waarin kinderen gevraagd en ongevraagd advies kunnen geven over de gang van zaken op in het swv respectievelijk op hun school. Gebruik de adviezen van deze adviesraad om passend onderwijs te realiseren en het onderwijs ontwikkelingsgericht in te richten.

Het inrichten van een Kinderadviesraad is niet alleen een aanwinst voor het onderwijs, het swv en de school, maar het is ook voorgeschreven in het VN-Kinderrechtenverdrag. In artikel 12 van dit verdrag dat Nederland heeft geratificeerd, is geregeld dat alle kinderen het recht hebben hun mening te geven over belangrijke zaken die hen aangaan. Naar de mening van kinderen moet serieus worden geluisterd (Kinderrechten.nl, z.d.). Het onderwijs is bij uitstek een belangrijke zaak die kinderen aangaat.

AANBEVELING 8 ARRANGEER EEN THUISZITTERSOVERLEG

Arrangeer als swv een Thuiszittersoverleg, waarin de ouders van thuiszitters en eventueel hun kinderen zelf het swv kunnen adviseren hoe het leerrecht van hun kinderen het beste gewaarborgd kunnen worden. Neem hun adviezen, vragen en oplossingen als uitgangspunt voor het beleid.

Door als swv direct in overleg te gaan met ouders wordt zicht gekregen op de nog bestaande witte vlekken in het aanbod van het swv en kunnen kinderen perspectief worden geboden.

8.4 Kennis en begrip

AANBEVELING 9 VORM EEN INTERNE LEERGEMEENSCHAP

Leer als scholen van het swv van elkaar en vorm een interne leergemeenschap van onderwijsprofessionals van alle disciplines die met elkaar kennis en ervaring uitwisselen over het omgaan met (onder meer) (hoog)begaafde kinderen in het onderwijs. Nodig (ervarings)deskundigen uit van het swv en onderwijsprofessionals van onder meer de scholen Sint Nicolaas Haren, OBS Garmerwolde, GSV Groningen, Plan B, Stadskanaal en de Joseph Haydn school.

Uit het onderzoek is duidelijk geworden dat alleen oppervlakkige kennis van hoogbegaafdheid of alleen verdergaande kennis over onderwijs aan begaafden onvoldoende is om hoogbegaafden te kunnen ondersteunen en begeleiden in het onderwijs.

AANBEVELING 10 VORM EEN EXTERNE LEERGEMEENSCHAP
Leer als (hoogbegaafden)scholen van ook van andere scholen die zich specifiek op deze groep richten. Een eerste stap hiertoe is genomen door "HB-scholen" (www.hbscholen.nl. Dit is een initiatief van samenwerkende directeuren van basisscholen met een voltijd HB-onderwijsaanbod. Het vormen van een externe leergemeenschap biedt veel meerwaarde.

8.5 Organisatie samenwerkingsverband

AANBEVELING 11 VERSTEVIG DE BEVOEGDHEDEN EN STURINGSMOGELIJKHEDEN VAN HET SWV
Het swv is verantwoordelijk voor het extra ondersteuningsaanbod om alle leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces te laten doorlopen (§ 2.4). Bij het swv staat derhalve het belang van het kind centraal. Als het swv schoolbesturen een budget toekent voor passend onderwijs voor (hoog)begaafde kinderen, dient het ook de bevoegdheid en de sturingsmogelijkheden te hebben om ervoor te zorgen dat dit budget wordt besteed waarvoor het is bedoeld. Naar aanleiding van dit onderzoek rijst de vraag of het swv deze bevoegdheid en sturingsmogelijkheden daadwerkelijk heeft. Indien dit niet het geval is, zullen maatregelen genomen moeten worden om ervoor te zorgen dat het swv zijn taken naar behoren kan vervullen.

Uit het onderzoek is namelijk gebleken dat het budget voor passend onderwijs voor (hoog)begaafden niet of onvoldoende bij deze kinderen terechtkomt. Zo hebben ouders die bij hun schoolbestuur hebben gevraagd om passend onderwijs voor hun kind, te horen gekregen dat "niet voor hun kind is gekozen". Ook moeten ouders de kosten voor de ondersteuning en begeleiding van hun (hoog)begaafde kind soms zelf financieren of dit bedrag voorschieten terwijl onzeker is of zij het op enig moment terugkrijgen. Dit terwijl het extra ondersteuningsaanbod de verantwoordelijkheid is van het swv.

9 Literatuur

De Heer, W. (2017). *Gelijkheid troef in het Nederlandse basisonderwijs. Onderzoek naar het onderwijs voor zeer makkelijk lerenden.* Ipskamp. Geraadpleegd op 11 juli 2022 van https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/handle/1887/54859.

De Heer, W. (2021). *Alle leerlingen bij de les. Voorkom vastlopen van moeilijk en makkelijk lerenden.* Lannoo Campus.

De Heer, W. (2022a, 14 januari). *Tussenrapportage kwalitatief onderzoek Swv PO 20.01.* Zeer Makkelijk. .

De Heer, W. (2022b, 8 februari). *Onderzoeksplan Helderheid. Onderzoek naar de witte vlekken in het dekkend aanbod van Samenwerkingsverband PO 20.01.* Zeer Makkelijk.

De Heer, W. (2022c, april). *Audit Project Passend onderwijs Hoogbegaafde leerlingen Samenwerkingsverband Passend Primair Onderwijs Haaglanden (SPPOH).* Geraadpleegd op 11 juli 2022 van https://www.zeermakkelijk.nl/projecten.

Lek, K., Van de Schoot-Hubeek, W., Kroesbergen, E. & Van de Schoot, R. (2017, november). 'Het betrouwbaarheidsinterval in intelligentietests.' *De psycholoog*, 10-24. Geraadpleegd op 11 juli 2022 van https://www.rensvandeschoot.com/wp-content/uploads/2017/11/Lek-et-al-2017-De-Psycholoog-IQ-interval.pdf.

Mooij, T. (2021, november). *Multiniveau praktijkontwerp van preventief 'Optimaliserend Onderwijs'. Gelijkere onderwijskansen en minder schoolproblemen voor risicoleerlingen.* Stichting KML & Vereniging Balans. Geraadpleegd op13 juli 2022 van https://kenniscentrumvoormakkelijklerenden.nl/wp-content/uploads/2021/11/20211104-Multiniveau-praktijkontwerp-van-preventief-'Optimaliserend-Onderwijs-KML-en-Balans.pdf.

Mooij, T. (2022, mei). *Bepaling beginkenmerken basisschool van leerlingen door ouders én leerkrachten. Handleiding.* Stichting Kenniscentrum voor Makkelijk Lerenden (KML) & Vereniging Balans. Geraadpleegd op 13 juli 2022 van https://kenniscentrumvoormakkelijklerenden.nl/wp-content/uploads/2022/05/20220527-Bepaling-beginkenmerken-basisschool-van-leerlingen-door-ouders-en-leerkrachten.-Handleiding.pdf.

Mooij, T. & Fettelaar, D. (2010). *Naar excellente scholen, leraren, leerlingen en studenten.* ITS / RU Nijmegen.

Mooij T., Hoogeveen, L., Driessen, G., Van Hell, J. & Verhoeven, L. (2007). *Succescondities voor onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen. Eindverslag van drie deelonderzoeken.* ITS / CBO / Orthopedagogiek, RU Nijmegen.

OBS Joseph Haydn. (z.d.). *Schoolgids 2021-2022.*

Samenwerkingsverband Passend Onderwijs PO. 20.01. (2019). *Subsidieaanvraag Begaafde leerlingen.*

Trip Advocaten Notarissen. (2021, 21 september). *Akte van omzetting annex statutenwijziging. Betreft: Stichting Samenwerkingsverband PO 20.01.*

Geraadpleegd op 8 juli 2022 van https://po2001.nl/wp-content/uploads/2022/02/Afschrift-akte-van-omzetting-annex-statutenwijziging-SWV-PO-2001.pdf

Websites

Eventbrite. (z.d.). *Voorlichting Spirare en Talent Valley Noord Nederland*. Geraadpleegd op 7 april 2022 van https://www.eventbrite.com/e/tickets-voorlichting-spirare-en-talent-valley-noord-nederland-303044463147.

Joseph Haydn, (z.d.). *Voltijds hoogbegaafden onderwijs*. Geraadpleegd op 6 juli 2022 van https://www.josephhaydn.nl/voltijd-hoogbegaafden-onderwijs/.

Kinderrechten.nl. (z.d.). *Participatie checklist*. Geraadpleegd op 13 april 2022 van https://www.kinderrechten.nl/assets/2021/12/Checklist_DEF.pdf.

LKC LVB, (z.d.). *LVB in perspectief Bijeenkomst 2 – 23 juni 2022 Traumasensitief werken in de LVB-jeugdzorg, langdurige LVB-zorg en (speciaal) onderwijs*. Geraadpleegd op 13 juli 2022 van https://www.kenniscentrumlvb.nl/lvb-in-perspectief/.

Monitor AOJ. (z.d.). *Is uw aanbod dekkend?* Geraadpleegd op 1 december 2021 van https://monitoraoj.nl/is-uw-aanbod-dekkend.

OBS Joseph Haydn. (z.d.). *Voltijd onderwijs hoogbegaafde kinderen*. Geraadpleegd op 11 juli van https://josephhaydn.openbaaronderwijsgroningen.nl/voltijd-hoogbegaafden-onderwijs/

Rijksoverheid. (z.d.). *Zorgplicht en samenwerken scholen in passend onderwijs*. Geraadpleegd op 13 juli 2022 van https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/zorgplicht-en-samenwerken-scholen-passend-onderwijsverantwoordelijkheid-van-de-scholen

Stichting KML. (z.d.). *Diensten*. Geraadpleegd op 11 juli 2022 van https://kenniscentrumvoormakkelijklerenden.nl/diensten/.

Swv PO 20.01. (z.d.b). *Nieuwsbrief*. Geraadpleegd op 1 december 2021 van https://po2001.nl/1713-2/.

Swv PO 20.01. (z.d.a). *Over ons*. Geraadpleegd op 6 juli 2022 van https://po2001.nl/over-ons/.